

Turističkogeografsko vrednovanje kulturne baštine Međimurja

Slunjski, Robert

Doctoral thesis / Disertacija

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:262856>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
GEOGRAFSKI ODSJEK

Robert Slunjski

**TURISTIČKOGEOGRAFSKO
VREDNOVANJE KULTURNE BAŠTINE
MEĐIMURJA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
GEOGRAFSKI ODSJEK

Robert Slunjski

**TURISTIČKOGEOGRAFSKO
VREDNOVANJE KULTURNE BAŠTINE
MEĐIMURJA**

DOKTORSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vuk Tvrтко Opačić

Zagreb, 2019.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF SCIENCE
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

Robert Slunjski

**TOURISTIC AND GEOGRAPHIC
VALORISATION OF CULTURAL
HERITAGE IN MEĐIMURJE**

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Vuk Tvrтко Opačić, Ph.D., Associate Professor

Zagreb, 2019.

ŽIVOTOPIS MENTORA

Vuk Tvrtko Opačić rođen je 9. veljače 1976. u Zagrebu. Nakon završene Klasične gimnazije u Zagrebu upisao je 1994. godine smjer profesor geografije na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je diplomirao 1999. godine. Godine 2000. upisao je poslijediplomski studij na istom odsjeku, u čijem je Zavodu za socijalnu geografiju i zaposlen od 2001. Temom *Stanovi za odmor i rekreaciju u priobalnom dijelu Hrvatske – geografski aspekt fenomena* doktorirao je 2008. godine (mentor: prof. dr. sc. Zoran Curić), 2009. izabran je u docenta, a 2014. u izvanrednoga profesora.

Vodio je i surađivao je na više domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata, uglavnom turističkogeografske tematike, uz koju je vezan njegov primarni znanstveni i nastavni interes. Do sada je najviše istraživao geografski aspekt vikendaštva u priobalnom dijelu Hrvatske te turističko-rekreacijsko vrednovanje zelenih površina, kao i lokaliteta prirodne i kulturne baštine, tipove turističkih destinacija, turizam u regionalnom i lokalnom razvoju, prostorni aspekt odnosa turizma i demografskih kretanja te turizma i prometnoga povezivanja perifernih područja. Objavio je 32 znanstvena rada u znanstvenim časopisima te u zbornicima radova znanstvenih skupova. Autor je znanstvene knjige Opačić, V. T. (2012): *Vikendaštvo u hrvatskom priobalju: jučer, danas, sutra*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, kao i poglavlja *Geografija Hrvatske* u sveučilišnom udžbeniku *Hrvatska na prvi pogled: udžbenik hrvatske kulture*, FF press, Zagreb, 2014.; 2016.; 2017., te koautor sveučilišnoga udžbenika Curić, Z., Glamuzina, N., Opačić, V. T. (2013): *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb i poglavlja Opačić, V. T., Koderman, M. (2018): *From socialist Yugoslavia to the European Union: second home development in Croatia and Slovenia* u knjizi *The Routledge Handbook of Second Home Tourism and Mobilities*, Routledge, London. S podneskom je sudjelovao na 26 znanstvenih skupova (20 međunarodnih i 6 domaćih). Recenzirao je jednu inozemnu znanstvenu knjigu i 42 znanstvena rada u domaćim i stranim znanstvenim časopisima i zbornicima domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Od 2015. godine glavni je urednik znanstvenoga časopisa *Hrvatski geografski glasnik*.

Na Geografskom odsjeku PMF-a predaje predmete: *Uvod u geografiju*, *Turistička geografija*, *Turistička geografija Hrvatske*, *Turistička valorizacija baštine* te *Geografski aspekt rekreacije*. Voditelj je terenske nastave, a sunositelj i tri predmeta na Doktorskom studiju geografije: prostor, regija, okoliš, pejzaž. Bio je mentor do sada obranjena 23 prvostupnička, 52 diplomatska te jednog magistarskoga rada (mr. sc.). Trenutno je mentor/komentor ili studijski voditelj 5 studenata na doktorskom studiju. Voditelj je istraživačkog smjera *Baština i turizam* na Diplomskom sveučilišnom studiju Geografija.

ZAHVALA

Hvala mojoj obitelji na podršci i razumijevanju, kolegici Zlatki Grahovec Soldat na lekturi rada i prijatelju Dejanu Rodigeru na informatičkim savjetima. Posebna zahvala mentoru izv. prof. dr. sc. Vuku Tvrtku Opačiću na strpljenju, pomoći i vodstvu, ne samo pri izradi ovog rada, već tijekom cijelog poslijediplomskog studija.

Sveučilište u Zagrebu
 Prirodoslovno-matematički fakultet
 Geografski odsjek

Doktorski rad

Turističkogeografsko vrednovanje kulturne baštine Međimurja
 Robert Slunjski

Poslijediplomski sveučilišni doktorski studij geografije: prostor, regija, okoliš, pejzaž

Sažetak:

Kulturna baština jedan je od nositelja identiteta određene ljudske zajednice te važan element prezentacije prostora. Ona ima općedruštveno, političko, znanstveno-edukativno i ekonomsko značenje. Adekvatnom turističkom valorizacijom baština može postati jedan od generatora razvoja područja. Glavni cilj ovog istraživanja jest turističkogeografskim pristupom istražiti prezentaciju kulturne baštine Međimurja u turističkoj ponudi, evaluirati kulturnu baštinu te istražiti njezino turističko vrednovanje (valorizaciju). U istraživanju se analizira i sistematizira kulturna baština prema kriterijima zastupljenosti u odgovarajućim registrima. Evaluira se njezina znanstvena, edukacijska, kulturna i turistička vrijednost te se analizira njezina zastupljenost u sredstvima vizualne komunikacije (brošurama, razglednicama, internetskim stranicama). Istražuje se turistička valorizacija kulturnih dobara u Međimurskoj županiji, utvrđuje se njihova atraktivnost prema procjeni turista i izletnika te direktora turističkih zajednica koje djeluju na području Međimurske županije. Analizira se kulturna baština u turističkoj politici Međimurske županije, a nakon što se utvrdi koja su kulturna dobra najvrjednija, ona se kartografski prikazuju korištenjem GIS softvera te se, zajedno s rezultatima anketiranja turista i izletnika te intervjuiranja direktora turističkih zajednica, koriste za izradu prijedloga kulturnog itinerara temeljenog na kulturnoj baštini. Na kraju istraživanja predlažu se konkretne mjere za bolju turističku iskoristivost kulturne baštine kroz kulturni turizam, s ciljem njezina očuvanja i boljeg turističkog vrednovanja.

(159+VIII stranica, 41 slika, 18 tablica, 78 literaturnih navoda, izvornik na hrvatskom jeziku)

Ključne riječi: kulturna baština, Međimurje, turistička valorizacija, turizam baštine, kulturni turizam

Rad prihvaćen: na sjednici Vijeća Geografskog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, održanoj 7. 2. 2019.

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vuk Tvrтко Opačić, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek

Povjerenstvo: prof. dr. sc. Borna Fuerst-Bjeliš, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek

dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić, znanstvena savjetnica, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb

prof. dr. sc. Zoran Curić, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek

Rad je pohranjen u: Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19/II, Zagreb, Hrvatska, i u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Hrvatska te na Sveučilištu u Zagrebu, Hrvatska

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Doctoral Thesis

Touristic and geographic valorisation of cultural heritage in Međimurje

Robert Slunjski

The Doctoral study of geography: space, region, environment, landscape

Abstract:

Cultural heritage bears the identity of a particular community and it is an important element in the presentation of a space. It has social, political, scientific, educational and economic significance. If cultural heritage is valorised adequately in terms of its importance in tourism, it can become one of the generators of development of a society. The main objective of this research is to explore the presentation of the cultural heritage of Međimurje in tourist offer, evaluate cultural heritage and explore its tourism valorisation. The research analyses and systematises cultural heritage according to the criteria of its representation in corresponding registers. It evaluates its scientific, educational, cultural and tourism importance, analyses its representation in visual media (brochures, postcards, web pages), explores the touristic valorisation of cultural heritage in the County of Međimurje and establishes its attractiveness according to assessment made by tourists, excursionists and tourist board managers from Međimurje. The paper analyses how cultural heritage is represented in tourism policies of the County of Međimurje. After the most important cultural heritage sites are determined, they are presented on the map of the region using GIS software and, together with the results of the survey conducted on tourists and excursionists as well as interviews with the tourist board managers, it is used to create a plan of a cultural itinerary for visitors based on cultural heritage. At the end of the research, concrete measures for better utilisation of certain cultural heritage sights in cultural tourism are suggested with the aim of their preservation and better touristic valorisation.

(159+VIII pages, 41 figures, 18 tables, 78 references, original in Croatian)

Keywords: cultural heritage, Međimurje, tourism valorisation, heritage tourism, cultural tourism

Thesis accepted: at the meeting of the Council of Department of Geography, Faculty of Science, on 7 February 2019

Supervisor: Vuk Tvrтко Opačić, Ph.D., Associate Professor, University of Zagreb, Faculty of Science, Department of Geography

Reviewers: Borna Fuerst-Bjeliš, PhD, Full Professor, University of Zagreb, Faculty of Science, Department of Geography
Daniela Angelina Jelinčić, PhD, Scientific Advisor, Institute for Development and International Relations, Zagreb
Zoran Curić, PhD, Full Professor, University of Zagreb, Faculty of Science, Department of Geography

Thesis deposited in: Central Geographical Library, Marulićev trg 19/II, Zagreb, Croatia National and University Library, Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb and in University of Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja	1
1.2. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja	2
1.3. Cilj i hipoteze istraživanja	5
1.4. Metodologija istraživanja	5
1.5. Dosadašnja istraživanja i teorijsko utemeljenje istraživanja	6
2. BAŠTINA - POJAM, PODJELA I HIJERARHIJA	10
2.1. Baština – definiranje pojma	10
2.2. Svjetska baština – UNESCO-ov koncept	12
2.3. Baština u Republici Hrvatskoj (zakonska regulativa)	15
2.4. Hijerarhija kulturne baštine	21
2.5. Kulturna baština kao objekt geografskog istraživanja	22
3. TURIZAM I KULTURNA BAŠTINA.....	24
3.1. Turizam i kulturna baština	24
3.2. Interpretacija kulturne baštine	26
4. KULTURNA BAŠTINA U MEĐIMURJU.....	28
4.1. Podjela materijalne kulturne baštine po kategorijama	28
4.1.1. Kulturno-povijesne cjeline	29
4.1.2. Pojedinačna nepokretna kulturna dobra	32
4.1.2.1. Sakralne građevine	35
4.1.2.2. Profane građevine	37
4.1.2.3. Arheološka baština	39
4.2. Nematerijalna kulturna baština	39
5. PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE U TURISTIČKOJ PONUDI MEĐIMURJA	42
5.1. Presentacija kulturne baštine	42
5.1.1. Presentacija kulturne baštine na razglednicama	42
5.1.2. Presentacija kulturne baštine u brošurama	46
5.1.3. Presentacija kulturne baštine na internetskim stranicama.....	48
5.2. Sinteza prezentacija.....	50
6. EVALUACIJA KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU	53
6.1. Evaluacija kulturne baštine.....	53
6.1.1. Evaluacija znanstvene vrijednosti kulturne baštine	59
6.1.2. Evaluacija kulturne vrijednosti kulturne baštine	62
6.1.3. Evaluacija edukacijske vrijednosti kulturne baštine	64
6.1.4. Evaluacija turističke vrijednosti kulturne baštine	66
6.2. Sinteza evaluacije.....	69
7. TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU ..	73
7.1. Prirodnogeografski uvjeti turističke valorizacije kulturne baštine	73
7.2. Društvenogeografski uvjeti turističke valorizacije kulturne baštine	75
7.3. Razvoj turizma u Međimurju	76
7.3.1. Atrakcijska osnova turizma u Međimurju	79
7.3.2. Selektivni oblici turizma u Međimurju	81

7.3.3.	Turistički promet.....	84
7.3.4.	Profil turista u Međimurju	88
7.4.	Kulturna baština u turističkoj ponudi Međimurja	90
7.5.	Kulturna baština i razmještaj smještajnih kapaciteta	93
8.	STAVOVI TURISTA, IZLETNIKA I DIREKTORA MEĐIMURSKIH TURISTIČKIH ZAJEDNICA O TURISTIČKOJ VALORIZACIJI KULTURNE BAŠTINE MEĐIMURJA.....	96
8.1.	Rezultati ankete provedene među turistima i izletnicima	96
8.2.	Rezultati intervjuiranja direktora turističkih zajednica	105
8.3.	Komentar rezultata anketnog istraživanja i intervjuiranja.....	108
9.	KULturna BAŠTINA U TURISTIČKOJ POLITICI MEĐIMURSKE ŽUPANIJE.....	110
9.1.	Analiza dokumentacije Međimurske županije.....	110
9.2.	Kulturna baština i turistička politika Međimurske županije.....	116
10.	PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE TURISTIČKE VALORIZACIJE KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU	120
10.1.	Preporuke za unapređenje turističke valorizacije kulturne baštine	120
10.2.	Prijedlog kulturnog itinerara temeljenog na kulturnoj baštini	122
11.	RASPRAVA	129
12.	ZAKLJUČAK.....	132
	SUMMARY.....	135
	LITERATURA.....	138
	IZVORI	144
	PRILOZI.....	146
	POPIS SLIKA	152
	POPIS TABLICA	155
	POPIS KRATICA.....	156
	ŽIVOTOPIS.....	157

1. UVOD

Uvodom su obuhvaćene polazne odrednice rada koje se odnose na predmet istraživanja, prostorni i vremenski obuhvat istraživanja, cilj i hipoteze, metodologiju rada te pregled dosadašnjih istraživanja. Kako se tek posljednjih nekoliko godina intenzivnije promišlja o značaju kulturne baštine u Međimurju te o njezinoj zaštiti i vrednovanju (valorizaciji), a ne postoje radovi koji obrađuju temu kulturne baštine u turizmu Međimurja, ovaj rad može biti poticaj za daljnja istraživanja ove teme.

1.1. Predmet istraživanja

Kulturna baština ima općedruštveno, političko, znanstveno-edukativno i ekonomsko značenje. Ona je važan element prezentacije prostora te jedan od nositelja identiteta određene ljudske zajednice. Kao jedan od najvažnijih resursa kulturnog turizma koji je posljednjih desetljeća postao globalni fenomen, kulturna baština odgovarajućom turističkom valorizacijom može postići zaštitu i gospodarsku održivost te postati jedan od generatora razvoja područja. Vrednovanje ili valorizacija (lat. *valor* = vrijednost) kulturne baštine podrazumijeva njezinu integraciju u sustav turističke ponude pri čemu kulturna baština može biti samostalan turistički proizvod, ali i dio drugog turističkog proizvoda. Valorizacija kulturne baštine treba optimizirati njezinu zaštitu, oplemeniti turističku ponudu te promovirati baštinu kao identitetsko obilježje određenog područja.

Integriranje kulturne baštine u turističku ponudu smatra se pomakom u kvaliteti turizma i činom povećanja konkurentnosti turističke destinacije. Spajanjem kulturne baštine i turizma stimulira se lokalna i regionalna turistička potražnja, potiče se profesionalno upravljanje kulturnim dobrima i njihov marketing te se omogućuje bolja kontrola korištenja kulturnih potencijala (Gredičak, 2008). Turistička valorizacija kulturne baštine s jedne strane omogućava ekonomsku konverziju kulturnog dobra čime ono postaje sposobno samostalno stvarati profit, a s druge strane promociju kulturne baštine kao identitetskoga obilježja određenog područja (Millar, 1989).

Kulturna baština predstavlja turistički atraktivan, a samim time i gospodarski upotrebljiv i iskoristiv oblik kulture nekog društva ili područja (McKercher i Du Cros, 2002). Troškovi očuvanja baštine vrlo su veliki i povećavaju se s prezentacijom baštine posjetiteljima, stoga je

potrebno kulturnu baštinu uključiti u turističke tijekomove te učinkovitim upravljanjem osigurati njezinu revitalizaciju i održivost. Glavni izvor prihoda za većinu kulturnih dobara dugo vremena bila su javna sredstva, a paralelno s njihovim smanjivanjem rasla je potreba za drugim vrstama prihoda. Zbog toga se kulturna dobra okreću turizmu kao glavnom izvoru prihoda. Baština kroz turizam može biti generator lokalne i nacionalne ekonomije jer može povećati broj zaposlenih, gospodarsku aktivnost i prihode (Richards, 1996).

Iako je očuvanje baštine imperativ, važno je istaći da nemaju svi baštinski objekti jednaku vrijednost, niti ih turisti ili lokalno stanovništvo jednako prihvaćaju. Manja kulturna dobra nemaju jednaku vrijednost kao velika, ali imaju veliku važnost za lokalnu turističku i kulturnu politiku (Jelinčić, 2008). Stoga je turističkogeografski pristup evaluaciji i valorizaciji kulturne baštine u Međimurju važan za njezinu bolju turističku iskoristivost.

1.2. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja

Prostor istraživanja obuhvaća Međimurje, najsjeverniji dio Republike Hrvatske, odnosno najsjeverniji dio najvažnije hrvatske makroregije – Središnje Hrvatske. Međimurje se nalazi između Drave koja ga razdvaja od ostalog dijela Hrvatske, Mure koja čini najveći dio granice s Mađarskom, te granice s Republikom Slovenijom na zapadu (sl. 1). S površinom od 729,5 km² Međimurje čini svega 1,3 % površine Republike Hrvatske, dok sa 113 804 stanovnika (Popis stanovništva 2011. godine) čini 2,7 % stanovništva Republike Hrvatske (tab. 1). Ovaj podatak ukazuje na veliku opću gustoću naseljenosti Međimurja koja je dvostruko veća od opće gustoće naseljenosti države.

U administrativnom smislu najveći dio Međimurja pripada Međimurskoj županiji koja je podijeljena je na 3 grada (Čakovec, Prelog i Mursko Središće) i 22 općine¹ sa 128 naselja. Odabir Međimurja kao prostora istraživanja utemeljen je na prirodno-geografskoj homogenosti tog prostora te na izraženom regionalnom identitetu koji se temelji i na bogatoj kulturnoj baštini.

Vremenski je obuhvat istraživanja od početka 2014. do kraja 2017. godine. Za to su razdoblje prikupljeni podaci o smještajnim kapacitetima, broju dolazaka turista, broju ostvarenih noćenja,

¹ Općine: Belica, Dekanovec, Domašinec, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Donja Dubrava, Goričan, Gornji Mihaljevec, Kotoriba, Mala Subotica, Nedelišće, Orehovica, Podturen, Pribislavec, Selnica, Strahoninec, Sveta Marija, Sveti Juraj na Bregu, Sveti Martin na Muri, Šenkovec, Štrigova i Vratišinec.

veličini ostvarenog prihoda od turizma, a istraživanje zahvaća demografske i turističke statističke podatke i iz ranijih razdoblja. Demografski podaci vežu se uglavnom uz popis stanovništva 2011. godine, podaci turističke statistike za razdoblje od 2009. do 2016. godine, a podaci dobiveni anketiranjem izletnika i turista te intervjuiranjem direktora turističkih zajednica u Međimurju za 2017. godinu.

Sl. 1. Područje istraživanja – Međimurska županija

Izvor: Internetske stranice Međimurje Press (2. 5. 2018.)

Tab. 1. Površina, broj stanovnika i gustoća naseljenosti gradova i općina u Međimurskoj županiji 2011. godine

Grad/ Općina	Površina (km²)	Broj stanovnika	Gustoća naseljenosti (st./km²)
Čakovec	72,80	27.104	372,31
Mursko Središće	33,88	6.307	186,16
Prelog	63,66	7.815	122,76
Belica	27,67	3.176	114,78
Dekanovec	6,02	774	128,57
Domašinec	35,33	2.251	63,71
Donja Dubrava	19,16	1.920	100,21
Donji Kraljevec	36,35	4.659	128,17
Donji Vidovec	13,64	1.399	102,57
Goričan	21,57	2.823	130,88
Gornji Mihaljevec	32,13	1.197	59,66
Kotoriba	26,58	3.224	121,29
Mala Subotica	41,46	5.452	131,50
Nedelišće	58,04	11.975	206,32
Orehovica	21,42	2.685	125,35
Podturen	31,96	3.873	121,18
Pribislavec	10,99	3.136	285,35
Selnica	25,01	2.991	119,59
Strahoninec	8,36	2.682	320,81
Sveta Marija	23,40	2.317	99,02
Sveti Juraj na Bregu	30,30	5.090	167,99
Sveti Martin na Muri	25,25	2.605	103,17
Šenkovec	9,06	2.879	317,77
Štrigova	39,31	2.766	70,36
Vratišinec	16,23	1.984	122,24
UKUPNO	729,58	113.804	155,99

Izvor: DGU, Područni ured za katastar Čakovec; Popis stanovništva 2011.

1.3. Cilj i hipoteze istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja jest turističkogeografskim pristupom (vidi str. 22 i 23) istražiti prezentaciju kulturne baštine u turističkoj ponudi, evaluirati materijalnu kulturnu baštinu te istražiti turističku valorizaciju kulturne baštine u Međimurju.

Istraživanje se temelji na sljedećim hipotezama:

H1: Pojedini objekti kulturne baštine osnova su razvoja turizma u Međimurju.

H2: Turistička vrijednost kulturne baštine Međimurja zaostaje za njezinom edukacijskom i znanstvenom vrijednošću.

H3: Kulturna baština Međimurja slabije je prezentirana u sredstvima vizualne komunikacije od prirodne baštine.

H4: Kulturna baština Međimurja manje se koristi od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi.

H5: Turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja.

1.4. Metodologija istraživanja

Tijekom istraživanja korištene su brojne znanstvene metode koje se u radu međusobno isprepliću. Glavne su metode istraživanja:

- metoda prikupljanja i analiziranja literature i različitih izvora (materijala)
- metoda identifikacije i sistematizacije elemenata kulturne baštine
- metoda terenskog opažanja (provedena je na prostoru cijelog Međimurja)
- metoda analize zastupljenosti kulturne baštine u sredstvima vizualne komunikacije. Analizirane su slike i članci u brošurama, na razglednicama i internetskim stranicama kako bi se utvrdilo koja su kulturna dobra najčešće korištena u prezentaciji prostora, koja je njihova lokacija te kolika je učestalost njihova pojavljivanja. Također, analizirana je zastupljenost kulturne baštine u odnosu na prirodnu (Zupanc, 2010).
- statistička metoda koja uključuje deskriptivnu statistiku i grafičko prikazivanje podataka. Metoda deskriptivne statistike uz grafičko prikazivanje podataka korištena je za interpretaciju

demografskih podataka i podataka turističke statistike, a za utvrđivanje razlika u odgovorima ispitanika osim deskriptivne statistike korišten je i hi-kvadrat test te t-test i jednosmjerna analiza varijance pri čemu su prikazani samo oni rezultati koji ukazuju na statistički značajne povezanosti demografskih karakteristika i odgovora na pitanja anketnog upitnika.

- metoda evaluacije kulturne baštine (evaluirana je znanstvena, kulturna, edukacijska i turistička vrijednost objekata kulturne baštine na temelju čega je izračunata njihova ukupna vrijednost te je izdvojeno deset najvrjednijih objekata)

- metoda anketnog istraživanja na slučajnom uzorku od 200 punoljetnih turista i izletnika u Čakovcu i Svetom Martinu na Muri. Anketno istraživanje provedeno je sredinom 2017. godine.

- metoda intervjuiranja direktora turističkih zajednica na području Međimurja (šest je turističkih zajednica gradova i općina: Čakovec, Prelog, Mursko Središće, Nedelišće, Štrigova i Sveti Martin na Muri te jedna turistička zajednica Međimurske županije). Intervjuiranje je provedeno u prosincu 2017. i siječnju 2018. godine. Za razliku od standardiziranog, dubinski intervju karakterizira samo grubi plan razgovora u kojem su pitanja zapravo svojevrstne natuknice koje potiču kazivača na iznošenje razmišljanja i stavova o zadanoj temi (Prilog 1). Dubinski intervju zapravo je tip razgovora u kojem kazivač slobodno govori o određenoj temi pri čemu ga se prekida što je moguće manje, a obavlja se sve dok se tema ne iscrpi. Uzorak je namjieran te je važno da intervjuiranjem budu obuhvaćeni relevantni ispitanici (Milas, 2009).

1.5. Dosadašnja istraživanja i teorijsko utemeljenje istraživanja

Kulturna baština, kao sinonim koristi se i pojam *kulturno nasljeđe*, nekada nije imala isto značenje koje ima danas. Danas obuhvaća sve aspekte prošlih i suvremenih kultura, a svojedobno je označavala isključivo povijesne spomeničke objekte (McKercher i DuCros, 2002), zbog čega se prije pojma kulturna baština koristio pojam *spomenik kulture*, a isti se koristi i danas, no u užem značenju.

Sve do prije dvadesetak godina kulturna baština bila je promatrana kao statična vrijednost kojoj je potrebna zaštita i o kojoj se govorilo uglavnom u kontekstu konzervacije. Tek u novije doba, krajem dvadesetog stoljeća, javlja se literatura koja kulturna dobra promatra u dinamičnom odnosu s turizmom (tab. 2).

Tab. 2. Glavna obilježja, teme i ciljevi istraživanja kulturne baštine u turizmu te najcitiraniji autori u svijetu i Hrvatskoj

	1990. - 2003.		2003. do danas	
	u svijetu	u Hrvatskoj	u svijetu	u Hrvatskoj
Glavna obilježja i teme istraživanja	- pojava i naglo povećanje broja znanstvenih radova o turističkoj valorizaciji kulturne baštine -turistička valorizacija kulturne baštine i gospodarski razvitak	-mali broj istraživanja i istraživača -uspješno upravljanje baštinskim atrakcijama	-povećan broj radova o turističkoj valorizaciji kulturne baštine, naročito nematerijalne -slojevit odnos kulturne baštine i kulturnog turizma	- pojačan interes te veći broj istraživača i radova u odnosu na prethodno razdoblje -upotreba i zaštita kulturnih resursa u turističkoj ponudi
Glavni ciljevi istraživanja	- istražiti valorizaciju kulturne baštine s različitih aspekata (turističkog, ekonomskog, političkog i dr.)	-istražiti postavke uspješnog upravljanja kulturnim dobrima u turizmu	-analizirati odnos baštine i turizma te istražiti prezentaciju, valorizaciju i zaštitu materijalne i nematerijalne baštine u turističkoj djelatnosti	-podizati svijesti o potrebi očuvanja baštine te istražiti načine korištenja kulturnih resursa u kontekstu turizma
Vodeći autori	Richards, G., Hughes, H., McKercher, B., DuCros, H., Boniface, P., Graham, B.	Jelinčić, D.A., Antolović, J., Marušić, Z., Tomljenović, R.	Richards,G., McKercher, B., Timothy, D., Boyd, S., DuCross, H., Millar, S., Smith, L .	Jelinčić, D.A., Antolović, J., Marušić, Z., Tomljenović, R., Gredičak, T., Geić, S., Vrtiprah, V.

Krajem dvadesetog stoljeća javlja se niz autora (Richards, 1996; Leask, 2001; Timothy i Boyd, 2003; Smith, 2006) koji su usmjereni na turističku valorizaciju kulturne baštine jer uključivanje kulturne baštine u turističku djelatnost pomaže njezinoj očuvanosti i gospodarskom razvoju zajednice (McKercher i DuCros, 2002; Zeppel i Hall, 1991). Također, javljaju se autori koji se bave upravljanjem kulturnom baštinom te odnosom kulturne baštine i turizma iz različitih aspekata kao što su politički, ekonomski, arheološki i dr. (Boniface, 2001; DuCros, 2001; Graham, 2002). Iz tog je razdoblja i najvažnija knjiga koja se bavi proučavanjem kulturne baštine s geografskog aspekta *A Geography of Heritage* (Graham, Ashworth i Tunbridge, 2000), u kojoj se raspravlja o povezanosti baštine i identiteta, korištenju kulturne baštine, konfliktima proizašlim iz njezina korištenja te ulozi UNESCO-a u stvaranju svjetske (globalne) baštine. Načine korištenja kulturne baštine, odnos kulturne baštine i turizma te njihov

međusobni utjecaj analizira Timothy (2011). McKercher i Ho (2011) bave se procjenom turističkog potencijala malih kulturnobaštinskih atrakcija, a Loulanski i Loulanski (2015) analiziraju načine održivog integriranja kulturne baštine u turizam zbog njezine osjetljivosti na neprimjerene procese i zahvate koji mogu naštetiti njezinoj atraktivnosti.

Istraživanje kulturne baštine u kontekstu turizma novijeg je datuma u Hrvatskoj, jednako kao i pojava kulturnog turizma, koji je posljednjih desetljeća postao globalni fenomen, a koji definiramo kao kretanje ljudi uzrokovano kulturnim atrakcijama izvan mjesta stanovanja radi zadovoljavanja kulturnih potreba (Richards, 1996). U Republici Hrvatskoj ne postoji velik broj znanstvenih radova koji se bave istraživanjem kulturne baštine u okviru njezine turističke valorizacije što je prvenstveno posljedica činjenice da je ovo područje istraživanja relativno novo.

Od domaćih autora koji istražuju ovu temu, prije svih, potrebno je spomenuti Jelinčić koja se bavi istraživanjem kulturne baštine, prvenstveno u kontekstu turizma, i koja uvodi pojam kulturni turizam u hrvatsku znanstvenu bibliografiju. Njezini su najpoznatiji i najcitiraniji radovi *Abeceda kulturnog turizma* (2008) i *Kultura u izlogu* (2010) u kojima proučava kulturnu baštinu i kulturni turizam u Hrvatskoj i u svijetu te svjetske organizacije važne za njihov razvoj. Kulturno-povijesnu baštinu istražuje i Kušen (2002) i to kao dio turističke atrakcijske osnove tako da je klasificira te analizira njezino korištenje i njezinu zaštitu.

Proizvode kulturnog turizma te potrošnju i strukturu turista u Hrvatskoj analiziraju Tomljenović i Marušić (2005, 2008), a Vrtiprah (2006) analizira kulturne resurse kao činitelje turističke ponude u 21. stoljeću i predlaže načine kako od kulturnog resursa napraviti turističku atrakciju i ostvariti veće zadovoljstvo turista boravkom u destinaciji.

Antolović (2009) razmatra menadžment u kulturi kao nužnost kvalitetnog korištenja kulturnih resursa te pozicioniranja kulture sukladno društvenim potrebama. Istraživanjem kulturne baštine (prvenstveno perivojne arhitekture) te modela njezine revitalizacije, upotrebe i unaprijeđenja bavi se Obad-Šćitaroci (1992, 2004), a vrednovanjem kulturnog krajolika u Hrvatskoj i potrebom njegove zaštite bavi se Dumbović-Bilušić (2015).

Važan doprinos geografskim istraživanjima vrednovanja kulturne baštine s teorijskog i aplikativnog aspekta dala je Šakaja (1998) koja analizira čimbenike prostorne organizacije kulturnih djelatnosti u Hrvatskoj, zatim Zupanc (2010) koji istražuje prezentaciju i vrednovanje

prirodne i kulturne baštine u Istri te Opačić (2017) koji analizira modele turističkog vrednovanja kulturnog nasljeđa.

Za područje Međimurja ne postoje radovi koji istražuju kulturnu baštinu u turističkoj djelatnosti. Postoji samo jedan znanstveni rad koji analizira razvijenost regionalnih identiteta kao pokretača razvoja turizma (Marković i Fuerst-Bjeliš, 2015) i nekoliko radova koji zasebno istražuju kulturnu baštinu – npr. spomenike arhitekture (Horvat, 1956; Feletar, 1981) ili rudarsku geobaštinu (Mesarić, 2015) te neke od selektivnih oblika turizma – npr. ruralni turizam (Mesarić, 2008).

Osmišljena turistička valorizacija kulturne baštine potiče njezinu zaštitu i pretvara je u turistički proizvod – izvor prihoda za društvenu zajednicu. Valoriziranjem kulturne baštine do prije tridesetak godina bavio se samo uzak krug stručnjaka (arheolozi, povjesničari umjetnosti i sl.), koji su odlučivali o njezinoj vrijednosti i načinu zaštite. Danas je u valoriziranje kulturne baštine uključen znatno veći broj ljudi, od vlasnika kulturnih dobara i turista do stručnjaka iz različitih područja (Dumbović-Bilušić, 2015).

Budući da sve više ljudi vrednuje kulturnu baštinu prema svojim, često subjektivnim, mišljenjima i kriterijima njezina valorizacija postaje sve različitija, a vrijednost promjenjiva ovisno o onima koji je valoriziraju. Jednako tako vrijednost baštine mijenja se s promjenom političkih i društvenih prilika pa u različitim povijesnim razdobljima isti baštinski objekt često nema jednaku vrijednost (Jelinčić, 2010).

2. BAŠTINA - POJAM, PODJELA I HIJERARHIJA

U ovome dijelu rada analizira se i definira pojmovno i konceptualno određenje baštine te njena osnovna podjela s naglaskom na nepokretnu kulturnu baštinu koja je glavni predmet ovog rada. Napravljen je pregled zakonske regulative i analiziran odnos prirodne i kulturne baštine.

2.1. Baština – definiranje pojma

Riječ **baština** (engl. *heritage* i *legacy*; njem. *das Erbe*; fra. *heritage*) u hrvatski jezik dolazi od staroslavenske riječi *bašta* (otac) zbog čega se kao sinonim koristi i riječ *očevina*.

Prema definiciji u rječniku (Anić, 2006) baština označava:

- imanje koje je naslijeđeno, baštinjeno; očevina, djedovina
- dobro, imanje;
- njivu, livadu;
- zavičaj, postojbinu;
- ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara; naslijeđe, baštinstvo (nacionalna baština)

Najčešći sinonim za baštinu u hrvatskom je jeziku *naslijeđe*. U rječniku (Anić, 2006) ono označava:

- kulturna dobra i kvalitete života koje su ostavili prethodnici, preci ili prijašnja razdoblja i vremena;
- sveukupnost svojstava prenesenih od roditelja na potomke.

Zajedničke karakteristike definicija veza su baštine s prošlošću, te vlasništvo (privatno, javno ili civilno) koje obvezuje na čuvanje za buduće generacije.

Sve do Francuske revolucije pojam baštine odnosio se prvenstveno na dobro koje se prenosi s roditelja na djecu. Nakon revolucije, razvojem društvene svijesti, pojam baštine prenosi se i na naciju te postaje zajedničko dobro određene društvene zajednice čiju prošlost predstavlja (Timothy i Boyd, 2003).

Pojam baštine kompleksan je jer: dokazuje postojanje određene društvene zajednice na nekom prostoru, ima gospodarsko značenje, nerijetko ima političku važnost, može biti element društvenog povezivanja ili razdvajanja, može biti nositelj identiteta određene društvene zajednice te ukazuje na stupanj umjetničke i tehnološke razvijenosti nekog društva (Ashworth i Graham, 1997).

Zbog kompleksnosti pojma ne postoji jedinstvena i općeprihvaćena definicija baštine, a najraširenija je i najprihvaćenija definicija UNESCO-a iz *Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine* (1972) koja definira baštinu kao „...nasljeđe iz prošlosti, s kojim živimo danas i koje ćemo prepustiti budućim generacijama. Naša kulturna i prirodna baština je nezamjenjiv izvor života i nadahnuća...“ Definicija obuhvaća i prirodnu i kulturnu baštinu, ali je njezin nedostatak u tome što se odnosi samo na materijalnu kulturu i u tekstu ne spominje nematerijalnu zbog čega je UNESCO 2003. proglasio *Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* koja naglašava važnost očuvanja nematerijalne kulturne baštine u svijetu.

Definicija također sadrži danas dominantnu dualnu podjelu baštine na prirodnu i kulturnu, a koja je predmet mnogobrojnih rasprava i kritika. Iako takvu podjelu srećemo u praksi (npr. mnoge europske države štite prirodnu i kulturnu baštinu kroz različita ministarstva) postoje autori koji tu podjelu dovode u pitanje i za koje ona nema smisla (Aplin, 2002) jer su kulturna i prirodna baština često povezane i neodvojive kao npr. u promociji određene turističke destinacije. Prirodna i kulturna baština glavni su element privlačnosti neke destinacije (*destination appeal*) te važan faktor koji motivira turiste na posjet određenoj turističkoj destinaciji.

Jedan od najvažnijih zadataka za sve one koji se bave poslovima vezanim uz baštinu treba biti njezino očuvanje. Najučinkovitiji je način njezina očuvanja gospodarska valorizacija kroz turističku djelatnost. Međutim, kako bi se spriječila njezina degradacija te negativni prostorni i društveni učinci koje ponekad donosi uključivanje baštine u turizam, turistički promet na lokalitetima mora se kontrolirati. Baština je osjetljiva na neprimjerene zahvate i procese i svaka stvorena neravnoteža šteti njezinoj atraktivnosti.

Za ovaj je rad najvažnija kulturna baština, koja obuhvaća:

- spomenike (djela arhitekture, monumentalna djela iz područja skulpture i slikanja, elemente ili strukture arheološke prirode, crteže, spiljske nastambe i prebivališta i

kombinacije obilježja iznimne univerzalne vrijednosti bilo povijesne, umjetničke ili znanstvene)

- skupine građevina (skupine samostojećih ili povezanih građevina koje su po svojoj arhitekturi, homogenosti i smještaju u pejzažu izuzetne univerzalne vrijednosti bilo s povijesnog, umjetničkog ili znanstvenoga gledišta)
- lokalitete (čovjekova djela ili kombinirana djela prirode i čovjeka, kao i područja koja uključuju arheološke lokalitete iznimne univerzalne vrijednosti, bilo povijesne, estetske ili znanstvene).

Kulturna baština Međimurja u nadležnosti je Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Varaždinu.² U registru kulturnih dobara Ministarstva kulture RH krajem 2017. godine bilo je 67 kulturnih dobara s područja Međimurja. Od toga tri su kulturna dobra od nacionalnog značenja, deset je preventivno zaštićenih kulturnih dobara,³ a 54 su zaštićena kulturna dobra među kojima su i jedina dva pokretna – muzejska građa Muzeja Međimurja u Čakovcu i muzejska građa Muzeja Croata insulanus u Prelogu.

Samo su neka od navedenih dobara uključena u turističku ponudu, međutim ni njihovi turistički potencijali nisu dovoljno iskorišteni. U zakonskim aktima koji se odnose na zaštitu i očuvanje kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj definicije navedenih kategorija zaštićenih dobara ne postoje. Svrstavanje kulturnih dobara u određenu kategoriju obavljaju stručna povjerenstva u Ministarstvu kulture na temelju vlastite procjene dobra pri čemu najveću vrijednost imaju kulturna dobra od nacionalnog značenja, a najmanju zaštićena kulturna dobra.

2.2. Svjetska baština – UNESCO-ov koncept

Pitanje očuvanja i zaštite kulturne baštine često prelazi granice pojedinih država. Mnoga kulturnobaštinska dobra nisu samo dio neke nacionalne baštine nego su značajna za cjelokupno

² Konzervatorski odjel u Varaždinu osnovan je 1. X. 1990. godine pod nazivom Zavod za zaštitu spomenika kulture. Od osnutka kulturna baština Međimurja je u njegovoj nadležnosti.

³ Preventivno zaštićeno kulturno dobro je, prema *Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 69/99), kulturno dobro za koje je na temelju stručnog vrednovanja donijeto rješenje o preventivnoj zaštiti radi njegovog očuvanja.

čovječanstvo. Takva se dobra nazivaju svjetskom kulturnom baštinom, a njihovo je očuvanje u zajedničkom interesu svih ljudi. Uloga UNESCO-a⁴ u zaštiti i upravljanju lokalitetima svjetske kulturne baštine velika je te zbog toga ima snažan utjecaj i na razvoj kulturnog turizma u svijetu.

UNESCO je pionirska globalizacijska organizacija čiji je rad važan u istraživanju i očuvanju svjetske baštine, osmišljavanju turističkih projekata vezanih uz baštinu, educiranju turista te kreiranju kulturno-turističkih politika.

Koncept svjetske baštine (engl. *World Heritage*) UNESCO je prihvatio 1972. u Parizu usvajanjem *Konvencije za zaštitu svjetske prirodne i kulturne baštine*.⁵ Prema *Konvenciji* svjetska baština se dijeli na:

- kulturnu baštinu („...čine materijalna i nematerijalna dobra koja su zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njihova zaštita jedan je od važnijih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturna baština obuhvaća pokretna i nepokretna kulturna dobra, a odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokalitete od povijesne, estetske, arheološke, znanstvene, etnološke ili antropološke vrijednosti.“)
- prirodnu baštinu („...prirodne cjeline što se sastoje od fizičkih i bioloških formacija koje su od iznimne vrijednosti s estetskoga ili znanstvenog stajališta; geološke ili fizičkogeografske formacije i točno određena područja koja čine obitavalište ugroženih vrsta životinja i biljaka od iznimne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti ili konzervacije; prirodne lokacije ili točno označena prirodna područja iznimne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti, konzervacije i prirodne ljepote.“)

UNESCO potiče identificiranje i zaštitu kulturne i prirodne baštine u svijetu (sl. 2). Od usvajanja *Konvencije* na *Popis svjetske baštine* upisana su 1073 dobra (832 kulturnih, 206 prirodnih i 35 mješovitih) iz 167 država (World Heritage List, 2017). Može se primijetiti nesrazmjer između broja kulturnih dobara, koja čine 4/5, i prirodnih koja čine nešto manje od 1/5 ukupnog broja upisanih dobara.

⁴ UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization je specijalizirana agencija UN-a za područje obrazovanja, znanosti i kulture. Utemeljena je 16. XI. 1945. UNESCO čini 195 država članica i 10 pridruženih. Djeluje u pet programskih područja: obrazovanje, kultura, prirodne znanosti, društvene i humanističke znanosti te komunikacije i informacije. Sjedište je organizacije u Parizu.

⁵ Republika Hrvatska stranka je *Konvencije za zaštitu svjetske prirodne i kulturne baštine* (u daljnjem tekstu *Konvencije*) na temelju notifikacije o sukcesiji od 1991. (NN Međunarodni ugovori 12/93).

Proces uvrštavanja na *Popis* dugotrajan je i vrlo složen te zahtijeva da znamenitost zadovolji barem jedan od kriterija selekcije koji su navedeni u Operativnim smjernicama za implementaciju *Konvencije*. Kriteriji selekcije vrlo su zahtjevni, a da bi znamenitost, prema *Konvenciji*, dospjela na *Popis svjetske kulturne baštine* mora:

- predstavljati remek-djelo ljudskoga genija
- prikazivati važnu promjenu ljudskih vrijednosti tijekom određenoga vremenskog razdoblja u određenome kulturnom području (arhitektura, tehnologija, urbanizam, dizajn krajolika)
- predstavljati jedinstveno ili barem izvanredno svjedočanstvo kulturne tradicije postojeće ili nestale civilizacije
- biti izvanredan primjer gradnje, arhitektonskog ili tehnološkog kompleksa ili krajolika koji predstavlja važnu etapu ljudske povijesti
- predstavljati izvanredan primjer tradicionalnoga ljudskoga naselja, uporabe tla ili mora, koji je reprezentativan za cijelu kulturu ili ljudsku interakciju s okolišem
- biti izravno ili očito povezana s pojavama ili živom tradicijom, s idejama ili vjеровanjima, s umjetničkim i književnim radovima izvanrednog, jedinstvenog značenja.

Status svjetske baštine važan je za sam lokalitet jer mu donosi ugled, ali često i povećan broj posjetitelja te zbog toga probleme vezane uz njegovu zaštitu. Kako bi se očuvao lokalitet i kvaliteta turističkog doživljaja, broj posjetitelja mora biti kontroliran.

Na UNESCO-vu *Popisu svjetske kulturne baštine* upisana dobra iz Republike Hrvatske su: Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.), Stari grad Dubrovnik (1979.), Kompleks Eufrazijeve bazilike u Poreču (1997.), Povijesna jezgra Trogira (1997.), Katedrala sv. Jakova u Šibeniku (2000.), Starogradsko polje (2008.), Stećci - dvije nekropole iz Hrvatske (Cista Provo i Konavle) zajedno s 20 nekropola iz BiH, 3 iz Srbije i 3 iz Crne Gore (2016.), Obrambeni sustav grada Zadra i Šibenska utvrda sv. Nikole kao dio transnacionalnog kulturnog dobra (Italije, Hrvatske i Crne Gore) „Obrambeni sustavi Republike Venecije u razdoblju od 15. do 17. stoljeća“ (2017.).

Sl. 2. Oznaka svjetske baštine UNESCO-a

Osim *Popisa svjetske baštine*, UNESCO je objavio i *Popis svjetske baštine u opasnosti*, odnosno popis ugrožene svjetske baštine. On sadrži popis baštine za koju je utvrđeno da joj izravno prijete opasnost te da je potrebna međunarodna pomoć za njezinu konzervaciju. Opasnost može biti uzrokovana bilo čovjekovom djelatnošću, bilo djelovanjem prirode (poplave, potresi, vulkanske erupcije, klizanja tla i sl.). Ti su lokaliteti pod nadzorom, a u slučaju da im prijete opasnost od propadanja, dobivaju financijsku pomoć i posebnu zaštitu (Konvencija za zaštitu svjetske prirodne i kulturne baštine, 1972).

Status svjetske baštine važan je za sam lokalitet jer mu donosi prestiž, veći publicitet i bolje upravljanje, ali može uzrokovati i velike štete prvenstveno zbog povećanja broja posjetitelja. Stoga, broj i tijek posjetitelja mora biti kontroliran ne samo zbog očuvanja lokaliteta, već i zbog kvalitete turističkog doživljaja (Jelinčić, 2008).

2.3. Baština u Republici Hrvatskoj (zakonska regulativa)

Republika Hrvatska svojim je zakonima i podzakonskim aktima stvorila kvalitetnu osnovu za zaštitu kulturne baštine i poticanje gospodarskog korištenja njezinih potencijala. *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, *Zakon o zaštiti prirode* te podzakonski akti kao i međunarodne konvencije koje je Republika Hrvatska ratificirala, kvalitetan su zakonski okvir i osnova na kojoj Ministarstvo kulture temelji svoje aktivnosti za očuvanje baštine u cjelini. U tom poslu posebno je važna uloga Službe za zaštitu kulturne baštine koja, u okvirima raspoloživih financijskih sredstava, poduzima aktivnosti kako bi raspoložive baštinske potencijale učinila dostupnim privatnim i institucionalnim inicijativama te ih prilagodila novim mogućnostima

financiranja. Osnovni problem u provedbi ove kvalitetne normativne osnove predstavlja nedostatak stručnih kadrova za njezino stručno provođenje.

Ustav Republike Hrvatske (NN 135/97., 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), u glavi koja se odnosi na zajamčena gospodarska, socijalna i kulturna prava u Republici Hrvatskoj, propisuje da: „...stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.“ (čl. 52. st. 1.). Člankom 69. st. 3. Ustava, pod zaštitu Republike Hrvatske stavljena su znanstvena, kulturna i umjetnička dobra i to kao duhovne narodne vrednote.

Zakonski akti koji se svojim sadržajem odnose na baštinu, iako istu u zakonskom tekstu imenuju kao „kulturna dobra“, su *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17) i *Zakon o zaštiti prirode* (NN 80/13, 15/18).

Ovi zakonski akti višekratno su mijenjani i dopunjavani, osobito u vrijeme usklađenja nacionalnih propisa s propisima Europske unije.

Sukladno relevantnim zakonskim propisima u Republici Hrvatskoj baština se dijeli na **prirodnu i kulturnu**.

Kulturna baština dijeli se na **materijalnu i nematerijalnu**. **Materijalna** se dijeli na **pokretnu i nepokretnu**, a **nepokretna baština** koja je glavni predmet ovog rada, u Registru kulturnih dobara RH na **pojedinačna kulturna dobra, kulturno-povijesne cjeline i kulturne krajolike**.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (u daljnjem tekstu : *Zakon*) u članku 2. st. 1. i 2., kulturna dobra određuje kao dobra od interesa za Republiku Hrvatsku, koja uživaju njezinu zaštitu te koja, zajedno sa preventivno zaštićenim dobrima, predstavljaju nacionalno blago. U stavku 3. istoga članka, ovaj *Zakon* kulturnim dobrima određuje:

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolike i njihove dijelove koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost
- nematerijalne oblike i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentaciju i bibliografsku baština

- zgrade, odnosno prostore u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

Opće odredbe ovog Zakona uređuju i pitanje zaštite i očuvanja kulturnih dobara pa je tako člankom 5. *Zakona* propisano da je svrha zaštite kulturnih dobara:

- zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima
- stvaranje povoljnih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mjera potrebnih za njihovo redovito održavanje
- sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogla promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnog dobra i time ugroziti njegova vrijednost
- sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima, te nadzor nad iznošenjem, uvozom i unošenjem kulturnih dobara
- uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu.

U člancima 7., 8. i 9. *Zakona* kulturna dobra dijele se u tri ključne kategorije, kao **nepokretna, pokretna i nematerijalna kulturna dobra.**

Nepokretno kulturno dobro može biti (čl. 7.):

- grad, selo, naselje ili njihov dio
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem
- elementi povijesne opreme naselja
- područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima
- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru
- vrtovi, perivoji i parkovi

- tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

Pokretno kulturno dobro može biti (čl. 8.):

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba

- crkveni inventar i predmeti

- arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi

- filmovi

- arheološki nalazi

- etnografski predmeti

- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine

- dokumentacija o kulturnim dobrima

- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.

- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije te

- druge pokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značenja.

Nematerijalna kulturna dobra (čl. 9.) definirana su kao mogući razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti i toponimika, te usmena književnost svih vrsta

- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote

- tradicijska umijeća i obrti.

Očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara provodi se izradom i čuvanjem zapisa o njima, kao i poticanjem njihova prenošenja i njegovanja u izvornim i drugim sredinama.

Spomenuti zakonski akti sustavno su pristupili definiranju i podjeli baštine u Republici Hrvatskoj. Ovakva njezina detaljna podjela omogućava identificiranje, istraživanje, zaštitu i

promicanje kulturnobaštinskih dobara, a što predstavlja kvalitetnu osnovu za njezinu turističku valorizaciju.

Sukladno odredbi članka 12. *Zakona*, svojstvo kulturnog dobra, na temelju stručnog vrednovanja, utvrđuje svojim rješenjem Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, a isto se na odgovarajući način zabilježi u zemljišnim knjigama nadležnog općinskog suda na čijem se području dobro nalazi te u odgovarajućim katastarskim evidencijama. Predmetnim rješenjem određuje se sustav mjera zaštite kulturnog dobra te obaveza upisa kulturnog dobra u Registar, Listu zaštićenih kulturnih dobara.

U Registar kulturnih dobara upisuju se i kulturna dobra od nacionalnog značenja (čl. 13.), i to u Listu kulturnih dobara od nacionalnog značenja.

Preventivna zaštita kulturnih dobara, detaljnije uređena zadnjom izmenom *Zakona* (NN 44/17), omogućava donošenje rješenja o preventivnoj zaštiti dobara za koje se tek predmijeva da imaju svojstvo kulturnog dobra, čime se u zakonskom roku od četiri godine, odnosno od šest godina za arheološka i podvodna arheološka nalazišta, osigurava zaštita takvih dobara te njihov upis u posebnu Listu preventivno zaštićenih dobara, kao posebnog dijela Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Odredbom članka 14. *Zakona* Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske određen je kao javna knjiga koju vodi Ministarstvo kulture, a sastoji se od tri liste i to:

1. Liste zaštićenih kulturnih dobara
2. Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja
3. Liste preventivno zaštićenih dobara.

Svi upisi, promjene i brisanja iz Registra kulturnih dobara imaju javni karakter pa se, sukladno članku 15. *Zakona*, objavljuju u *Narodnim novinama*.

Zaključno, može se reći da ovakvim zakonskim rješenjima Republika Hrvatska stvara čvrste temelje za očuvanje svoje kulturne baštine te osnovu za njezinu učinkovitu zaštitu. Ovaj zakonski okvir osigurava afirmaciju kulturnih dobara u turističkom ali i u gospodarskom smislu, čime postaje dio nacionalne kulturne i gospodarske politike. Cilj takve politike je afirmacija Republike Hrvatske i njezin daljni gospodarski razvoj.

Prirodna baština Republike Hrvatske definirana je *Zakonom o zaštiti prirode* (NN 80/13).

Prema članku 111. navedenog Zakona prirodna su područja podjeljena u devet kategorija:

- strogi rezervat
- nacionalni park
- posebni rezervat
- park prirode
- regionalni park
- spomenik prirode
- značajni krajobraz
- park-šuma
- spomenik parkovne arhitekture.

Na temelju stručnog vrednovanja Ministarstvo kulture raspoređuje zaštićena prirodna područja u neku od navedenih kategorija. Zaštićena prirodna područja imaju vlastite uprave - javne ustanove (JU). U Međimurju djeluje JU Međimurska priroda koja upravlja:

- Regionalnim parkom Mura – Drava (koji je od 2012. godine dio UNESCO rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav)
- Značajnim krajobrazom rijeke Mure
- Spomenicima prirode - Bedekovićeve grabe, Hrast lužnjak u Donjem Vidovcu,
- Spomenicima parkovne arhitekture – Perivoj Zrinski u Čakovcu, Platana u Nedelišću, Ginko u Donjoj Dubravi, Dvije Glicinije u Čakovcu, Dvije Platane u Svetom Urbanu, Tulipanovac u Vučetincu, Magnolija u Pribislavcu.

JU Međimurska priroda prvenstveno brine o zaštiti prirode, ali i o zaštiti kulturne baštine na područjima kojima upravlja.

2.4. Hijerarhija kulturne baštine

Hijerarhija vezanosti baštine uz lokalitet ima sljedeće razine (Timothy i Boyd, 2003):

- **svjetska**
- **nacionalna**
- **lokalna**
- **osobna.**

Svjetska baština pripada ukupnoj civilizaciji. Poznata je širokom krugu populacije. Privlači veliki broj turista iz različitih zemalja svijeta. Posjećivanje lokaliteta svjetske baštine može izazvati osjećaj poštovanja prema svjetskoj civilizaciji. Ima veliki prihodovni potencijal.

Nacionalna je vezana uz nacionalnu povijest i često predstavlja nacionalni ponos. Ona ima edukativno značenje prvenstveno za školsku djecu te za turiste koji žele saznati nešto više o povijesti područja koje posjećuju.

Lokalna baština objedinjuje lokalnu prošlost. Obuhvaća kulturna dobra, značajna za lokalnu zajednicu, koja često ne zadovoljavaju uvjete za državnu potporu. Ova razina baštine ima znatno veći broj atrakcija od svjetske i nacionalne.

Osobna baština privlači ljude koji su emotivno vezani uz neki lokalitet. Uključuje baštinu vezanu uz posebne interesne skupine (npr. vjerske). Stvara najimpresivnije dojmove za one turiste koji su na osobnoj razini povezani s tom baštinom.

Iz opisa navedenih baštinskih kategorija mogu se iščitati kriteriji na temelju kojih je napravljena njihova kategorizacija. Od kriterija mogu se izdvojiti: prepoznatljivost lokaliteta na svjetskoj, nacionalnoj ili lokalnoj razini; važnost lokaliteta za svjetsku, nacionalnu ili lokalnu povijest; edukativno značenje lokaliteta; prisutnost na UNESCO-voj listi svjetske baštine ili nacionalnoj listi zaštićene baštine; prihodovni potencijal lokaliteta i dr. Navedeni se kriteriji učestalo sreću i u drugim klasifikacijama koje se bave podjelom kulturnobaštinskih objekata (npr. u *Registru kulturnih dobara* Ministarstva kulture RH) te su relevantni za kategorizaciju kulturne baštine.

Tipologija ove vrste ostavlja mogućnost da se te razine isprepliću, što je dokaz kompleksnosti kulturne baštine, tako da neke svjetske baštinske atrakcije (npr. Rimski koloseum) za lokano stanovništvo mogu biti lokalne (Timothy i Boyd, 2003). Usprkos ispreplitanju ovih razina u

puno slučajeva, jasno je da različite razine baštine postoje te da svi baštinski objekti nemaju jednaku vrijednost.

U Međimurju nema kulturnih dobara razine svjetske baštine, ali postoje kulturna dobra od nacionalnog značenja, preventivno zaštićena kulturna dobra i zaštićena kulturna dobra (prema Registru kulturnih dobara RH).

2.5. Kulturna baština kao objekt geografskog istraživanja

Kulturna baština zbog svoje je kompleksnosti predmet proučavanja različitih znanosti. Ovisno o diskursu pojedinih polja, grana i disciplina pojam baštine različito se interpretira. Geografija se bavi baštinom proučavajući međuodnose baštine i turizma, mogućnosti njezine turističke valorizacije te potrebu zaštite i upravljanja s ciljem održivog razvoja i optimalnog uključivanja u regionalni razvoj. S aspekta društvene geografije baština ima dva značenja (Dictionary of Human Geography, 2009). Prvo se odnosi na kulturne pejzaže, odnosno na turistički znamenita mjesta povijesne tematike koja su najčešće zaštićena (npr. arheološki lokaliteti), a drugo značenje se odnosi na više zajedničkih kulturnih vrijednosti i uspomena koje su naslijeđene i izražavaju se kroz različita kulturna izvođenja (npr. pjesme).

Prvi, najpotpuniji i do sada najvažniji pokušaj proučavanja kulturne baštine s aspekta (društvene) geografije predstavlja *A Geography of Heritage* (Graham, Ashworth i Tunbridge, 2000), djelo koje je evolutivni pomak u geografskom istraživanju kulturne baštine. U njemu se, kombinacijom kulturne, političke i ekonomske geografije, analizira korištenje kulturne baštine kao kulturnog i ekonomskog resursa te povezanost kulturne baštine i identiteta. Osim toga u knjizi je istaknuta važnost stvaranja svjetske (globalne) baštine kao elementa globalizacije te presudna uloga UNESCO-a u tom procesu.

U Hrvatskoj u okviru društvene geografije kulturnu baštinu najviše istražuje turistička geografija, geografska znanstvena disciplina koja se u kontekstu baštine bavi:

- definiranjem i podjelom kulturne baštine
- proučavanjem selektivnih oblika turizma (prvenstveno kulturnog turizma)
- valorizacijom i zaštitom kulturne baštine
- proučavanjem uloge države u kulturnom turizmu

- proučavanjem uloge međunarodnih organizacija u kulturnom turizmu.

Temeljem navedenog može se zaključiti da geografija u Hrvatskoj istražuje kulturnu baštinu prvenstveno s turističkogeografskog aspekta koji uključuje gospodarsku i političku dimenziju baštine te potrebu njezine zaštite i uključivanja u regionalni razvoj. Broj radova i autora koji u Hrvatskoj s geografskog aspekta proučavaju kulturnu baštinu, vrlo je malen. Osim već spomenutih Šakaje, Zupanca i Opačića još se može spomenuti samo Faričić (2007) koji istražuje kulturnu baštinu hrvatskoga otočnog prostora i mogućnosti njezine društveno-gospodarske valorizacije.

U svijetu je, za razliku od Hrvatske, broj radova koji u okviru geografije proučavaju kulturnu baštinu znatno veći. Kulturna se baština najviše istražuje s turističkogeografskog i kulturnogeografskog aspekta, a obrađuju se vrlo različite teme, od kreiranja turističkih doživljaja u destinaciji pomoću digitalnih turističkih vodiča (Bohlin i Brandt, 2014); upravljanja religijskim baštinskim atrakcijama (Timothy i Olsen, 2006); povezanosti urbanog turizma i geografije (Broder i Ioannides, 2014) do promjene vrjednosnog doživljaja kulturne baštine ovisno o društvenim, odnosno političkim prilikama (Atkins, 2008).

Osim navedenih, istraživanja kulturne baštine provode se i u sklopu ekonomske, ruralne, urbane i historijske geografije (Ashworth i Larkham, 2013; Timothy i Olsen, 2013; Ripp i Rodwell, 2015 i dr.) na temelju čega se može zaključiti da geografija predstavlja pogodan okvir za znanstveno istraživanje kulturne baštine.

3. TURIZAM I KULTURNA BAŠTINA

Nakon što je u prethodnom poglavlju definiran pojam baštine, u ovome se poglavlju analizira odnos turizma i kulturne baštine, upravljanje baštinom u turizmu te interpretacija kulturne baštine kao komunikacijski proces koji na edukativan i zabavan način posjetiteljima otkriva značenje baštine.

3.1. Turizam i kulturna baština

Kulturna baština i turizam dva su usko povezana i po svom sadržaju vrlo kompleksna pojma. Kulturna baština pridonosi atraktivnosti određene turističke destinacije zbog čega je često i preduvjet izbora destinacije od strane turista. S druge strane, turizam je potreban kulturnoj baštini zbog promocije turističke destinacije, izgradnje njezina identiteta preko dobara materijalne i nematerijalne kulturne baštine te kao element koji će osigurati sredstva za njezino očuvanje (Gredičak, 2008).

Sveobuhvatni naziv za raznolike tipove očuvanja kulturnog dobra jest *konzervacija*. Ona uključuje: *prezervaciju* (održavanje lokaliteta u postojećem stanju), *restauraciju* ili *rekonstrukciju* (vraćanje dobra u prethodno stanje), *renovaciju* ili *adaptaciju* (promjene na lokalitetu dodavanjem elemenata, ali da lokalitet zadrži dio povijesnog karaktera) te *regeneraciju* (obnavljanje lokaliteta). Odluka o tipu konzervacije mora biti prilagođena samom kulturnom dobru (Jelinčić, 2010).

Iako su putovanja motivirana posjećivanjem znamenitih građevina i manifestacija postojala još u antici te su se nastavila sve do danas, kulturni turizam, kao novi selektivni oblik turizma, prepoznat je tek krajem 1970-ih (Timothy i Boyd, 2003). Za kulturni turizam postoji mnoštvo različitih definicija jer autori koji ga istražuju uzimaju u obzir samo one aspekte kulturnog turizma koji su predmet njihova znanstvenog interesa. Ipak, danas se najčešće koriste dvije definicije. Prva kulturni turizam definira kao *kretanje ljudi uzrokovano kulturnim atrakcijama izvan mjesta stanovanja radi zadovoljavanja kulturnih potreba* (Richards, 1999), a druga kao *specifičan oblik turizma koji se oslanja na destinacijsku kulturno-baštinsku imovinu i transformira je u proizvod koji koriste turisti* (McKercher i Du Cros, 2002). Kako ne postoji jedinstvena definicija kulturnog turizma, različiti autori definiraju ga prema svojim potrebama. Navedene se definicije, također, razlikuju u svojim osnovama jer se prva definicija temelji na

kretanju ljudi koji su motivirani zadovoljavanjem kulturnih potreba, a druga na kulturno-baštinskoj imovini kao turističkom proizvodu.

Kulturni je turizam selektivni (specifični) oblik turizma čija je jedna od osnovnih karakteristika diverzifikacija ponude i turističkih proizvoda. Selektivni oblici turizma potiču regionalni koncept razvoja turizma, koji zamjenjuje koncept planskog makroupravljanja (Hughes, 1996). U tom konceptu ponuda selektivnih (specifičnih) oblika turizma svoje turističke proizvode razvija koristeći komparativne prednosti resursa receptivne destinacije (Luković, 2008). Pritom treba voditi računa o brojnim elementima kao što su konzervacija i zaštita kulturnih dobara (Fyall i Garrod, 1998), točna interpretacija resursa (Timothy, 2011) te autentično iskustvo posjetitelja (Teo i Yeoh, 1997). Razvojem kulturnog turizma pridonosi se promociji manje poznatih turističkih destinacija te jačanju nacionalnog i regionalnog kulturnog identiteta bez kojeg je danas teško valorizirati potencijal kulturne baštine u turističke svrhe (Smith, 2006).

Ponuda kulturne baštine pozitivno utječe na razvoj turizma u određenoj destinaciji te umanjuje njegove negativne efekte, kako na receptivno, tako i na emitivno stanovništvo (Gredičak, 2008). Ipak, na lokalitetima baštine turistički promet mora se nadzirati kako bi se smanjili negativni učinci turizma na baštinu, a što se ponekad događa kod uključivanja baštine u turističku djelatnost.

Turisti koji posjećuju baštinske sadržaje mogu biti *pasivni* ili *aktivni* (Timothy i Boyd, 2003). *Pasivni* turisti su brojniji, baštinske sadržaje posjećuju usputno, a putuju radi drugih razloga (rekreacije, zabave i sl.). *Aktivni* turisti prvenstveno putuju radi upoznavaja kulturne baštine, u pravilu su obrazovaniji, žele nešto naučiti, rade bolje plaćene poslove, stariji su i više je žena. Istraživanjem stavova turista i potrošnje posjetitelja kulturnih atrakcija u Republici Hrvatskoj 2008. godine utvrđeno je da, iako potražnja za kulturnim sadržajima u svijetu i u Hrvatskoj raste, svega 6 % turista navodi kulturne znamenitosti kao glavni motiv turističkih kretanja. Ipak, petina turista želi razgledati objekte kulturne baštine, a kao glavne razloge manjeg interesa za kulturne sadržaje navode neinformiranost, nezainteresiranost te nezadovoljstvo postojećim kulturno-turističkim sadržajima (Marušić i Tomljenović, 2008).

Upravljanje kulturnom baštinom označava sustavnu brigu o održavanju kulturne vrijednosti kulturnih dobara kako bi sadašnje i buduće generacije mogle u njima uživati (McKercher i DuCros, 2002). Upravljanje ovisi o značenju kulturnog dobra, nacionalnom zakonodavstvu, političkoj volji i ljudskim resursima (Graham, 2002).

Održivo upravljanje kulturnom baštinom složen je proces koji zahtijeva pažljivo planiranje. Taj proces obuhvaća različita pitanja vezana uz upravljanje kulturnim dobrima, od pitanja vlasništva i izvora financiranja do upravljanja posjetiteljima, zaposlenicima i lokalnim stanovništvom. Vlasništvo nad kulturnim dobrima može biti *javno, privatno i civilno*. *Javno* je vlasništvo najčešći tip vlasništva u tranzicijskim zemljama i obično je nacionalne ili lokalne (županijske) razine. *Privatno* se vlasništvo uglavnom stječe nasljeđivanjem ili kupnjom, a *civilno* preko civilnih udruga ima prvenstveno edukacijsko i konzervacijsko značenje (Jelinčić, 2010). Ovi se tipovi vlasništva mogu međusobno ispreplitati, a najbolji se uspjeh upravljanja postiže njihovom suradnjom.

Glavni izvor prihoda za većinu kulturnih dobara do prije dvadesetak godina bila su javna sredstva. Njihovim smanjivanjem raste potreba za drugim izvorima financiranja pa se kulturna dobra okreću prvenstveno turizmu kao najčešćem izvoru prihoda. Danas uz javna sredstva najučestaliji izvor prihoda čine ulaznice, maloprodaja (suvenira, majica, rukotvorina i sl.), ugostiteljstvo, sponzorstvo te donacije. Osnovni cilj upravljanja posjetiteljima i zaposlenicima je povećanje užitaka posjetitelja na lokalitetu uz istovremeno očuvanje kulturnog dobra pomoću različitih tehnika kojima se kontrolira promet. Tehnike koje se najčešće koriste jesu cijena ulaznica, poticanje posjeta izvan sezone, vrsta interpretacije i dr. (Timothy i Boyd, 2003).

U upravljanje kulturnim dobrima mora biti uključeno i lokalno stanovništvo jer njegov pozitivan odnos prema baštini osigurava pozitivan odnos prema turistima. Ako se lokalno stanovništvo identificira s baštinom, tada se formira povoljno turističko okruženje u kojem stanovništvo ima ulogu posrednika u turizmu (Jelinčić, 2010).

3.2. Interpretacija kulturne baštine

Interpretacija je komunikacijski proces koji na edukativan i zabavan način posjetiteljima otkriva značenje baštine i pomaže im u doživljavanju kulturnih dobara (Timothy, 2011). Kvalitetna interpretacija kulturne baštine predstavlja osnovu za njezinu turističku valorizaciju (McKercher, Du Cros 2002). U literaturi se ističu tri osnovne uloge interpretacije (Timothy i Boyd, 2003). Prva je da obrazuje posjetitelje, druga je da ih zabavi, a treća da kod posjetitelja izazove osjećaj poštovanja prema objektu kulturne baštine. Kvalitetnom interpretacijom povećava se vrijednost lokaliteta baštine u očima posjetitelja (Richards, 1996).

Planiranjem interpretacije izbjegavamo stvaranje pogrešne slike o objektu baštine koji izlažemo, osiguravamo kvalitetno iskustvo posjetitelja te određujemo medije koji su najprimjereniji za posjetitelje (Jelinčić, 2010). Najčešća podjela medija interpretacije je podjela na osobne i neosobne medije. Osobni mediji uključuju živu osobu kao aktualni medij prezentacije informacija, a neosobni mediji uključuju mehanizme i opremu koji ne zahtijevaju intervenciju osoblja odnosno posjetitelja. U tablici 3 navedeni su najčešći mediji interpretacije te njihove glavne prednosti i nedostaci.

Tab. 3. Mediji interpretacije - glavne prednosti i nedostaci

MEDIJ	PREDNOSTI	NEDOSTACI
Vodič na lokalitetu	-najfleksibilniji medij -vrlo učinkovit medij	-traži administraciju i trening
Vanjski paneli	-stalno postavljeni -kombiniraju tekst i sliku -pogodni za velike grupe	-nefleksibilni -izloženi vremenskim procesima i vandalizmu
Tiskani materijali (brošure, časopisi...)	-daju puno informacija -lako se nose	-problem distribucije -često se nepročitani odbace
Audiovodstvo	-mogu biti kreativni i uključiti govor, glazbu i zvučne efekte -mogu biti višejezični	-traže stalno održavanje i obnovu programa -izoliraju posjetitelje
Centar za posjetitelje i izložbe	-uključuju više medija -mogu biti interaktivni	-traže veliko ulaganje -traže pažljivo održavanje

Izvor: Cross (2012.)

Interpretacija oplemenjuje turističku ponudu te promovira baštinu kao identitetsko obilježje određenog prostora. Ona mora biti cjelokupna, odnosno mora zahvaćati širi kontekst od samog lokaliteta te ne smije biti uniformirana, već ju je potrebno prilagoditi različitim skupinama kako bi izazvala interes posjetitelja (Timothy i Boyd, 2003). Posebnu pažnju potrebno je posvetiti ljudima s tjelesnim poteškoćama (u kolicima, slabovidnim i slijepim, s oštećenim sluhom) kojima se interpretacija mora prilagoditi i za koje osoblje na lokalitetu mora biti primjereno educirano.

4. KULTURNA BAŠTINA U MEĐIMURJU

Na području Međimurja zaštićeno je 60 nepokretnih kulturnih dobara koja su predmet istraživanja ovog rada. Dominiraju pojedinačna kulturna dobra, uglavnom sakralnog karaktera. Kulturna dobra nalazimo na području cijelog Međimurja, a najviše ih ima na području grada Čakovca. U ovom se dijelu rada iznosi pregled materijalne nepokretne kulturne baštine po kategorijama.

4.1. Podjela materijalne kulturne baštine po kategorijama

Međimurje je prostor bogat kulturno-povijesnim nasljeđem, a brojna su zaštićena kulturna dobra podijeljena u različite kategorije. Prema *Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17), **materijalna kulturna baština** dijeli se na pokretnu i nepokretnu, a za potrebe ovog rada će se analizirati, evaluirati i valorizirati **nepokretna kulturna baština** koja se u Međimurju pojavljuje u dvjema osnovnim kategorijama:

1. **Kulturno-povijesne cjeline** - obuhvaćaju povijesna naselja i dijelove naselja (urbane i poluurbane cjeline, gradska središta, seoske cjeline, lječilišne i bolničke komplekse, povijesne parcelacije, dijelove naselja) te povijesno-memorijalna područja (spomen-parkovi, mjesta povijesnih događanja, mjesta masovnih stradanja, groblja, legendarna područja i mjesta).
2. **Pojedinačna nepokretna kulturna dobra** – čine sakralne građevine i kompleksi, profane građevine i kompleksi, obrambene građevine i kompleksi, arheološka baština, memorijalne građevine i kompleksi te urbana oprema (javna plastika, arhitektonsko-skulpturalne građevine).

U 2017. godini prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske na području Međimurja zaštićeno je 60 nepokretnih kulturnih dobara. Zaštićena nepokretna kulturna dobra nalazimo na cijelom prostoru Međimurja, a najviše ih ima na području grada Čakovca 9 ili 15 % od ukupnog broja (8 pojedinačnih i 1 kulturno-povijesna cjelina).

4.1.1. Kulturno-povijesne cjeline

Kulturno-povijesne cjeline jedinstvene su skupine gradskih ili seoskih građevina koje imaju izrazitu povijesnu, arheološku, znanstvenu, umjetničku, društvenu ili tehničku važnost, a međusobno su dovoljno povezane da nose prostorno prepoznatljiva obilježja (Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture RH, 2017).

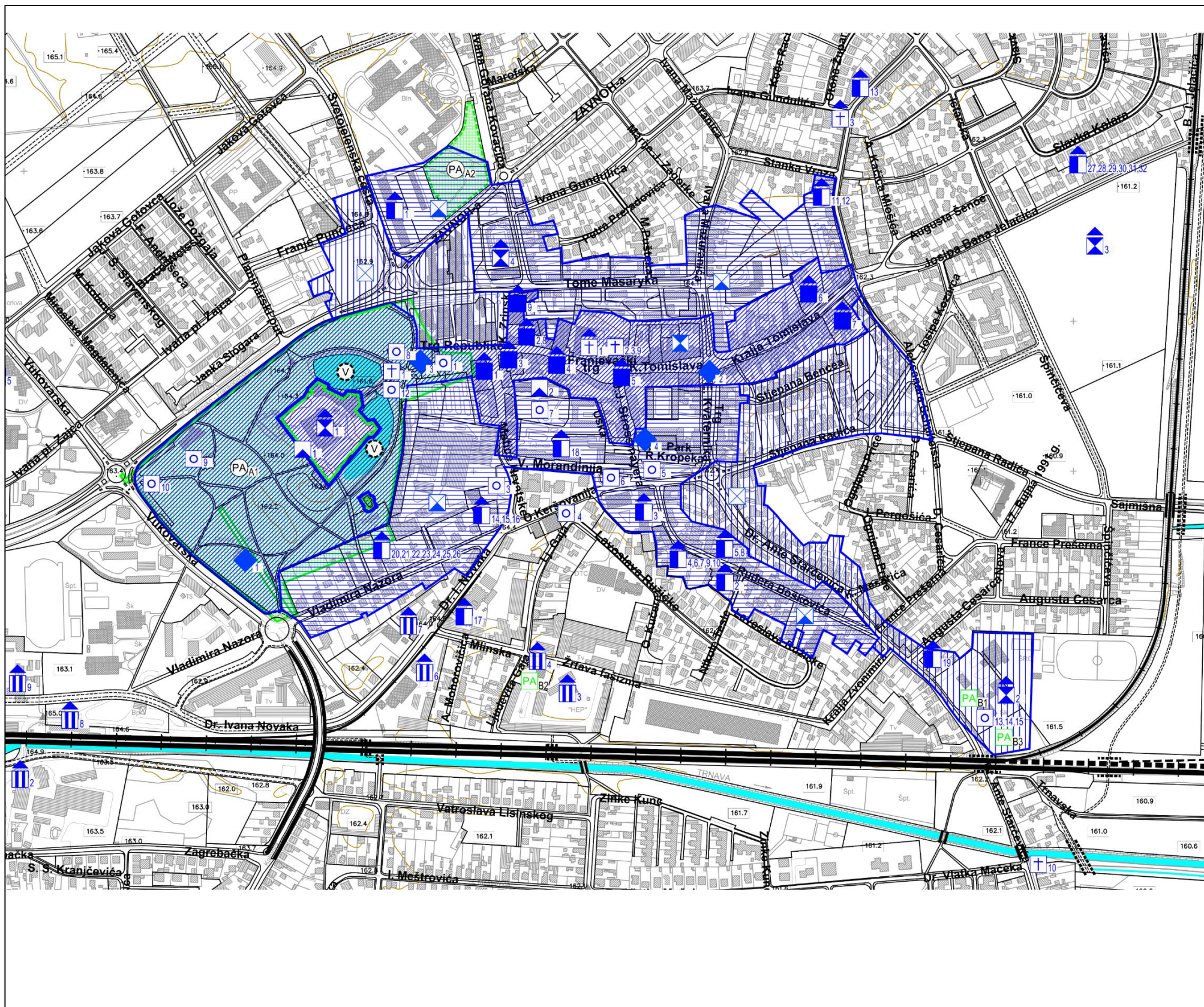
Na području Međimurja zaštićena je samo jedna cjelina – Kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca (sl. 3). U Registru je ova urbanistička cjelina opisana na sljedeći način: “U srednjem vijeku 13. st. spominje se utvrda obitelji Chak po kojima je mjesto dobilo ime. Utvrda se nalazila na mjestu današnjeg Staroga grada. U 16. st. Čakovec je u posjedu obitelji Zrinski. U 17. i 18. st. uz dvorac se razvija grad Čakovec. Središte mu je bila barokna franjevačka crkva sv. Nikole sa samostanom koji su s dvorcem bili povezani današnjom Ulicom kralja Tomislava. Na tom su potezu očuvani primjerci tipične malogradske arhitekture s kraja 18. i iz 19. st, a napose se ističe nekoliko vrijednih historicističkih i secesijskih zgrada. Očuvani sklopovi i ulični nizovi povijesnih značajki čine prepoznatljivu ambijentalnu cjelinu.“

Sl. 3. Ulica kralja Tomislava u Čakovcu

Izvor: Turistička zajednica Grada Čakovca (17. 9. 2017.)

Kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca (sl. 4) zaštićena je 2011. godine rješenjem Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

MEDIMURSKA ŽUPANIJA

GRAD ČAKOVEC

V. IZMJENE I DOPUNE GENERALNOG URBANISTIČKOG PLANA

"Službeni glasnik Grada Čakovca", br. 5/05, 1/09, 4/11, 6/14 i 1/16

UVJETI ZA KORIŠTENJE, UREĐENJE I ZAŠTITU PROSTORA

UVJETI KORIŠTENJA KRAJOBRAZNIH I PRIRODNIH VRIJEDNOSTI I KULTURNO - POVIJESNIH CJELINA

broj kartografskog prikaza: **4.a.**
Izdavač:
URBIA d.o.o. Čakovec

TUMAČ ZNAKOVLJA

GRANICE

- OBUHVAT PROSTORNOG PLANA - GUP-a
- GRANICA GRADEVINSKOG PODRUČJA GRADA ČAKOVCA (naselje)

PODRUČJA POSEBNIH UVJETA KORIŠTENJA

<ul style="list-style-type: none"> PA A1, A2 PA B1, B2, B3 	<ul style="list-style-type: none"> - ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE SPOMNENIK PARKOVNE ARHITEKTURE zaštićeno - A1 gradski park "Plošno Zrinskih" planirano za zaštitu - A2 park Zuparijske škole SPOMNENIK PARKOVNE ARHITEKTURE zaštićeno - B1 (okolina VISTERA SINESI)-oprat Vlada u obližnja škola, A. Starčević planirano za zaštitu - B2 (Plošno u U. Lj. Šuš) B3 (okoliš park Vraće u obližnja Muš. A. Starčevića)
<ul style="list-style-type: none"> 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 	<ul style="list-style-type: none"> - ARHEOLOŠKA BAŠTINA ARHEOLOŠKI POJEDINAČNI LOKALITET-KOPNENI zaštićeno - 1 Starčević Zrinski 2 okoliš Dom učenika 3 (okoliš) Plošno - KULTURNO POVIJESNA CJELINA GRADA ČAKOVCA KULTURNO POVIJESNA CJELINA A zona - potpuna zaštita izvornih struktura KULTURNO POVIJESNA CJELINA B zona - djelomična zaštita izvornih struktura KULTURNO POVIJESNA CJELINA C zona zaštite - arheološka zaštita
<ul style="list-style-type: none"> 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 	<ul style="list-style-type: none"> - POVIJESNI SKLOP I GRADEVINA GRADITELJSKI SKLOP zaštićeno - 1 Starčević Zrinskih s područjem; 2 Kompleks Vlada u obližnja škola planirano za zaštitu (Lj.) - 3 kompleks voga; 4 kompleks "Mazanovog doma" CIVILNA GRADEVINA A zona zaštite Z-UC - 1 grad. Trg Republike 1; 2, 3, 4, 5 grad. Uli. Kralja Tomislava br. 1, 2, 3, 16; 6 grad. 1. 05; 7 grad. Opatovog naselja 8; 9 grad. Uli. K. Zrinski 2, 4 B i C zona zaštite Z-UC - 1 grad. majara grfa Felštila; 2 grad. Zuparijskog sada 3 grad. Medimurske županije; 4-10 građevine u U. R. Bečkovića br. 6, 7, 16, 20, 25, 32, 34; 11 secesijska grad. Mihovijanska 13; 12 grad. Mihovijanska 15; 14, 15 grad. Uli. Matije Gupca 12, 14; 16 grad. Uli. V. Nazora 2; 18 grad. Uli. V. Morandina 13, 15; 19 grad. Uli. A. Starčevića 49 20-26 vile u Uli. V. Nazora br. 6, 8, 10, 12, 14, 16, 24 Izvan zona zaštite planirano za zaštitu (Lj.) - 1 željeznički kolodvor; 2 uprnišna grad. "Vajdi"; 3 grad. "Elektra"; 4 grad. Lvačić dom; 5 grad. dj. "Vrtić Čakovec" evidentirano - 6 grad. Novakova ul. 7 grad. Novakova ul. 16; 8 grad. Novakova ul. 6; 9 grad. Novakova ul. 36; 10 grad. Količarova ul. 1; 11 grad. Količarova ul. 15; 12 grad. Mihovijanska 25; 13 grad. Mirova 1; 27-32 vile u Uli. Ivana Jelačića br. 25, 27, 29, 31 i 33 SAKRALNA GRADEVINA (crkve, poštice) zaštićeno (R) - 1 crkva Sv. Nikole i franjevački samostan planirano za zaštitu (R) - 2 pol. Sv. Križa-Mihovijanska; 3 pol. Sv. Križa-Pustakovec; 4 pol. Sv. Trojice JAVNA PLAGIJA (SAKRALNA) zaštićeno (R) - 8 kamena pl. sv. Trojice; 6 pl. sv. Mihovila Arkandjela planirano za zaštitu (R) - 8 skulptura Sv. Jeronima; 2 kip Sv. Marije-Strajevački samostan; 3 pl. Immaculata-Franjev. samost.; 4 pl. tipa labirint planirano za zaštitu (Lj.) - 9 kamena kip. franjevački samostan; 10 kameno rasplo. - Buzovec; 11 kameno rasplo. - 12 postkora; s kipom sv. Marije JAVNA PLAGIJA (SKULPTURE I SPOMENICI) planirano za zaštitu (R) - 1 spomenik Niki Zrinski; 2, 3, 4, 5, 6 opus L. Bazzerodja planirano za zaštitu (Lj.) - 7 skulptura M. Bačića; 8 skulptura T. Opatov; 9 skulptura S. Jarkovica; 10 skulpt. - Galipari; 11 skulptura M. Bačića; 12 spomenik J. Bacoaru Slavenskom; 13 spomenik dr. I. Novaku; 14, 15 spomenik T. Žigancu i N. Pavicu MEMORIJALNA BAŠTINA MEMORIJALNO I POVIJESNO PODRUČJE zaštićeno (R) - 1 gataro štokovski groblje planirano za zaštitu (R) - 2 kompleks gralskog groblja s etimološkim; arhitek. grobna kuća, izlasko, slična grobna kuća, okoliš; naselje, slična groblja; četiri groblja; helperski obilježje štokovske grobne kuće; Spomenik žrtvama II svjetskog rata; Spomenik na žrtvu holokausta; kinodžubri spom. obilježje Bazzerodja; I/ nadgrobni spom. dr. I. Novaka; m/ spom. K. Mrazović-Galipari SPOMEN OBJEKTI planirano za zaštitu (Lj.) - 1 spomenik žrtvama I. svj. rata; 2 spomenik žrtvama II. svj. rata; 3 spomenik žrtvama Domovinskog rata; 4 spomenik-obilježje sinagoge ETNOLOŠKA BAŠTINA ETNOLOŠKA GRADEVINA planirano za zaštitu (Lj.) - 1 grad. Uli. Pušine 23; 2 grad. Pradolka 90; 3 grad. Buzovec 1; 4 grad. M. Gupca 57 evidentirano - 5 grad. Pradolka 35; 6 grad. Pradolka 51

ISTOVJETAN IZVORNIKU

Sl. 4. Kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca
Izvor: Službeni glasnik Grada Čakovca

4.1.2. Pojedinačna nepokretna kulturna dobra

Pojedinačna nepokretna kulturna dobra čine građevine ili kompleksi građevina koje imaju izrazit povijesni, znanstveni, umjetnički, društveni ili tehnički značaj. Ova se kategorija kulturnih dobara dijeli u sljedeće podkategorije: arheološka nalazišta, profane građevine, sakralne građevine i memorijalna područja. (Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture RH, 2017).

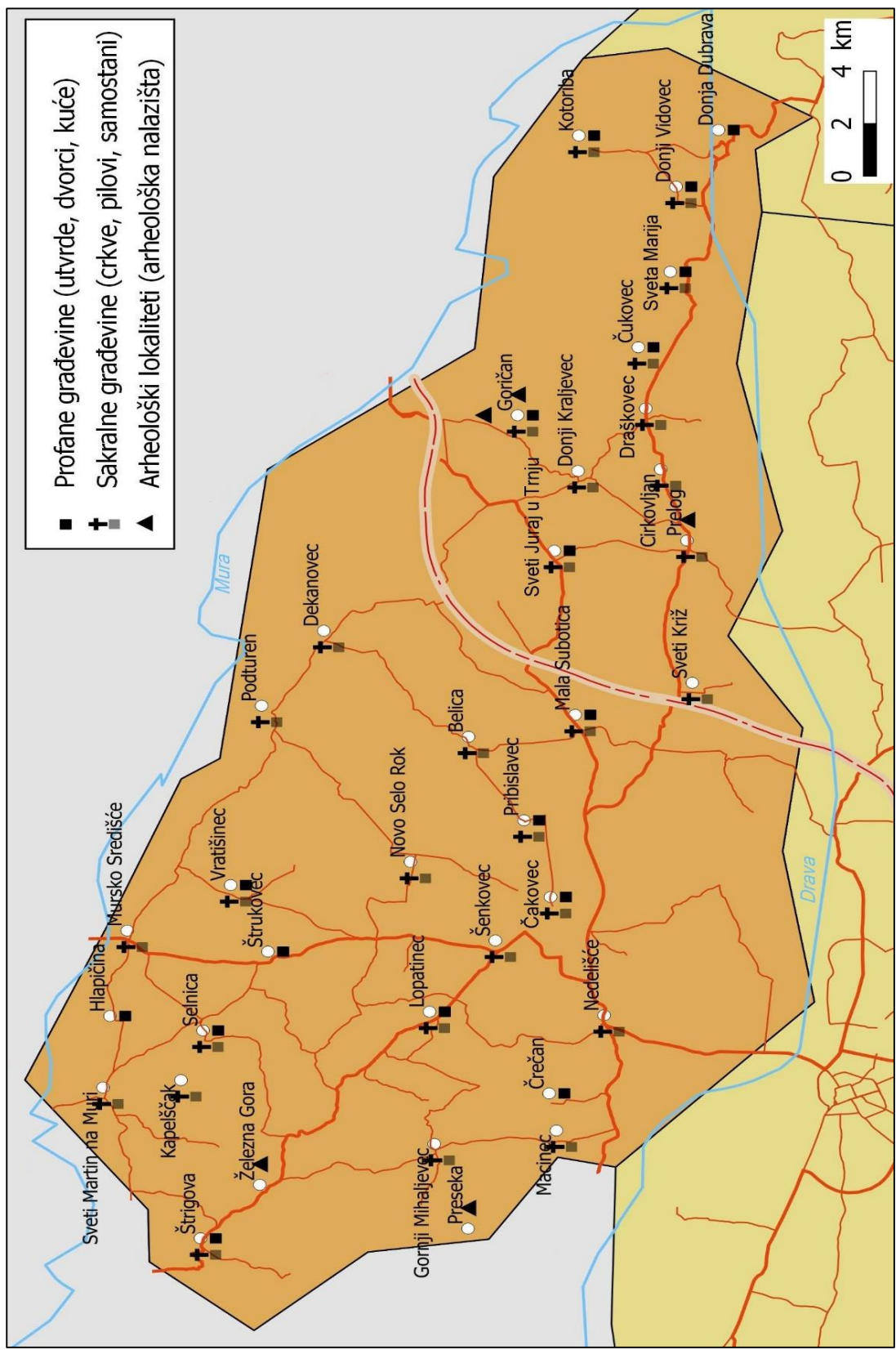
Od 60 zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara na području Međimurja, čak je 59 pojedinačnih (tab. 4). Najčešći oblici pojedinačnih kulturnih dobara u Međimurju sakralne su građevine zatim slijede profane građevine te arheološka nalazišta (sl. 5).

Tab. 4. Pojedinačna nepokretna kulturna dobra Međimurja

Mjesto	Naziv
Belica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije
Belica	Pil Svetog Trojstva
Čirkovljan	Crkva sv. Lovre
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom
Čakovec	Fortifikacija Staroga grada
Čakovec	Kameni pil Sv. Trojstva
Čakovec	Kompleks Staroga grada
Čakovec	Kompleks Starog grada, Trg Republike 5
Čakovec	Pil sv. Mihovila Arkandela
Čakovec	Visoka učiteljska škola, Ulica dr. Ante Starčevića 55
Čakovec	Židovsko groblje
Črečan	Stambena tradicijska građevina, k. br. 88
Čukovec	Crkva sv. Jakova
Čukovec	Guljara – tradicijska građevina za obradu šibe
Dekanovec	Crkva Svih Svetih
Donja Dubrava	Kuća "Zalan", Trg Republike 9
Donji Kraljevec	Crkva sv. Magdalene i pil sv. Trojstva
Donji Vidovec	Crkva sv. Vida i župni dvor
Draškovec	Crkva sv. Roka
Draškovec	Poklonac sv. Florijana
Goričan	Arheološko nalazište Nekropola pod tumulima
Goričan	Arheološko nalazište Okolek
Goričan	Crkva sv. Leonarda, kurija župnog dvora i pil sv. Obitelji

Gornji Mihaljevec	Crkva sv. Katarine
Gornji Mihaljevec	Pil s likom Trpećega (Žalosnoga) Krista
Hlapičina	Stara škola
Kapelščak	Crkva sv. Margarete
Kotoriba	Crkva Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i sv. Križa
Kotoriba	Kurija starog župnog dvora, A. Stepinca 42
Kotoriba	Pil Svetoga Trojstva
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor
Macinec	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije
Mala Subotica	Crkva Porođenja Marijinog i kurija župnog dvora
Mursko Središće	Crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava
Nedelišće	Crkva Presvetog Trojstva
Novo Selo Rok	Crkva sv. Roka
Podturen	Crkva sv. Martina, Ivana Grščića 2
Prelog	Arheološko nalazište Ferenčica
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil sv. Obitelji
Preseka	Arheološko nalazište Veliko kamenje
Pribislavec	Crkva sv. Florijana
Pribislavec	Dvorac Feštetić, Kaštelska 12
Pribislavec	Poklonac sv. Trojstva
Selnica	Crkva sv. Marka Evanđelista, župni dvor i pomoćne građevine
Sveta Marija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, kurija župnog dvora i pil Bogorodice
Sveti Juraj u Trnju	Crkva Sv. Jurja Mučenika i građevina župnog dvora
Sveti Križ	Crkva sv. Križa
Sveti Martin na Muri	Crkva sv. Martina
Šenkovec	Kapela sv. Jelene
Šenkovec	Kapela sv. Jelene
Štrigova	Crkva sv. Jeronima
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija
Štrigova	Crkva sv. Marije Magdalene i kurija župnog dvora
Štrigova	Pil sv. Florijana
Štrigova	Pil sv. Roka
Štrukovec	Majur Feštetić, Štrukovec bb
Vratišinec	Crkva Uzvišenja Svetog Križa
Vratišinec	Zgrada stare škole
Železna Gora	Arheološko nalazište Trnovčak

Izvor: Registar kulturnih dobara RH (2017.)

Sl. 5. Lokacije pojedinačnih kulturnih dobara na području Međimurja

Izvor: Registar kulturnih dobara RH (2017.)

4.1.2.1. Sakralne građevine

S ukupno 40 objekata (crkve, kapele, samostani i pilovi) sakralne građevine najbrojnija su pojedinačna nepokretna kulturna dobra u Međimurju. Taj broj nije konačan i u stvarnosti je veći jer su mnogi sakralni objekti dio urbanističkih i drugih cjelina kulturne baštine.

Najčešće zaštićene sakralne građevine su crkve (30 objekata). One čuvaju crkveni inventar, zidne slike te različite nabožne predmete. Na drugome su mjestu pilovi, jedan od simbola Međimuja (sl. 6). Ti spomen-stupovi s reljefom ili plastikom sakralnog karakter koje su podizali pojedinci ili zajednice najčešće kao zavjet prisutni su i u drugim krajevima Hrvatske, ali nigdje u tolikom broju. Oni su dio međimurske tradicijske kulture, svojevrsni međaši posjeda, čuvari raskršća i orijentiri za putnike. Iako ih je pojedinačno zaštićeno samo 7, u Međimurju ih je ukupno 70-ak.

Sl. 6. Pil u Strahonincu (25. 8. 2017.)

U Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao kulturna dobra od nacionalnog značenja upisana su dva dobra iz ove kategorije. To su crkva sv. Jeronima u Štrigovi (sl. 7) i kapela sv. Jelene u Šenkovcu (sl. 8).

Crkva sv. Jeronima izgrađena je na malom brežuljku iznad Štrigove. Povezana s ostacima nekadašnje pavlinske rezidencije čini skladni barokni ambijent. Glavno pročelje, na kojem je naslikan sv. Jeronim, bočno omeđuju dva zvonika. Zidne slike na zidovima i svodu svetišta, nastale između 1744. i 1749. godine, rad su najznačajnijeg sakralnog baroknog slikara na prostoru današnje Hrvatske Ivana Krstitelja Rangera. Zbog svoje arhitektonske vrijednosti, zidnih slika i očuvanog inventara crkva se ubraja među najznačajnija barokna ostvarenja sjeverne Hrvatske (Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture RH).

Sl. 7. Crkva sv. Jeronima u Štrigovi

Izvor: Turistička zajednica Općine Štrigova (30. 11. 2017.)

Kompleks pavlinskog samostana sv. Jelene u Šenkovcu izvorno je građen krajem 14. i početkom 15. stoljeća. Do danas se u potpunosti očuvalo samo svetište crkve koje je pretvoreno u kapelu sv. Jelene. Samostanski objekti stradali su u velikom potresu 1880. godine nakon kojeg nisu bili obnavljani. Tijekom 16. i 17. stoljeća u samostanskom kompleksu pokapani su članovi velikaške obitelji Zrinski. U unutrašnjosti kapele djelomično su očuvane gotičke zidne slike (Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture RH).

Sl. 8. Kapela sv. Jelene u Šenkovcu (29. 8. 2017.)

4.1.2.2. Profane građevine

Profane građevine obuhvaćaju vrlo širok spektar zdanja: fortifikacije, dvorce, kurije, majure, stambene tradicijske građevine, stare školske zgrade i dr. Od ukupno 11 zaštićenih profanih građevina na prostoru Međimurja četiri se nalaze u Čakovcu. Značenjem se ističe kompleks Staroga grada Čakovca (sl. 9) koji je prema ranijoj nomenklaturi nosio oznaku spomenika nulte kategorije, a danas je jedina profana građevina u Međimurju upisana u Registar kao kulturno dobro od nacionalnog značenja.

Stari grad Čakovec je utvrđeni plemićki dvorac u središtu grada. Još u 13. st. na tom mjestu spominje se utvrda koju tijekom 14. i 15. st. grade i proširuju obitelji Lacković, Celjski i Ernušt. Godine 1546. Međimurje dolazi u posjed obitelji Zrinski, a u njihovo vrijeme Stari grad se transformira u snažnu renesansnu tvrđavu. Nakon potresa 1738. g. i velikih oštećenja, grofovi Althan preuređuju kompleks u baroknom stilu, čime on dobiva svoj današnji izgled. Čakovečki Stari grad sastoji se od vanjskih obrambenih zidina i barokne palače čija četiri krila formiraju atrij. Perivoj koji je sastavni dio kompleksa spomenik je parkovne arhitekture i nalazi se oko Staroga grada (Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture RH).

Sl. 9. Kompleks Staroga grada Čakovca

Izvor: Međimurje Press (20. 8. 2017.)

U prostoru Staroga grada nalazi se stalni izložbeni postav Muzeja Međimurja, muzejska suvenirnica, muzejsko-informativni centar, restauratorsko-preparatorska radionica, ugostiteljski objekt te prostor za proizvodnju i kušanje pjenušca. Stalni izložbeni postav uključuje arheološku, povijesnu, kulturno-povijesnu, etnografsku i likovnu zbirku. U prizemlju palače nalazi se lapidarij sa spomenicima od razdoblja rimske antike do novog vijeka. Fundus muzeja broji oko 20 000 predmeta koji su uglavnom s područja Međimurja.

4.1.2.3. Arheološka baština

Na području Međimurja 5 je zaštićenih arheoloških nalazišta (vidi tab. 3). Svako od tih nalazišta ima status preventivno zaštićenog kulturnog dobra. Arheološka nalazišta Okolek u Goričanu, Ferenčica u Prelogu (sl. 10), Veliko kamenje u Preseki te Trnovčak u Železnoj Gori pripadaju razdoblju rimske antike, a Nekropola pod tumulima u Goričanu željeznom dobu. Većina navedenih nalazišta samo je djelomično ili uopće nije istražena. Arheološka istraživanja mogu se obavljati samo uz odobrenje nadležnog konzervatorskog odjela Ministarstva kulture na čijem je području arheološko nalazište (za Međimurje je to Konzervatorski odjel u Varaždinu).

Sl. 10. Arheološko nalazište Ferenčica u Prelogu

Izvor: Muzej Međimurja Čakovec (24. 8. 2017.)

4.2. Nematerijalna kulturna baština

Kulturna baština kao pojam osim materijalne obuhvaća i nematerijalnu baštinu koja se manifestira u umjetničkim ostvarenjima, običajima, jeziku, vjerovanjima, rukotvorinama i drugim aspektima ljudskog djelovanja. Nematerijalna baština važna je jer zajednici daje osjećaj kontinuiteta i identiteta, a turiste potiče na poštovanje ljudske kreativnosti i kulturne raznolikosti. U članku 9. *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 69/99, 151/03,

157/03), nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote
- tradicijska umijeća i obrti.

Sve do konca 1990-ih turizam je bio usmjeren prvenstveno na materijalnu baštinu, dok se nematerijalna baština uglavnom koristila kao njezina nadopuna. Danas se, međutim, nematerijalna baština prezentira kao samostalno kulturno dobro koje je vezano uz lokalni identitet (Jelinčić, 2010) te kao element turističke ponude koji doprinosi jačanju konkurentske pozicije turističke destinacije.

UNESCO je 2003. godine usvojio *Konvenciju o očuvanju nematerijalne kulturne baštine*, koju je Republika Hrvatska ratificirala 2005. godine. Svijest o potrebi očuvanja nematerijalne baštine u Hrvatskoj od tada je jačala tako da je do kraja 2017. čak 15 dobara iz RH upisano na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva i 1 dobro na UNESCO-ovu Listu ugrožene nematerijalne kulturne baštine.

Međimurje je kraj bogat nematerijalnom kulturnom baštinom. Na Listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara nalaze se sljedeća dobra iz Međimurja:

- Međimurska popevka
- Kotoripska skupina govora
- Svetomarska mikrotoponimija
- Štrigovska skupina govora
- Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije
- Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u Selnici (sl. 11)
- Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju

Osim navedenih zaštićenih nematerijalnih dobara treba spomenuti i zaštićena dobra šireg kulturno-geografskog područja (sjeverozapadne Hrvatske), a koja se odnose i na Međimurje:

- Tradicijsko lončarstvo na području sjeverozapadne Hrvatske

- Umijeće izrade tradicijskih dječjih igraćaka s područja sjeverozapadne Hrvatske
- Umijeće izrade i sviranja cimbalu u Podravini, Međimurju i Hrvatskom zagorju
- Medičarski obrt s područja sjeverozapadne Hrvatske i Slavonije
- Umijeće izrade tradicijskih božićnih jaslaca s područja sjeverozapadne Hrvatske
- Umijeće izrade tradicijskog božićnog nakita – kinč na području sjeverozapadne Hrvatske
- Umijeće izrade nakita – božićnog lustera na području sjeverozapadne Hrvatske
- Umijeće sviranja na tamburama farkašicama u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Nematerijalna kulturna baština prenosi se iz generacije u generaciju zbog čega ju je znatno teže sačuvati od propadanja i nestanka u odnosu na materijalnu baštinu. Važnu ulogu u njezinu očuvanju imaju kulturno-umjetnička društva i udruge koje u svojim statutima kao zadani cilj imaju prezentaciju i očuvanje kulturne baštine. Takvih je društava i udruga u Međimurju velik broj, više od sedamdesetak. Ipak, u turističkoj se ponudi nematerijalna kulturna baština pojavljuje vrlo rijetko.

Sl. 11. Pikač – pokladna maska iz Selnice

Izvor: Međimurske novine (20. 10. 2017.)

5. PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE U TURISTIČKOJ PONUDI MEĐIMURJA

Nakon analize kulturne baštine u Međimurju, obrađeni su oblici njezine prezentacije u turističkoj ponudi, na razglednicama, brošurama i internetskim stranicama. Razvojem informacijskih tehnologija, prezentacija baštine na internetskim stranicama dobiva na sve većem značenju, a razglednice i brošure postupno gube važnost.

5.1. Prezentacija kulturne baštine

Prezentacija kulturne baštine važna je za njezinu uspješnu turističku valorizaciju (Millar, 1989). Svrha prezentacije predstavljanje je turističkih atraktivnosti destinacije, informiranje posjetitelja o kulturnoj baštini, privlačenje što većeg broja turista te pozicioniranje destinacije na turističkom tržištu. Kao komunikacijski proces prezentacija pomaže posjetiteljima u upoznavanju s kulturnom baštinom i njezinom ulogom u kulturno-povijesnom razvoju destinacije.

Razvoj tehnologije utjecao je na primjenu različitih medija u komunikaciji s tržištem, pa se pored uobičajenih promotivnih sredstava kao što su razglednice, plakati, brošure te oglasi u novinama koriste i izravni komunikacijski kanali temeljeni na suvremenoj informatičkoj tehnologiji. Planiranjem prezentacije utvrđuju se mediji koji su najprimjereniji za posjetitelje. U ovome istraživanju analizira se prezentacija kulturne baštine Međimurja na razglednicama, brošurama i internetskim stranicama.

5.1.1. Prezentacija kulturne baštine na razglednicama

Skup analiziranih razglednica obuhvatio je 33 razglednice (gotovo sve koje su bile u ponudi sredinom 2017. godine) s ukupno 98 fotografija. Broj razglednica koje su u ponudi, a koje se odnose na prostor Međimurja, posljednih se nekoliko godina smanjuje. Razlog je tome prvenstveno smanjen interes posjetitelja za njima zbog sve češćeg slanja fotografija i poruka pomoću mobilnih uređaja te činjenica da je razvojem interneta razglednica izgubila svoju informativno-marketinšku ulogu.

Pri analizi sadržaja, tj. zastupljenosti kulturne baštine, cilj je bio utvrditi koja su kulturna dobra korištena u prezentaciji prostora, kolika je učestalost njihova pojavljivanja te koja je njihova lokacija. Kulturna baština prikazana je na 13 razglednica, što je 39 % od ukupnog broja analiziranih razglednica, te na 35 fotografija (35 % analiziranih fotografija). Istodobno prirodna dobra prikazana su na 38 (39 %) fotografija. Zanimljivo je istaknuti da kulturna dobra iz čak 13 naselja u Međimurju nisu prezentirana ni na jednoj razglednici te da ni jedna općina ili grad koji imaju više od jednog kulturnog dobra nemaju na razglednicama prezentirane sve baštinske objekte.

Najčešći lokaliteti koji se pojavljuju na analizirane 33 razglednice jesu: Čakovec (12 puta), Sv. Martin na Muri (8 puta), Štrigova i Mursko Središće (po 5 puta), Prelog (4 puta) i Nedelišće (3 puta). Ostali lokaliteti pojavljuju se jednom ili najviše dva puta (tab. 5). U šest najčešćih lokaliteta djeluju turističke zajednice, koje uz ostale djelatnosti izdaju i razglednice.

Tab. 5. Lokaliteti na analiziranim razglednicama Međimurja

Lokaliteti	Ukupno
Čakovec	12 / 33
Sv. Martin na Muri	8 / 33
Štrigova	5 / 33
Mursko Središće	5 / 33
Prelog	4 / 33
Nedelišće	3 / 33
Kotoriba	2 / 33
Sv. Marija	2 / 33
Pribislavec	2 / 33
Podturen	2 / 33
Donji Vidovec	2 / 33
Selnica	2 / 33
Goričan	1 / 33
Mala Subotica	1 / 33
Donji Kraljevec	1 / 33
Štrukovec	1 / 33
Pleškovec	1 / 33
Domašinec	1 / 33
Šenkovec	1 / 33

Čakovec je najčešći lokalitet koji se javlja na više od trećine analiziranih razglednica (36 %) i to podjednako na razglednicama s jednim i razglednicama s više motiva (kolaž razglednice). Na razglednicama s jednim motivom najčešće je prezentiran avio-snimkom ili fotografijom

Staroga grada (sl. 12), a na kolaž razglednicama fotografijama objekata iz zaštićene kulturno-povijesne cjeline (sl. 13).

Sl. 12. Fortifikacija Staroga grada (2017.)

Sl. 13. Crkva sv. Nikole čest je motiv iz kulturno-povijesne cjeline grada Čakovca (2017.)

Na razglednicama je prisutna svega petina zaštićenih kulturnih dobara (12 / 60) u Međimurju, a najveći dio prikazanih objekata čine sakralni objekti (tab. 6). Među prikazanim profanim objektima učestalošću pojavljivanja dominiraju kompleks Staroga grada Čakovca i kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, a uz njih se pojavljuje još samo dvorac Feštetić u Pribislavcu. Među sakralnim objektima ističu se župna crkva sv. Jeronima, koja prezentira mjesto Štrigovu i župna crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom, koja je dio kulturno-povijesne cjeline grada Čakovca.

Tab. 6. Kulturna dobra prezentirana na analiziranim razglednicama Međimurja

Redni broj	Kulturno dobro	Učestalost pojavljivanja
1.	Čakovec - kompleks Staroga grada	5
2.	Čakovec - kulturno povijesna cjelina grada	4
3.	Štrigova - crkva sv. Jeronima	4
4.	Sv. Martin na Muri - crkva sv. Martina	2
5.	Mursko Središće - crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava	2
6.	Nedelišće - crkva Presvetog Trojstva	2
7.	Pribislavec - dvorac Feštetić	2
8.	Sv. Marija - crkva Uznesenja BDM	2
9.	Donji Vidovec - crkva sv. Vida	2
10.	Kotoriba - pil Svetog Trojstva	2
11.	Podturen - crkva sv. Martina	2
12.	Donji Kraljevec - crkva sv. Magdalene	1

5.1.2. Prezentacija kulturne baštine u brošurama

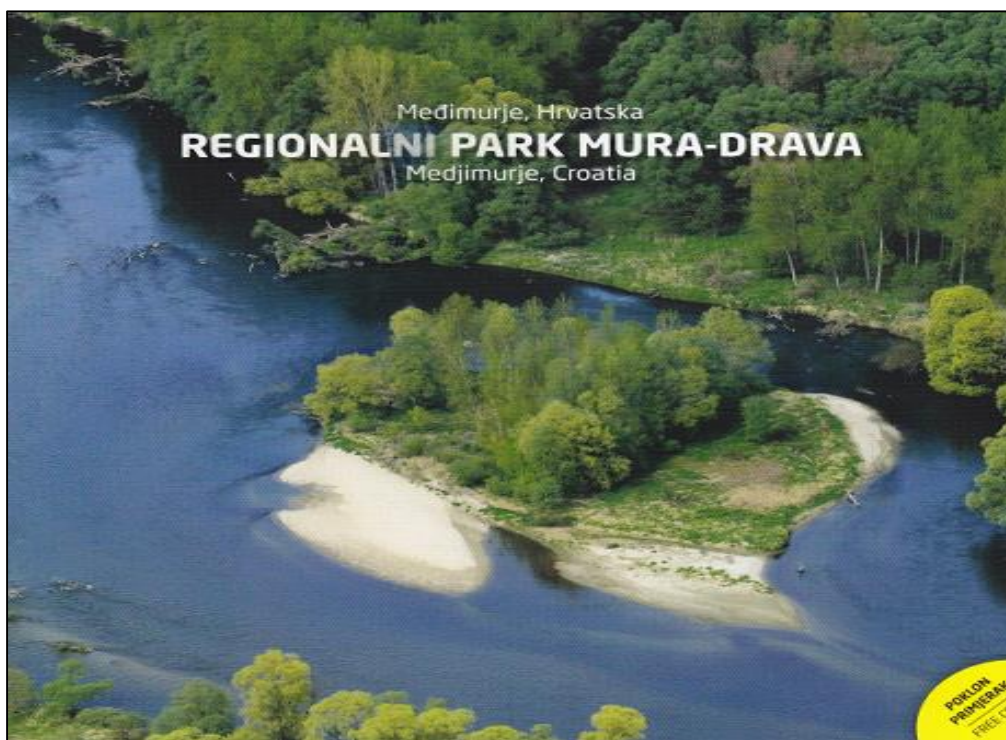
Analiza prezentacije kulturne baštine obuhvatila je 14 brošura⁶ s ukupno 255 stranica i 546 fotografija, odnosno sve brošure koji se odnose na Međimurje, a bile su dostupne sredinom 2017. godine. Većinu brošura izdale su turističke zajednice u Međimurju, a po jednu Međimurska županija, Javna ustanova za zaštitu prirode Međimurska priroda, Terme sv. Martin te Lokalna akcijska grupa Mura-Drava. Analizirane su glavne teme, naslovnice, fotografije i članci brošura. Glavne teme analiziranih brošura su:

- regionalni park Mura-Drava (sl. 14) - na trima brošurama,
- biciklističke staze u Međimurju - na dvjema brošurama,
- enogastronomija - na jednoj brošuri,
- grad Čakovec - na jednoj brošuri,
- rukotvorine i suveniri međimorskog kraja (sl. 15) - na jednoj brošuri,
- sakralni objekti Preloga i okolice - na jednoj brošuri,
- Sv. Martin na Muri - na trima brošurama
- grad Mursko Središće - na jednoj brošuri
- općina Nedelišće - na jednoj brošuri.

Samo su u dvjema brošurama (grad Čakovec i sakralni objekti Preloga i okolice) kulturno-baštinski objekti glavna tema i dominantan sadržaj, a u ostalima dominiraju oni sadržaji koji se odnose na prirodne znamenitosti, turističku ponudu Termi sv. Martin, eno-gastronomiju i biciklističke rute. Objekte kulturne baštine nalazimo na samo jednoj naslovnici (sakralni objekti Preloga) i u 9 od 14 analiziranih brošura, dok objekte prirodne baštine nalazimo na četirima naslovnicama i u 11 od 14 brošura.

Od ukupno 546 fotografija, kulturnobaštinski objekti prisutni su na svega 26, odnosno 5 % , a objekti prirodne baštine na 62 ili 11 % fotografija. Najčešći objekti kulturne baštine prikazani na fotografijama u brošurama su: Stari grad Čakovec, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca te župne crkve u Sv. Martinu, Štrigovi i Prelogu. Analiziramo li udio kulturne baštine u člancima, primjećuje se da je taj udio također malen jer od ukupno 173 članaka u analiziranim brošurama svega je njih 15 ili 8,6 % koji se odnose na objekte kulturne baštine.

⁶ Brošura- (franc. *brochure*), meko ukoričena knjiga manjeg opsega. Prema UNESCO-ovoj definiciji iz 1964., brošura je neperiodička publikacija od najmanje pet, a najviše 48 stranica.

Sl. 14. Regionalni park Mura-Drava najčešća je tema u analiziranim brošurama
Izvor: Javna ustanova za zaštitu prirode Međimurska priroda (2017.)

Sl. 15. Međimurske rukotvorine i suveniri u brošuri
Izvor: TZ Međimurske županije (2017.)

U brošurama su, jednako kao i na razglednicama, zastupljenije fotografije i članci koji se odnose na prirodne znamenitosti od onih koje se odnose na objekte kulturne baštine. Omjer zastupljenosti kulturne baštine nepovoljniji je u brošurama nego na razglednicama, a kako većinu brošura izdaju turističke zajednice s područja Međimurja, može se zaključiti da je turističkim zajednicama promocija prirodne baštine važnija od kulturne. Takvo stanje voditelji turističkih zajednica opravdavaju prvenstveno većim interesom turista za prirodnim sadržajima te boljom povezanošću prirodne baštine sa sportsko-rekreacijskom ponudom.

5.1.3. Prezentacija kulturne baštine na internetskim stranicama

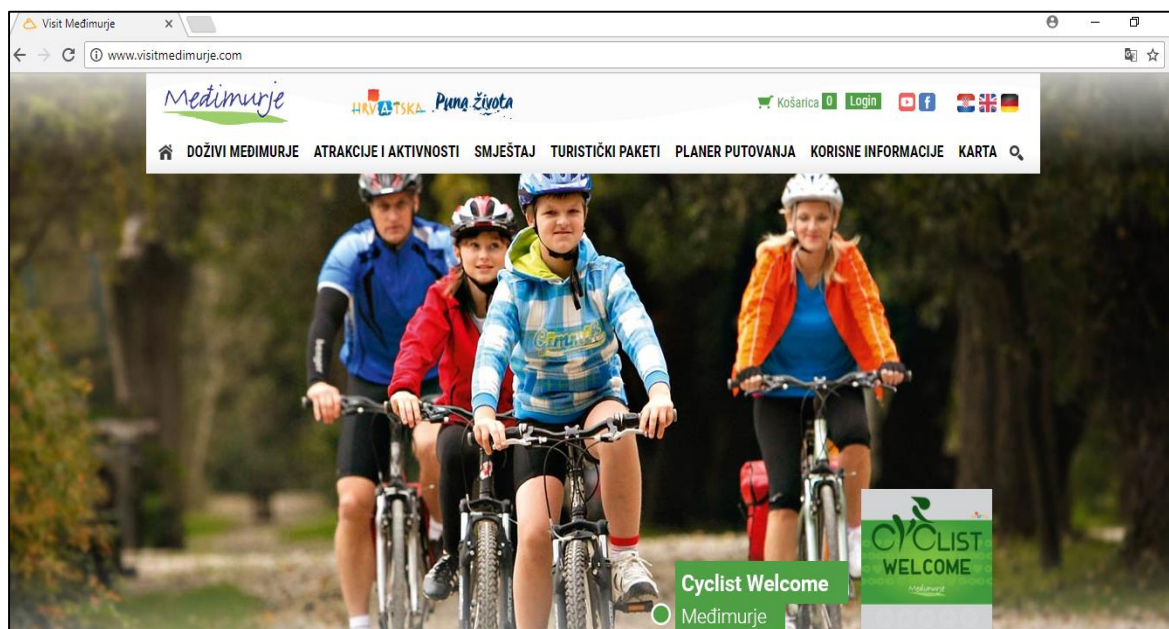
Razvoj interneta i mobilnih tehnologija iz temelja je promijenio distribuciju informacija iz turističke destinacije prema potencijalnom korisniku i obrnuto. Primjena novih prezentacijskih kanala u oglašavanju turističkih destinacija i informiranju turista iz godine u godinu potiskuje tradicionalne prezentacijske oblike kao što su već analizirane razglednice i brošure.

Internet je rentabilan i moderan medij koji nije statične prirode jer omogućava brzo dodavanje fotografija, tekstualnih i multimedijalnih sadržaja na internetskim stranicama. Njegova je osnovna prednost što nudi gotovo neograničen prostor potreban za prezentaciju turističkih informacija. Stoga je važno znati koji su sadržaji važni ciljanom tržištu te u kojoj je mjeri objavljeni sadržaj sukladan potrebama turista.

Prezentacija putem multimedijalne tehnologije omogućava prostorni doživljaj destinacije i svih turističkih usluga što ostavlja bolji dojam na potencijalnog posjetitelja od razglednica i brošura. Naklada promidžbenih materijala je neograničena i ne ovisi o financijskim sredstvima, nego o broju posjetitelja internetske stranice koja zbog toga mora biti strukturirana na način koji olakšava pretraživanje i potiče posjetitelje stranice na dulje zadržavanje. Glavni nedostaci ove vrste prezentacije kulturne baštine su što internetske stranice zahtjevaju kompatibilne internetske preglednike, ovise u potpunosti o dostupnosti poslužitelja na kojem se nalazi internetska stranica te što brzina rada internetske stranice ovisi o brzini mrežne povezanosti s poslužiteljem. Važni su nedostaci i upitna vjerodostojnost i relevantnost prezentiranih podataka te mogućnost prestanka rada određene stranice.

Početkom listopada 2017. godine analizirana je prezentacija kulturne baštine na internetskim stranicama svih turističkih zajednica koje djeluju na području Međimurja (TZ Međimurske

županije, Čakovca, Sv. Martina na Muri, Preloga, Štrigove, Murskog Središća i Nedelišća). Analizirani sadržaj prisutan je na šest internetskih stranica, a obuhvaća ukupno 1995 fotografija i 436 članaka. Najuređenija i najpreglednija s najviše analiziranih fotografija i članaka je internetska stranica TZ Međimurske županije (sl. 16).

Sl. 16. Internetska stranica TZ Međimurske županije

Izvor: Visit Međimurje (25. 9.2017.)

Od ukupno 1995 fotografija koje su analizirane njih 764 ili 38 % odnosi se na manifestacije (najviše na Porcijunkulovo – manifestaciju vezanu uz crkveni blagdan Porcijunkule u Čakovcu te na Međimurski fašnik u Čakovcu), 631 ili 32 % na eno-gastronomiju, 297 ili 15 % na sport i rekreaciju, 165 ili 8 % na prirodnu baštinu i 138 ili 7 % na kulturnu baštinu.

Na fotografijama koje prikazuju objekte kulturne baštine (138) dominiraju sakralni objekti (župne crkve i pilovi) sa 112 ili 81 % fotografija, dok su profani objekti prisutni na njih 26 ili 19 %. Profani objekti kulturne baštine koji se pojavljuju na fotografijama internetskih stranica turističkih zajednica isti su oni koji se najčešće pojavljuju i na razglednicama i u brošurama: Stari grad Čakovec, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca i dvorac Feštetić u Pribislavcu.

Broj članaka očekivano je manji od broja fotografija. Najviše analiziranih članaka 204 ili 46 % odnosi se na manifestacije, a broj članaka koji se odnose na prirodnu baštinu (56) gotovo je izjednačen s brojem članaka o kulturnoj baštini (54 ili 12 %).

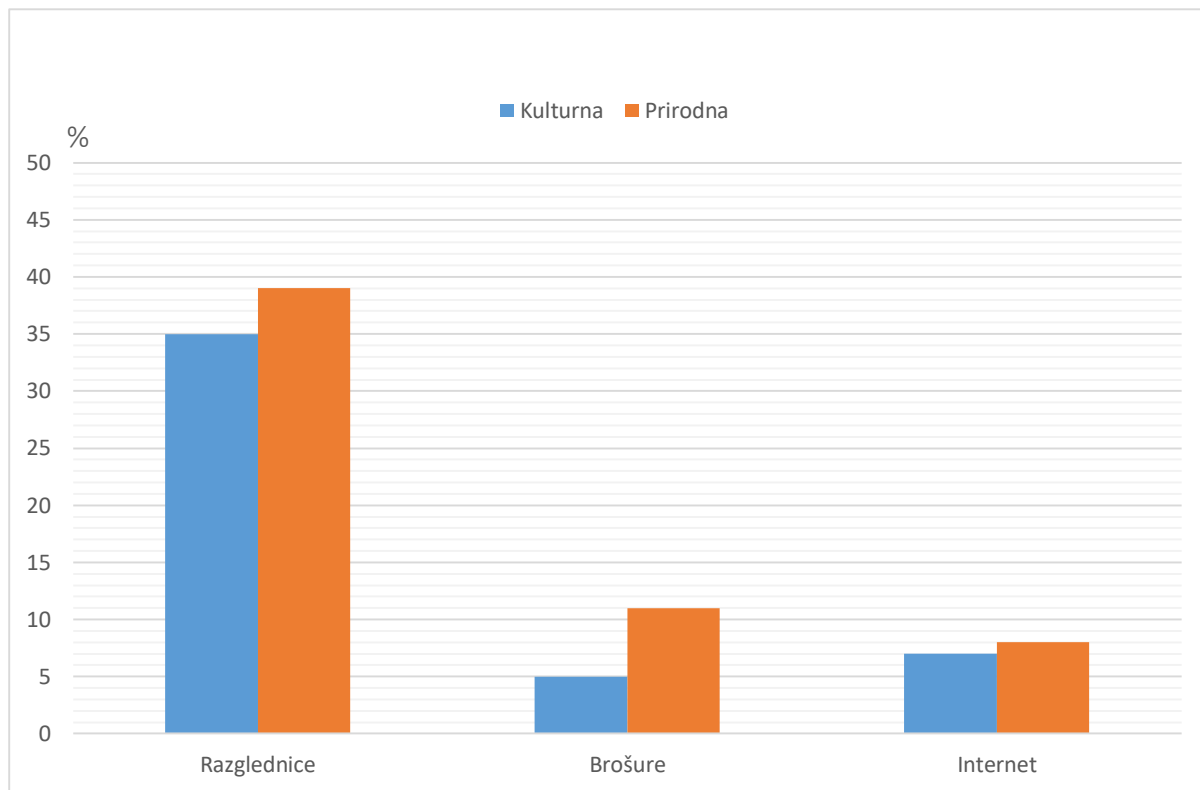
5.2. Sinteza prezentacija

Značenje izvora prezentacije mijenjalo se s vremenom, ali su glavni ciljevi prezentacije ostali isti: prikazati atraktivnost destinacije, pružiti turistima informaciju o turističkoj ponudi destinacije te pozicionirati destinaciju na turističkom tržištu. Analiza prezentacija kulturne baštine Međimurja na različitim razglednicama, brošurama i internetskim stranicama pokazala je da među njima postoje određene razlike, ali i sličnosti u prezentiranju Međimurja kao turističke destinacije. Za razliku od razglednica, kojima je glavni interes prodaja njih samih, brošure i internetske stranice su svojevrsni posrednici u prodaji turističke destinacije pa im je glavni interes što bolja prezentacija prostora koja uključuje i prezentaciju kulturne baštine.

Zupanc (2010) je u doktorskome radu *Pristup analizi prezentacije i vrednovanja baštine – primjer Istre* dokazao veću zastupljenost i važnost kulturne baštine u odnosu na prirodnu u turističkoj prezentaciji i promociji Istre, dok je analiza prezentacija međimurske baštine pokazala veću zastupljenost prirodnih od kulturnih dobara u turističkoj prezentaciji Međimurja te nejednaku zastupljenost kulturnih dobara na fotografijama i u člancima analiziranih medija (sl. 17) iz čega se može zaključiti kako je turističkim zajednicama u Međimurju prirodna baština važnija za turističku promociju Međimurja. Udio fotografija kulturnih dobara Međimurja u ukupnom broju analiziranih fotografija na razglednicama jest 35 %, na internetskim stranicama 7 %, a u brošurama 5 %. Najčešći motiv na razglednicama je grad Čakovec zbog čega je i udio kulturnobaštinskih objekata nešto veći na tom obliku prezentacije. Analizirane internetske stranice i brošure važnije su za posredovanje u prodaji turističke destinacije, a kako ih dominantno priređuju turističke zajednice, može se iščitati da im je prirodna baština važnija od kulturne za turističku prezentaciju prostora Međimurja. Općenito udio fotografija kulturnih dobara u analiziranim je izvorima nizak, a većina kulturne baštine Međimurja nije prikazana na razglednicama i u brošurama pa kulturna dobra još uvijek nisu dovoljno uključena u turističku ponudu s obzirom na njihov potencijal.

U analiziranim medijima, na fotografijama kulturnobaštinskih objekata, dominiraju sakralni objekti od kojih su najčešći crkva sv. Nikole u Čakovcu, crkva sv. Jeronima u Štrigovi, crkva sv. Martina u Martinu na Muri te crkva sv. Jakoba u Prelogu. Većina zaštićenih sakralnih objekata na fotografijama analiziranih medija uopće nije prikazana, a razlog tome je prvenstveno što ti kulturnobaštinski resursi nisu gotovo uopće prepoznati kao turističke atrakcije jer velikom broju njih nije osigurana opća turistička pristupačnost (javna dostupnost, obilježen pristup, mogućnost razgledavanja ili korištenja, obavijesna točka – punkt, tiskane

informacije), bez koje kulturnobaštinski resursi ne mogu postati prepoznatljive realne turističke atrakcije.

Sl. 17. Udio fotografija kulturnih i prirodnih dobara u ukupnom broju analiziranih fotografija prema medijima prezentacije

Profani objekti pojavljuju se rjeđe, što je i razumljivo s obzirom na to da čine manjinu zaštićenih objekata u Međimurju, a najčešći su Stari grad Čakovec, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca i dvorac Feštetić u Pribislavcu. Stari grad Čakovec pojavljuje se uvjerljivo najčešće od profanih objekata, a što je i razumljivo s obzirom na to da je najvažniji kulturnobaštinski objekt Međimurja.

Najviše fotografija kulturnih dobara Međimurja prezentirano je na internetu prvenstveno zbog više raspoloživog prostora. Iz istog je razloga i broj članaka o kulturnoj baštini Međimurja veći na internetskim stranicama nego u brošurama. No, broj članaka o kulturnoj baštini i u brošurama i na internetu manji je od broja članaka o prirodnoj baštini što je kao i kod fotografija posljedica činjenice da turističke zajednice smatraju prirodnu baštinu važnijom za prezentaciju Međimurja kao turističke destinacije prvenstveno zbog većeg interesa turista za prirodnim sadržajima.

Budući da mnogi objekti kulturne baštine nisu uključeni u prezentaciju i turističku ponudu, nisu ni iskorištene mogućnosti turizma baštine u gospodarskoj revitalizaciji i zaštiti baštinskih objekata. Stoga je potrebno više lokalnih turističkih resursa, kroz umrežavanje i zajedničku promociju, uključiti u turističku ponudu.

6. EVALUACIJA KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU

Evaluacija kulturne baštine Međimurja je uz prezentaciju i valorizaciju središnji dio ovog rada. Evaluirana je znanstvena, kulturna, edukacijska i turistička vrijednost kulturnobaštinskih objekata na temelju čega je izračunata njihova ukupna vrijednost te je izdvojeno deset objekata s najvećom vrijednosti. Najvrjedniji objekti prikazani su na karti.

6.1. Evaluacija kulturne baštine

Baštinski objekti nemaju jednaku vrijednost, niti ih turisti ili lokalno stanovništvo jednako prihvaćaju. Često se događa da ono što određena generacija smatra kulturnom baštinom, druga generacija odbaci. Razlozi tome različiti su, od nedovoljnoga poznavanja povijesti, nemogućnosti poistovjećivanja s baštinskim objektom do namjernog odbacivanja određenoga povijesnog razdoblja ovisno o društveno-političkim okolnostima (Jelinčić, 2010). Manja kulturna dobra, iako nemaju jednaku vrijednost kao velika, mogu biti važna za gospodarski i kulturni život lokalne zajednice.

U svijetu i u Hrvatskoj ne postoje jedinstveni kriteriji za evaluaciju pojedinih vrsta nepokretnih kulturnih dobara, već različite države i različiti autori koriste različite kriterije. Na primjer, za evaluaciju kulturne baštine i kulturnih krajolika u Velikoj Britaniji koriste se sljedeći kriteriji: pripadnost povijesnome razdoblju, rijetkost, raznolikost, opseg očuvanosti, osjetljivost na promjene i pritiske razvoja (Frey, 1997). U susjednoj Sloveniji kao glavni kriteriji evaluacije spominju se izvornost građe, stanje očuvanosti, raznolikost, reprezentativnost, doživljajna vrijednost, karakterističnost za određeni prostor te povijesna vrijednost (Ogrin, 1997). Iako su kriteriji koji se koriste u evaluacijama različiti, neki od njih se ponavljaju i sadržajno preklapaju (npr. očuvanost, povijesna vrijednost, raznolikost).

Evaluacija kulturne baštine u Europi ne uključuje samo akademske postupke, već se uz znanstvenike sve više uključuju turisti, turistički djelatnici, lokalno stanovništvo i ostali dionici koji su interesno vezani za turističku djelatnost i koji imaju vlastito mišljenje o vrijednosti baštinskih objekata (Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, 2005).

Primijenjeni kriteriji korišteni za određivanje znanstvene, kulturne, edukacijske i turističke vrijednosti kulturnih dobara (Slunjski, 2017) u ovome radu (tab. 7) rezultat su analize kriterija korištenih u različitim metodologijama evaluacije kulturnoga krajolika, kulturne baštine,

geobaštine i prirodne baštine (Coratza i Giusti, 2005; Reynard i dr., 2007; Pereira i dr., 2007; Bruschi i Cendrero, 2009; Comanescu i Dobre, 2009; de Lima i dr., 2010; Cocean 2011; Fassoulas i dr., 2012; Dumbović-Bilušić, 2015; Mesarić, 2015).

Tab. 7. Kriteriji za evaluaciju kulturnih dobara

VRIJEDNOSTI	KRITERIJI
Znanstvena vrijednost	<ul style="list-style-type: none"> -stanje očuvanosti -rijetkost u području istraživanja -znanstveni radovi o kulturnome dobru -povezanost s drugim kulturnim dobrima -važnost za rekonstrukciju evolucije prostora
Kulturna vrijednost	<ul style="list-style-type: none"> -uloga u kulturnim događanjima -prisutnost u umjetničkim djelima, mitovima i legendama -povezanost s ljudima i događajima od povijesnoga značenja -religijsko i metafizičko značenje -potencijalna kulturna vrijednost
Edukacijska vrijednost	<ul style="list-style-type: none"> -korištenje kulturne baštine u edukacijske svrhe
Turistička vrijednost	<ul style="list-style-type: none"> -dostupnost i pristup -prepoznatljivost izvan struke i znanosti -zastupljenost u turističkim materijalima -postojanje usluga -trajanje sezone mogućega korištenja -opasnost od degradacije

Znanstvena vrijednost kulturnog dobra procijenjena je pomoću pet kriterija na temelju kojih se može kvalitetno diferencirati kulturna baština. Prvi kriterij, *stanje očuvanosti* lokaliteta, bodovan je od 0 do 3 boda pri čemu su uzeti u obzir prirodni i antropogeni razlozi eventualne degradiranosti (Coratza i Giusti, 2005; Fassoulas i dr., 2012). *Rijetkost u području istraživanja* drugi je kriterij prema Dumbović-Bilušić (2015), a *znanstveni radovi o kulturnom dobru* treći je kriterij sa skalom bodova od 0 do 3 boda preuzet od Bruschi i Cendrero (2009) i Pereira i dr. (2007). *Povezanost s drugim kulturnim dobrima* kriterij je u kojem se vrednuje broj kulturnih

dobara s kojima je evaluirani baštinski objekt povezan. Posljednji je kriterij za određivanje znanstvene vrijednosti kulturnog dobra *važnost za rekonstrukciju evolucije prostora* jer lokalitet svojim obilježjima ili samo svojom pojavom može utjecati na razvoj određenog područja (Coratza i Giusti, 2005; Reynard, 2009).

Kulturna vrijednost kulturnog dobra određena je također pomoću pet kriterija (*Uloga u kulturnim događanjima* – je li kulturno dobro uključeno u kulturnu djelatnost i koliko često; *prisutnost u umjetničkim djelima, mitovima i legendama* – je li prisutno i koliko često; *povezanost s ljudima i događajima od povijesnog značenja* – postoji li povezanost i kakva je, rijetka ili česta; *religijsko i metafizičko značenje* – ima li ili nema i kako je izraženo; *potencijalna kulturna vrijednost* – postoji li i kakva je, mala ili velika) koji su preuzeti od Mesarić (2015) pri čemu je djelomično promijenjen način bodovanja nekih kriterija jer je rađen za evaluaciju geomorfolokaliteta, a ne za evaluaciju kulturnobaštinskih objekata.

Edukacijska vrijednost kulturnog dobra utvrđena je na temelju jednoga kriterija (*korištenja lokaliteta kulturne baštine u edukacijske svrhe*), pri čemu je najvažnije na koliko se razina obrazovanja kulturno dobro koristi, a bodovanje je u rasponu od 0 do 3 boda (Mesarić, 2015).

Turistička vrijednost kulturnog dobra određena je na temelju šest kriterija. Prvi kriterij *dostupnost i pristup* obuhvaća stanje i težinu puta do lokaliteta (de Lima i dr., 2010). Sljedeća četiri kriterija (*prepoznatljivost izvan struke* – je li dobro prepoznato na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj sredini; *zastupljenost u turističkim materijalima* – je li dobro zastupljeno i koliko često; *postojanje usluga* – postoje li usluge i koliko su udaljene od baštinskog lokaliteta; *trajanje sezone korištenja* – je li korištenje moguće samo izvan zimskog perioda ili tijekom cijele godine) preuzeta su od Mesarić (2015), dok je kriterij *opasnost od degradacije* zbog korištenja dobra preuzet od Reynarda i Panizza (2005) pri čemu je način bodovanja također prilagođen potrebi evaluacije kulturnobaštinskih objekata.

Bodovanja po kriterijima za evaluiranje navedenih vrijednosti prikazana su u tablicama 8, 9, 10 i 11.

Za evaluaciju znanstvene vrijednosti kulturne baštine koristilo se pet kriterija (*stanje očuvanosti, rijetkost u području istraživanja, znanstveni radovi o kulturnome dobru, povezanost s drugim kulturnim dobrima te važnost za rekonstrukciju evolucije prostora*) koji su bodovani u rasponu od 0 do najviše 2 odnosno 3 boda (tab. 8).

Tab. 8. Kriteriji za evaluaciju znanstvene vrijednosti kulturne baštine

KRITERIJ	MAKSIMALNI BROJ BODOVA	SKALA
Stanje očuvanosti	3	0 -znatna oštećenost i nepostojanje temeljnih obilježja 1 -umjereni oštećenost i gubitak temeljnih obilježja 2 -blaga oštećenost bez gubitaka temeljnih obilježja 3 -nema vidljivih oštećenja
Rijetkost u području istraživanja	2	0 -uobičajen lokalitet u području istraživanja 1 -među trima najznačajnijim lokalitetima u području istraživanja 2 -jedini lokalitet u području istraživanja
Znanstveni radovi o kulturnom dobru	3	0 -ne postoje 1 -rijetki radovi 2 -brojni radovi od nacionalnoga značenja 3 -radovi od međunarodnoga značenja
Povezanost s drugim kulturnim dobrima	2	0 -nema povezanosti 1 -povezanost samo s jednim kulturnim dobrom 2 -povezanost s više kulturnih dobara
Važnost za rekonstrukciju evolucije prostora	3	0 -nema važnost 1 -mala važnost (ukazuje na evoluciju okruženja) 2 -srednja važnost (ukazuje na evoluciju širega prostora) 3 -velika važnost (ukazuje na evoluciju regije)

Za evaluaciju kulturne vrijednosti koristilo se također pet kriterija (*uloga u kulturnim događanjima, prisutnost u umjetničkim djelima, mitovima i legendama, povezanost s ljudima i događajima od povijesnoga značenja, religijsko i metafizičko značenje, potencijalna kulturna vrijednost*) koji su bodovani u rasponu od 0 do najviše 2 odnosno 3 boda (tab. 9).

Tab. 9. Kriteriji za evaluaciju kulturne vrijednosti kulturne baštine

KRITERIJ	MAKSIMALNI BROJ BODOVA	SKALA
Uloga u kulturnim događanjima	3	0 -nema veze s kulturnim događanjima 1 -rijetko je dio kulturnih događanja 3 -često je dio kulturnih događanja
Prisutnost u umjetničkim djelima, mitovima i legendama	3	0 -nije prisutno 1 -rijetko prisutno 3 -često prisutno
Povezanost s ljudima i događajima od povijesnoga značenja	3	0 -nema povezanosti 1 -slaba povezanost 3 -česta povezanost
Religijsko i metafizičko značenje	2	0 -nema religijsko ili metafizičko značenje 1 -slabo izraženo religijsko ili metafizičko značenje 2 -dobro izraženo religijsko ili metafizičko značenje
Potencijalna kulturna vrijednost	2	0 -nema potencijalnu kulturnu vrijednost 1 -ima malu potencijalnu kulturnu vrijednost 2 -ima veliku potencijalnu kulturnu vrijednost

Edukacijska vrijednost utvrđena je na temelju samo jednoga kriterija (*korištenja lokaliteta kulturne baštine u edukacijske svrhe*) pri čemu je najvažnije na koliko se razina obrazovanja koristi, a bodovanje je u rasponu od 0 do 3 boda (tab. 10).

Tab. 10. Kriterij za evaluaciju edukacijske vrijednosti kulturne baštine

KRITERIJ	MAKSIMALNI BROJ BODOVA	SKALA
Korištenje kulturne baštine u edukacijske svrhe	3	0 -ne koristi se u edukacijske svrhe 1 -koristi se u edukacijske svrhe na jednoj razini obrazovanja 3 -koristi se u edukacijske svrhe na različitim razinama obrazovanja

Za evaluaciju turističke vrijednosti kulturne baštine predloženo je najviše, i to šest kriterija (*dostupnost i pristup, prepoznatljivost izvan struke i znanosti, zastupljenost u turističkim materijalima, postojanje usluga, trajanje sezone korištenja te opasnost od degradacije*) koji su također bodovani u rasponu od 0 do najviše 2 odnosno 3 boda (tab. 11).

Tab. 11. Kriteriji za evaluaciju turističke vrijednosti kulturne baštine

KRITERIJ	MAKSIMALNI BROJ BODOVA	SKALA
Dostupnost i pristup	3	0 -pristup preko neuređenoga zemljišta 1 -pristup stazama 2 -pristup uređenim putem 3 -pristup asfaltiranom cestom uz parkiralište
Prepoznatljivost izvan struke i znanosti	3	0 -nije prepoznatljiv 1 -prepoznatljiv u lokalnim razmjerima 2 -prepoznatljiv u regionalnim razmjerima 3 -prepoznatljiv u nacionalnim razmjerima
Zastupljenost u turističkim materijalima	3	0 -nije zastupljen u turističkim materijalima 1 -vrlo rijetko zastupljen u turističkim materijalima 2 -zastupljen u turističkim materijalima 3 -često zastupljen u turističkim materijalima
Postojanje usluga	3	0 -ne postoje usluge 1 -usluge su udaljene do 5 km 2 -usluge su udaljene od 1 do 5 km 3 -usluge su uz objekt kulturne baštine
Trajanje sezone mogućega korištenja	3	1 -korištenje je moguće samo ljeti 2 -korištenje je moguće izvan zimskoga perioda 3 -korištenje je moguće cijele godine
Opasnost od degradacije	2	0 -izvjesna degradacija 1 -umjerena opasnost od degradacije 2 -nema opasnosti od degradacije

Evaluacija kulturne baštine obuhvatila je kulturnu-povijesnu cjelinu grada Čakovca i 59 pojedinačnih kulturnih dobara. Fortifikacija Staroga grada promatrana je kao dio kompleksa

Staroga grada, zgrada na Trgu Republike 5 kao dio kulturno-povijesne cjeline grada Čakovca, crkva sv. Jeronima u Štrigovi s nekadašnjim pavlinskim samostanom, a gotičke freske u kapeli sv. Jelene u Šenkovcu kao sastavni dio kapele. Iz navedenih je razloga u tablicama evaluirano 56 kulturnih dobara.

Ukupna vrijednost lokaliteta izračunava se zbrajanjem bodova, a rezultat omogućava laku interpretaciju i usporedbu vrijednosti različitih lokaliteta zahvaljujući korištenju istih kriterija. Predloženi kriteriji za evaluaciju znanstvene, kulturne, edukacijske i turističke vrijednosti kulturne baštine zajedno sa stavovima turista i stavovima voditelja turističkih zajednica o njezinoj turističkoj valorizaciji, uz analizu prezentacije kulturne baštine u turističkoj ponudi, mogu se upotrijebiti za njezinu turističkogeografsku valorizaciju.

6.1.1. Evaluacija znanstvene vrijednosti kulturne baštine

Rezultati evaluacije znanstvene vrijednosti kulturne baštine pokazuju da najveću vrijednost imaju kompleks Staroga grada Čakovca (12), crkva sv. Jeronima s nekadašnjom pavlinskom rezidencijom u Štrigovi (11) te kapela sv. Jelene u Šenkovcu s 10 bodova. Veću vrijednost imaju još kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom u Čakovcu i dvorac Feštetić u Pribislavcu s po 9 bodova. Ostali baštinski objekti imaju manju vrijednost od navedenih objekata (tab. 12).

ODABRANI KRITERIJI EVALUACIJE:

STO – stanje očuvanosti

RIJ – rijetkost u području istraživanja

ZNR – znanstveni radovi o kulturnome dobru **POV** – povezanost s drugim kulturnim dobrima

VAR – važnost za rekonstrukciju evolucije prostora

Tab. 12. Evaluacija znanstvene vrijednosti kulturne baštine

Mjesto	Naziv	STO	RIJ	ZNR	POV	VAR	Ukupno
Čakovec	Kompleks Staroga grada	2	2	3	2	3	12
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija	2	2	2	2	3	11
Šenkovec	Kapela sv. Jelene	2	2	1	2	3	10
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom	3	2	1	2	1	9
Čakovec	Kult.-pov. cjelina grada Čakovca	3	2	1	2	1	9
Pribislavec	Dvorac Feštetić, Kaštelska 12	2	2	1	2	2	9
Čakovec	Židovsko groblje	2	2	1	0	1	6
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor	3	1	1	0	1	6
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil sv. Obitelji	3	0	1	1	1	6
Sveta Marija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, kurija župnog dvora i pil Bogorodice	3	1	1	0	1	6
Mala Subotica	Crkva Porodenja Marijinog i kurija župnog dvora	3	0	1	0	1	5
Nedelišće	Crkva Presvetog Trojstva	3	0	1	0	1	5
Sveti Martin na Muri	Crkva sv. Martina	3	0	1	0	1	5
Štrigova	Crkva sv. Marije Magdalene i kurija župnog dvora	3	0	0	1	1	5
Belica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	3	0	0	0	1	4
Čakovec	Visoka učiteljska škola, Ulica dr. Ante Starčevića 55	3	0	1	0	0	4
Dekanovec	Crkva Svih Svetih	3	0	0	0	1	4
Donji Kraljevec	Crkva sv. Magdalene i pil sv. Trojstva	3	0	0	0	1	4
Goričan	Crkva sv. Leonarda, kurija župnog dvora i pil sv. Obitelji	3	0	0	0	1	4
Kotoriba	Crkva Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i sv. Križa	3	0	0	0	1	4
Kotoriba	Kurija starog župnog dvora, A. Stepinca 42	3	0	0	0	1	4
Macinec	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije	3	0	0	0	1	4
Mursko Središće	Crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava	3	0	0	0	1	4
Novo Selo Rok	Crkva sv. Roka	3	0	0	0	1	4
Podturen	Crkva sv. Martina, Ivana Grščića 2	3	0	0	0	1	4
Pribislavec	Crkva sv. Florijana	3	0	0	0	1	4
Sveti Križ	Crkva sv. Križa	3	0	0	0	1	4
Vratišinec	Crkva Uzvišenja Svetog Križa	3	0	0	0	1	4
Belica	Pil sv. Trojstva	3	0	0	0	0	3
Čirkovljan	Crkva sv. Lovre	2	0	0	0	1	3
Čakovec	Kameni pil Sv. Trojstva	3	0	0	0	0	3
Čakovec	Pil sv. Mihovila Arkandela	3	0	0	0	0	3
Čukovec	Crkva sv. Jakova	2	0	0	0	1	3
Donji Vidovec	Crkva sv. Vida i župni dvor	2	0	0	0	1	3
Draškovec	Crkva sv. Roka	2	0	0	0	1	3

Draškovec	Poklonac sv. Florijana	3	0	0	0	0	3
Goričan	Arheološko nalazište Nekropola pod tumulima	1	1	1	0	0	3
Goričan	Arheološko nalazište Okolek	1	1	1	0	0	3
Gornji Mihaljevec	Crkva sv. Katarine	2	0	0	0	1	3
Gornji Mihaljevec	Pil s likom Trpećega (Žalosnoga) Krista	3	0	0	0	0	3
Hlapičina	Stara škola	2	0	0	0	1	3
Kapelščak	Crkva sv. Margarete	2	0	0	0	1	3
Kotoriba	Pil Svetoga Trojstva	3	0	0	0	0	3
Prelog	Arheološko nalazište Ferenčica	1	1	1	0	0	3
Preseka	Arheološko nalazište Veliko kamenje	1	1	1	0	0	3
Pribislavec	Poklonac sv. Trojstva	3	0	0	0	0	3
Selnica	Crkva sv. Marka Evanđelista, župni dvor i pomoćne građevine	2	0	0	0	1	3
Sveti Juraj u Trnju	Crkva Sv. Jurja Mučenika i građevina župnog dvora	2	0	0	0	1	3
Štrigova	Pil sv. Florijana	3	0	0	0	0	3
Štrigova	Pil sv. Roka	3	0	0	0	0	3
Vratišinec	Zgrada stare škole	2	0	0	0	1	3
Železna Gora	Arheološko nalazište Trnovčak	1	1	1	0	0	3
Črečan	Stambena tradicijska građevina, k. br. 88	2	0	0	0	0	2
Čukovec	Guljara – tradicijska građevina za obradu šibe	2	0	0	0	0	2
Donja Dubrava	Kuća "Zalan", Trg Republike 9	2	0	0	0	0	2
Štrukovec	Majur Feštetić, Štrukovec bb	2	0	0	0	0	2

Najvredniji baštinski objekti imaju najveću znanstvenu ali, i povijesnu i umjetničku vrijednost. O njima postoje stručni i znanstveni radovi, povezani su s drugim kulturnim dobrima u Međimurju i važni su za rekonstrukciju evolucije prostora. Među njima Stari grad Čakovec ima najveću znanstvenu vrijednost jer su u njemu tijekom 16. i 17. stoljeća stolovali pripadnici plemićke obitelji Zrinski, koja je važna za nacionalnu povijest, književnost i kulturu.

Najveći broj bodova u ovoj evaluaciji baštinski objekti ostvarili su iz kriterija *stanje očuvanosti* (STO), što ukazuje na relativno dobro stanje većine baštinskih objekata u Međimurju. Najmanje je bodova ostvareno na temelju kriterija *rijetkost u području istraživanja* (RIJ) i *znanstveni radovi o kulturnome dobru* (ZNR), što je i očekivano s obzirom na to da većina baštinskih objekata ima lokalno ili regionalno, a samo nekoliko njih nacionalno značenje.

6.1.2. Evaluacija kulturne vrijednosti kulturne baštine

Evaluacija kulturne vrijednosti kulturne baštine pokazala je da najveću vrijednost ima kompleks Staroga grada s 12 bodova. Slijede kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom u Čakovcu i crkva sv. Jeronima s nekadašnjom pavlinskom rezidencijom u Štrigovi s po 11 bodova. Kapela sv. Jelene u Šenkovcu ima 9, crkva sv. Jakoba u Prelogu 8, a dvorac Feštetić u Pribislavcu i crkva sv. Jurja u Lopatincu po 7 bodova. Samo je navedenih osam dobara pojedinačno ostvarilo više od 50 % mogućih bodova, dok su sva ostala dobra, njih čak 48, ispod te vrijednosti (tab. 13).

ODABRANI KRITERIJI EVALUACIJE:

UKD – uloga u kulturnim događanjima **RMF** – religijsko i metafizičko značenje

PKV – potencijalna kulturna vrijednost **PUM** – prisutnost u umjetničkim djelima i mitovima

PLD – povezanost s ljudima i događajima od povijesnog značenja

Tab. 13. Evaluacija kulturne vrijednosti kulturne baštine

Mjesto	Naziv	UKD	RMF	PKV	PUM	PLD	Ukupno
Čakovec	Kompleks Staroga grada	3	1	2	3	3	12
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom	3	2	2	1	3	11
Čakovec	Kult.-pov. cjelina grada Čakovca	3	1	1	3	3	11
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija	3	2	2	1	3	11
Šenkovec	Kapela sv. Jelene	1	2	2	1	3	9
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil sv. Obitelji	3	2	1	1	1	8
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor	3	2	1	0	1	7
Pribislavec	Dvorac Feštetić, Kaštelska 12	1	0	2	1	3	7
Nedelišće	Crkva Presvetog Trojstva	1	1	1	1	0	4
Sveta Marija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, kurija župnog dvora i pil Bogorodice	1	1	1	0	1	4
Sveti Martin na Muri	Crkva sv. Martina	1	1	1	1	0	4
Belica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	1	1	1	0	0	3
Čakovec	Židovsko groblje	0	1	1	0	1	3
Kotoriba	Crkva Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i sv. Križa	1	1	1	0	0	3
Sveti Križ	Crkva sv. Križa	0	1	1	0	1	3
Belica	Pil Sv. Trojstva	0	1	1	0	0	2

Cirkovljan	Crkva sv. Lovre	0	1	1	0	0	2
Čakovec	Kameni pil Sv. Trojstva	0	1	1	0	0	2
Čakovec	Pil sv. Mihovila Arkandela	0	1	1	0	0	2
Čakovec	Visoka učiteljska škola, Ulica dr. Ante Starčevića 55	1	0	0	0	1	2
Čukovec	Crkva sv. Jakova	0	1	1	0	0	2
Dekanovec	Crkva Svih Svetih	0	1	1	0	0	2
Donji Kraljevec	Crkva sv. Magdalene i pil sv. Trojstva	0	1	1	0	0	2
Donji Vidovec	Crkva sv. Vida i župni dvor	0	1	1	0	0	2
Draškovec	Crkva sv. Roka	0	1	1	0	0	2
Draškovec	Poklonac sv. Florijana	0	1	1	0	0	2
Goričan	Crkva sv. Leonarda, kurija župnog dvora i pil sv. Obitelji	0	1	1	0	0	2
Gornji Mihaljevec	Crkva sv. Katarine	0	1	1	0	0	2
Gornji Mihaljevec	Pil s likom Trpećega (Žalosnoga) Krista	0	1	1	0	0	2
Kapelščak	Crkva sv. Margarete	0	1	1	0	0	2
Kotoriba	Pil Svetoga Trojstva	0	1	1	0	0	2
Macinec	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije	0	1	1	0	0	2
Mala Subotica	Crkva Porodenja Marijinog i kurija župnog dvora	0	1	1	0	0	2
Mursko Središće	Crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava	0	1	1	0	0	2
Novo Selo Rok	Crkva sv. Roka	0	1	1	0	0	2
Podturen	Crkva sv. Martina, Ivana Grščića 2	0	1	1	0	0	2
Pribislavec	Crkva sv. Florijana	0	1	1	0	0	2
Pribislavec	Poklonac sv. Trojstva	0	1	1	0	0	2
Selnica	Crkva sv. Marka Evanđelista, župni dvor i pomoćne građevine	0	1	1	0	0	2
Sveti Juraj u Trnju	Crkva Sv. Jurja Mučenika i građevina župnog dvora	0	1	1	0	0	2
Štrigova	Crkva sv. Marije Magdalene i kurija župnog dvora	0	1	1	0	0	2
Štrigova	Pil sv. Florijana	0	1	1	0	0	2
Štrigova	Pil sv. Roka	0	1	1	0	0	2
Vratišinec	Crkva Uzvišenja Svetog Križa	0	2	0	0	0	2
Črečan	Stambena tradicijska građevina, k. br. 88	0	0	1	0	0	1
Čukovec	Guljara – tradicijska građevina za obradu šibe	0	0	1	0	0	1
Donja Dubrava	Kuća "Zalan", Trg Republike 9	0	0	1	0	0	1
Goričan	Arheološko nalazište Nekropola pod tumulima	0	0	0	0	1	1
Goričan	Arheološko nalazište Okolek	0	0	0	0	1	1
Hlapičina	Stara škola	1	0	0	0	0	1
Kotoriba	Kurija starog župnog dvora, A. Stepinca 42	0	1	0	0	0	1
Prelog	Arheološko nalazište Ferenčica	0	0	0	0	1	1
Preseka	Arheološko nalazište Veliko kamenje	0	0	0	0	1	1

Štrukovec	Majur Feštetić, Štrukovec bb	0	0	0	0	1	1
Vratišinec	Zgrada stare škole	1	0	0	0	0	1
Železna Gora	Arheološko nalazište Trnovčak	0	0	0	0	1	1

Navedenih osam kulturnobaštinskih objekata ima najveću kulturnu vrijednost jer su prisutni u mnogobrojnim umjetničkim djelima i mitovima, uključeni su u kulturne, religijske i zabavne manifestacije te su povezani s ljudima i događajima od nacionalnog povijesnog značenja. Najveću kulturnu vrijednost ima kompleks Staroga grada Čakovca u kojem se nalazi Muzej Međimurja i u kojem se organiziraju najposjećenije kulturne i zabavne manifestacije u Međimurju kao što su „Porcijunkulovo“, „Ljeto u gradu Zrinskih“, „Advent u gradu Zrinskih“ i dr.

6.1.3. Evaluacija edukacijske vrijednosti kulturne baštine

Edukacijska vrijednost kulturne baštine određivala se na temelju samo jednoga kriterija, *korištenje kulturne baštine u edukacijske svrhe*, pri čemu je najvažnije bilo na koliko se razina obrazovanja koristi. Samo se pet kulturnih dobara koristi u edukacijske svrhe na različitim razinama obrazovanja. To su kompleks Staroga grada Čakovca, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Nikole u Čakovcu, crkva sv. Jeronima u Štrigovi te kapela sv. Jelene u Šenkovcu. U edukacijske svrhe na jednoj razini koristi se 24 objekta kulturne baštine, a čak se 27 objekata ili njih 48 % ne koristi u edukacijske svrhe (tab. 14).

ODABRANI KRITERIJ EVALUACIJE:

KBE – *korištenje kulturne baštine u edukacijske svrhe*

Tab. 14. Evaluacija edukacijske vrijednosti kulturne baštine

Mjesto	Naziv	KBE	Ukupno
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom	3	3
Čakovec	Kompleks Staroga grada	3	3
Čakovec	Kult.-pov. cjelina grada Čakovca	3	3
Pribislavec	Dvorac Feštetić, Kaštelska 12	3	3
Šenkovec	Kapela sv. Jelene	3	3
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija	3	3
Belica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	1	1
Čakovec	Židovsko groblje	1	1

Dekanovec	Crkva Svih Svetih	1	1
Donja Dubrava	Kuća "Zalan", Trg Republike 9	1	1
Donji Kraljevec	Crkva sv. Magdalene i pil sv. Trojstva	1	1
Draškovec	Crkva sv. Roka	1	1
Goričan	Crkva sv. Leonarda, kurija župnog dvora i pil sv. Obitelji	1	1
Gornji Mihaljevec	Crkva sv. Katarine	1	1
Kotoriba	Crkva Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i sv. Križa	1	1
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor	1	1
Macinec	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije	1	1
Mala Subotica	Crkva Porođenja Marijinog i kurija župnog dvora	1	1
Mursko Središće	Crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava	1	1
Nedelišće	Crkva Presvetog Trojstva	1	1
Novo Selo Rok	Crkva sv. Roka	1	1
Podturen	Crkva sv. Martina, Ivana Grščića 2	1	1
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil sv. Obitelji	1	1
Pribislavec	Crkva sv. Florijana	1	1
Selnica	Crkva sv. Marka Evanđelista, župni dvor i pomoćne građevine	1	1
Sveta Marija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, kurija župnog dvora i pil Bogorodice	1	1
Sveti Martin na Muri	Crkva sv. Martina	1	1
Štrigova	Crkva sv. Marije Magdalene i kurija župnog dvora	1	1
Vratišinec	Crkva Uzvišenja Svetog Križa	1	1
Belica	Pil Sv. Trojstva	0	0
Cirkovljan	Crkva sv. Lovre	0	0
Čakovec	Kameni pil Sv. Trojstva	0	0
Čakovec	Pil sv. Mihovila Arkandela	0	0
Čakovec	Visoka učiteljska škola, Ulica dr. Ante Starčevića 55	0	0
Črečan	Stambena tradicijska građevina, k. br. 88	0	0
Čukovec	Crkva sv. Jakoba	0	0
Čukovec	Guljara – tradicijska građevina za obradu šibe	0	0
Donji Vidovec	Crkva sv. Vida i župni dvor	0	0
Draškovec	Poklonac sv. Florijana	0	0
Goričan	Arheološko nalazište Nekropola pod tumulima	0	0
Goričan	Arheološko nalazište Okolek	0	0
Gornji Mihaljevec	Pil s likom Trpećega (Žalosnoga) Krista	0	0
Hlapičina	Stara škola	0	0
Kapelščak	Crkva sv. Margarete	0	0
Kotoriba	Kurija starog župnog dvora, A. Stepinca 42	0	0
Kotoriba	Pil Svetoga Trojstva	0	0
Prelog	Arheološko nalazište Ferenčica	0	0
Preseka	Arheološko nalazište Veliko kamenje	0	0
Pribislavec	Poklonac Sv. Trojstva	0	0

Sveti Juraj u Trnju	Crkva Sv. Jurja Mučenika i građevina župnog dvora	0	0
Sveti Križ	Crkva sv. Križa	0	0
Štrigova	Pil sv. Florijana	0	0
Štrigova	Pil sv. Roka	0	0
Štrukovec	Majur Feštetić, Štrukovec bb	0	0
Vratišinec	Zgrada stare škole	0	0
Železna Gora	Arheološko nalazište Trnovčak	0	0

Od ukupno 56 evaluiranih kulturnih dobara gotovo polovica (27 objekata) uopće se ne koristi u edukacijske svrhe. Samo se pet navedenih kulturnih dobara koristi na različitim razinama obrazovanja, od osnovnoškolskih do visokoškolskih. Međutim, ni ovi objekti ne koriste se dovoljno jer ih posjećuju uglavnom školske grupe s područja Međimurja. Najviše se koriti Stari grad jer se u njemu nalazi Muzej Međimurja i zbirka predmeta iz života obitelji Zrinski.

6.1.4. Evaluacija turističke vrijednosti kulturne baštine

Evaluacija turističke vrijednosti kulturne baštine pokazala je da najveću vrijednost ima kompleks Staroga grada Čakovca sa 16 od maksimalno mogućih 17 bodova. Slijede ga kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Nikole u Čakovcu i crkva sv. Jeronima s nekadašnjom pavlinskom rezidencijom u Štrigovi s po 15 bodova. Crkva sv. Jurja u Lopatincu ima 14, a kapela sv. Jelene u Šenkovcu te crkve u Prelogu i Sv. Martinu na Muri imaju po 13 bodova (tab. 15).

ODABRANI KRITERIJI EVALUACIJE:

DIP – dostupnost i pristup

PIS – prepoznatljivost izvan struke i znanosti

ZTM – zastupljenost u turističkim materijalima

POU – postojanje usluga

TSK – trajanje sezone mogućega korištenja

OOD – opasnost od degradacije

Tab. 15. Evaluacija turističke vrijednosti kulturne baštine

Mjesto	Naziv	DIP	PIS	ZTM	POU	TSK	OOD	Ukupno
Čakovec	Kompleks Staroga grada	3	3	3	3	3	1	16
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom	3	2	3	3	3	1	15
Čakovec	Kult.-pov. cjelina grada Čakovca	3	2	3	3	3	1	15
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija	3	2	3	3	3	1	15
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor	3	2	2	3	3	1	14
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil sv. Obitelji	3	1	2	3	3	1	13
Sveti Martin na Muri	Crkva sv. Martina	3	1	2	3	3	1	13
Šenkovec	Kapela sv. Jelene	3	2	1	3	3	1	13
Čakovec	Visoka učiteljska škola, Ulica dr. Ante Starčevića 55	3	1	1	3	3	1	12
Pribislavec	Dvorac Feštetić, Kaštelska 12	3	2	1	3	3	0	12
Sveta Marija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, kurija župnog dvora i pil Bogorodice	3	1	1	3	3	1	12
Kotoriba	Crkva Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i sv. Križa	3	0	1	3	3	1	11
Mala Subotica	Crkva Porođenja Marijinog i kurija župnog dvora	3	0	1	3	3	1	11
Mursko Središće	Crkva Marije Kraljice i sv. Ladislava	3	0	1	3	3	1	11
Nedelišće	Crkva Presvetog Trojstva	3	0	1	3	3	1	11
Podturen	Crkva sv. Martina, Ivana Grščića 2	2	1	1	3	3	1	11
Štrigova	Crkva sv. Marije Magdalene i kurija župnog dvora	3	0	1	3	3	1	11
Belica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	2	0	1	3	3	1	10
Donji Kraljevec	Crkva sv. Magdalene i pil sv. Trojstva	2	0	1	3	3	1	10
Donji Vidovec	Crkva sv. Vida i župni dvor	2	0	1	3	3	1	10
Draškovec	Crkva sv. Roka	2	0	1	3	3	1	10
Draškovec	Poklonac sv. Florijana	2	0	0	3	3	1	10
Goričan	Crkva sv. Leonarda, kurija župnog dvora i pil sv. Obitelji	2	0	1	3	3	1	10
Kotoriba	Kurija starog župnog dvora, A. Stepinca 42	3	0	0	3	3	1	10
Kotoriba	Pil Svetoga Trojstva	2	0	1	3	3	1	10
Macinec	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije	3	0	0	3	3	1	10
Novo Selo Rok	Crkva sv. Roka	2	0	1	3	3	1	10
Vratišinec	Crkva Uzvišenja Svetog Križa	2	0	1	3	3	1	10
Belica	Pil Sv. Trojstva	2	0	0	3	3	1	9
Cirkovljan	Crkva sv. Lovre	2	0	0	3	3	1	9
Čakovec	Kameni pil Sv. Trojstva	2	0	0	3	3	1	9

Čakovec	Pil sv. Mihovila Arkandela	2	0	0	3	3	1	9
Čakovec	Židovsko groblje	3	0	0	2	3	1	9
Črečan	Stambena tradicijska građevina, k. br. 88	2	0	0	3	3	1	9
Čukovec	Crkva sv. Jakova	2	0	0	3	3	1	9
Čukovec	Guljara – tradicijska građevina za obradu šibe	2	0	0	3	3	1	9
Dekanovec	Crkva Svih Svetih	2	0	0	3	3	1	9
Donja Dubrava	Kuća "Zalan", Trg Republike 9	2	0	0	3	3	1	9
Gornji Mihaljevec	Crkva sv. Katarine	2	0	0	3	3	1	9
Gornji Mihaljevec	Pil s likom Trpećega (Žalosnoga) Krista	2	0	0	3	3	1	9
Hlapičina	Stara škola	2	0	0	3	3	1	9
Pribislavec	Crkva sv. Florijana	3	0	0	3	3	1	9
Pribislavec	Poklonac sv. Trojstva	2	0	0	3	3	1	9
Selnica	Crkva sv. Marka Evanđelista, župni dvor i pomoćne građevine	2	0	0	3	3	1	9
Sveti Juraj u Trnju	Crkva Sv. Jurja Mučenika i građevina župnog dvora	2	0	0	3	3	1	9
Štrigova	Pil sv. Florijana	2	0	0	3	3	1	9
Štrigova	Pil sv. Roka	2	0	0	3	3	1	9
Štrukovec	Majur Feštetić, Štrukovec bb	2	0	0	3	3	1	9
Vratišinec	Zgrada stare škole	2	0	0	3	3	1	9
Kapelščak	Crkva sv. Margarete	2	0	0	2	3	1	8
Prelog	Arheološko nalazište Ferenčica	1	1	0	2	2	2	8
Sveti Križ	Crkva sv. Križa	2	1	0	1	3	1	8
Goričan	Arheološko nalazište Nekropola pod tumulima	1	0	0	2	2	2	7
Goričan	Arheološko nalazište Okolek	1	0	0	2	2	2	7
Preseka	Arheološko nalazište Veliko kamenje	1	0	0	2	2	2	7
Železna Gora	Arheološko nalazište Tmnočak	1	0	0	2	2	2	7

Objekti najveće turističke vrijednosti (kompleks Staroga grada Čakovca, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Nikole u Čakovcu i crkva sv. Jeronima s nekadašnjom pavlinskom rezidencijom u Štrigovi) najzastupljeniji su u promidžbenim turističkim materijalima i najuključeniji u turističku djelatnost, što dokazuje da su ih i turističke zajednice prepoznale kao turistički najatraktivnije. *Pristup* kulturnobaštinskim objektima je uređen, a *usluge* su (ugostiteljske ili smještajne) u njihovoj blizini pa je i najveći broj bodova ostvaren na temelju ovih kriterija.

6.2. Sinteza evaluacije

U tablici 16 navedeno je deset objekata kulturne baštine koji imaju najveće ukupne vrijednosti proizašle iz evaluacije njihove znanstvene, kulturne, edukacijske i turističke vrijednosti. Ukupna vrijednost izračunata je zbrajanjem bodova, a rezultat, zahvaljujući korištenju istih kriterija, omogućava laku usporedbu i interpretaciju vrijednosti različitih baštinskih objekata.

EVALUIRANE VRIJEDNOSTI:

ZV – znanstvena vrijednost

KV – kulturna vrijednost

EV – edukacijska vrijednost

TV – turistička vrijednost

Tab. 16. Objekti kulturne baštine najveće ukupne vrijednosti u Međimurju

Mjesto	Naziv	ZV	KV	EV	TV	Ukupna vrijednost
Čakovec	Kompleks Staroga grada	12	12	3	16	43 / 46
Štrigova	Crkva sv. Jeronima i nekadašnja pavlinska rezidencija	11	11	3	15	40 / 46
Čakovec	Kult.-pov. cjelina grada	9	11	3	15	38 / 46
Čakovec	Crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom	9	11	3	15	38 / 46
Šenkovec	Kapela sv. Jelene	10	9	3	13	35 / 46
Pribislavec	Dvorac Feštetić	9	7	1	12	29 / 46
Prelog	Crkva sv. Jakoba i pil Sv. obitelji	6	8	1	13	28 / 46
Lopatinec	Crkva sv. Jurja i župni dvor	6	7	1	14	28 / 46
Sv. Martin na Muri	Crkva sv. Martina	5	4	1	13	23 / 46
Sv. Marija	Crkva uznesenja BDM, kurija i pil Bogorodice	6	4	1	12	23 / 46

Od ukupno 56 evaluiranih kulturnih dobara samo su ona navedena u tablici (16) ostvarila polovicu ili više mogućih bodova. Najveću ukupnu vrijednost (43 boda) ima Stari grad Čakovec koji je u svim evaluacijama osvojio najviše bodova. Slijede ga crkva sv. Jeronima s

nekadašnjom pavlinskom rezidencijom u Štrigovi (40 bodova), kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca i crkva sv. Nikole s franjevačkim samostanom u Čakovcu (38 bodova) te kapela sv. Jelene u Šenkovcu sa 35 bodova. Ovi su objekti kulturne baštine u prethodnim evaluacijama dobili najbolje ocjene i zbog toga su bili najčešće spominjani.

Također, većina navedenih dobara najčešći su kulturnobaštinski motivi na fotografijama analiziranih razglednica, brošura i internetskih stranica iz čega se može zaključiti da su ih kao najvrjednije prepoznali i njihovi izdavači – turističke zajednice, Međimurska županija, javne ustanove i dr.

Stari grad Čakovec najvrjedniji je baštinski objekt, simbol grada i cijeloga Međimurja. Čest je motiv u prezentaciji prostora i jedini prepoznatljiv u nacionalnim razmjerima. Jedino je profano i jedno od ukupno triju zaštićenih kulturnih dobara Međimurja od nacionalnoga značenja (uz kapelu sv. Jelene u Šenkovcu i crkvu sv. Jeronima u Štrigovi) u Registru kulturnih dobara RH.

Crkva sv. Jeronima zaštitni je znak Štrigove i cijeloga gornjeg Međimurja. Ona ima drugu ukupnu vrijednost, veću od kulturno-povijesne cjeline grada Čakovca i crkve sv. Nikole u Čakovcu koji imaju jednak broj bodova na trećem mjestu. Crkva sv. Nikole u registar kulturnih dobara Ministarstva kulture upisana je kao dio kulturno-povijesne cjeline grada, ali i kao pojedinačno kulturno dobro, a evaluirana je zbog velike vrijednosti kao pojedinačno dobro. Prvenstveno zahvaljujući činjenici da su tri navedena kulturno-baštinska dobra smještena u Čakovcu, grad Čakovec središte je kulturnog turizma u Međimurju.

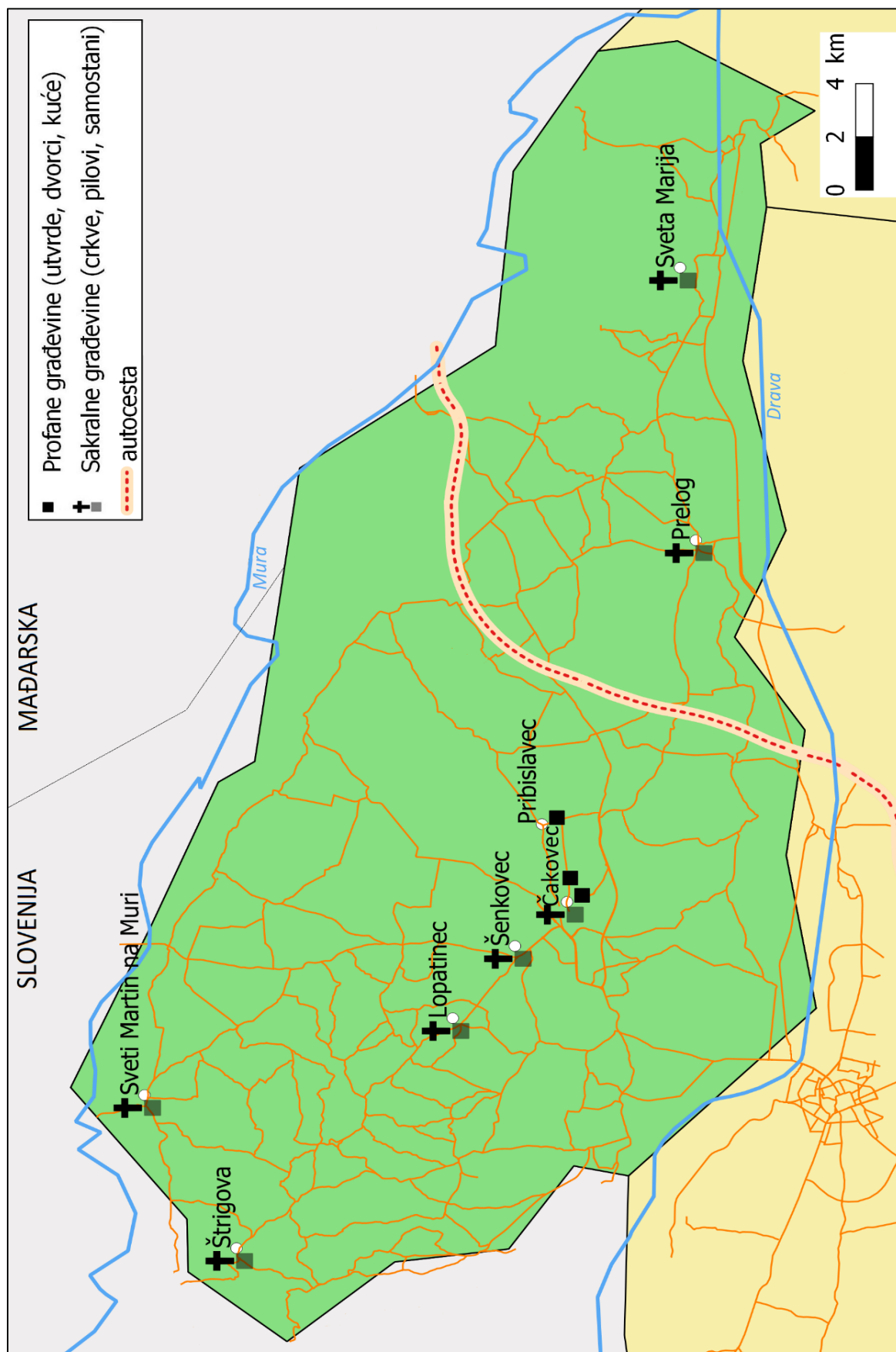
Kapela sv. Jelene u Šenkovcu rijetko je u medijima prezentacije i rijetko je dio kulturnih događanja jednako kao i dvorac Feštetić (sl. 18) u kojem je smještena osnovna škola, a koji je najviše degradiran od svih navedenih objekata u tablici. Ova dva objekta imaju veliku povijesnu i znanstvenu vrijednost, ali nažalost nisu prepoznati kao resursi koji se mogu iskoristiti u turizmu. Posljednja četiri mjesta u tablici 16 zauzimaju župne crkve, tako da je od deset baštinskih objekata koji imaju najveće ukupne vrijednosti sedam sakralnih, a svega su tri profana.

Sl. 18. Dvorac Feštetić u Pribislavcu

Izvor: Mapio.net (16. 9. 2017.)

Prostorni razmještaj objekata kulturne baštine najveće ukupne vrijednosti u Međimurju prikazan je na slici 19.

Sl. 19. Prostorni razmještaj objekata kulturne baštine najveće ukupne vrijednosti u Međimurju

7. TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU

Nakon evaluacije, u ovome se poglavlju analiziraju prirodnogeografski i društvenogeografski uvjeti valorizacije kulturne baštine. Daje se pregled razvoja turizma u Međimurju, analizira se turistička atrakcijska osnova i profil turista. Na kraju poglavlja prikazuju se ostvareni turistički promet i turistički kapaciteti.

7.1. Prirodnogeografski uvjeti turističke valorizacije kulturne baštine

Turistička valorizacija kulturne baštine ne ovisi samo o atraktivnosti baštinskih objekata, turističkoj potražnji, turističkoj politici, prezentaciji i interpretaciji, već i o čitavom nizu drugih faktora, posebice o prirodnogeografskim i društvenogeografskim uvjetima.

Privlačnost prirodne sredine i pejzaža u kojem su smješteni objekti kulturne baštine ima veliki utjecaj na njihovu atraktivnost, ali i obrnuto. Za turističku valorizaciju baštinskih objekata važna je atraktivnost okolnoga pejzaža (prirodnoga i kulturnoga) te njihova uklopljenost u pejzaž zbog čega su često najprivlačniji oni objekti koji dominiraju određenim prostorom (Dumbović-Bilušić, 2015). Posebno je zanimljivo razmotriti razmještaj kulturnobaštinskih objekata s obzirom na zaštićene prirodne objekte, reljef i vode Međimurja.

Prirodni atrakcijski faktori Međimurske županije uz koje se veže velik broj zaštićenih kulturnobaštinskih objekata jesu:

- **Regionalni park Mura-Drava** – dio je međunarodnoga UNESCO-ova rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav kojim se štiti najveći europski koridor prirodnih tokova nizinskih rijeka i u kojem su posebno važna vlažna staništa i staništa ptica močvarica uz tokove. Prostire se u ukupnoj površini od 877 km² pri čemu 170 km² (19,4 %) pripada području Međimurske županije i zahvaća područja triju gradova i trinaest općina (Regionalni park Mura-Drava, 2017).

- **Podzemni termalni izvori** - izdašni su i visoke kvalitete, a koristi se samo termalni izvor u Svetome Martinu na Muri. Termalna voda visoke mineralizacije kod Sv. Martina na Muri poznata je još od 1911. godine kada je englesko-mađarsko poduzeće London – Budapest izvelo bušenja u potrazi za naftom, a pronašlo termalnu vodu. Povijest korištenja geotermalnih voda seže u 1936. godinu, od kada rade Toplice Sv. Martin (Kalšan, 2006).

- **Varaždinsko jezero** (10 km²) i **Jezero Dubrava** (17 km²) nastala su kao akumulacije hidroelektrana na Dravi, popularna su za ribolov i sportove na vodi. Jezero Dubrava (sl. 20) površinom je najveće umjetno jezero u Hrvatskoj s uređenom lučicom, kampom i ugostiteljskim objektom. U njegovoj neposrednoj blizini nalazi se hotel sa sportskim terenima.

Sl. 20. Dubravsko jezero – površinom najveće umjetno jezero u RH

Izvor: Mura-Drava-Bike.com (11. 9. 2017.)

- **Gorice Gornjeg Međimurja** brežuljkast su, slikovit pejzaž ispunjen vinogradima i voćnjacima. Naselja su uglavnom disperzna, a glavna djelatnost, vinogradarstvo, danas doživljava procvat. U duljini od oko 30 km kroz oko 1000 ha vinograda vodi Međimurska vinska cesta koja objedinjuje ponudu 40 vinara te restorana i smještajnih objekata (TZ Međimurske županije).

Navedena područja poticajna su za turističku valorizaciju objekata kulturne baštine. Obuhvaćaju četrdesetak zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, uglavnom sakralnih objekata. Velika većina tih dobara uopće nije prezentirana u analiziranim medijima, nije uključena u turističku ponudu ni turistički valorizirana, a u prezentiranju prirodne baštine pojavljuje se tek sporadično.

7.2. Društvenogeografski uvjeti turističke valorizacije kulturne baštine

Na turističko vrednovanje kulturno-baštinskih objekata zasigurno utječu i društveno-geografski uvjeti. To se prije svega odnosi na prometnogeografski položaj, demografska obilježja, gospodarska obilježja te na razvijenost infrastrukture određenog područja.

Granični i periferni položaj tijekom povijesti uglavnom se nepovoljno odražavao na gospodarski i društveni razvoj Međimurja. Danas, međutim, u uvjetima regionalnoga povezivanja i europskoga integriranja, geografski položaj Međimurja gubi negativna obilježja, a Međimurje, kao „sjeverna vrata Hrvatske“ na najvažnijem hrvatskom transverzalnom prometnom pravcu međunarodnoga značenja, koridoru 5B (Budimpešta – Čakovec – Zagreb – Rijeka), dobiva sve veću važnost. Čakovec se nalazi na magistralnoj željezničkoj pruzi 1. reda, a međunarodne zračne luke Zagreb i Maribor udaljene su manje od 100 kilometara.

Prema podacima koje je objavio Državni zavod za statistiku, Međimurska županija jedina je u državi s pozitivnom prirodnom promjenom u 2016. godini. Iako je u odnosu na ostatak Republike Hrvatske obrazovna struktura lošija (prema Popisu stanovništva 2011. godine 31,5 % stanovništva ima najviše završenu osnovnu školu, a svega 8,3 % završen sveučilišni ili stručni studij), a plaće niže od prosjeka zbog dominacije radno intenzivne industrije (prema HGK u ožujku 2017. godine prosječna isplaćena netto plaća u Međimurju bila je 22 % niža od prosječne isplaćene plaće u RH), Međimurska se županija ubraja u jednu od gospodarski najuspješnijih županija u Hrvatskoj. Međutim, plaće ispod državnog prosjeka u posljednje su dvije godine glavni razlog pojačanog iseljavanja, uglavnom u Njemačku i Austriju. Županija je izvozno usmjerena, ima pozitivnu vanjskotrgovinsku bilancu, a glavni vanjskotrgovinski partneri su iz Njemačke, Austrije, Slovenije i Italije u koje se 2016. godine prema podacima HGK ostvarilo 2/3 robnog izvoza. Infrastruktura Međimurja razvijena je, a udio pokrivenosti prostora vodovodnom (98 %), električnom (98 %) i telekomunikacijskom mrežom (95 %) vrlo je visok. U okvirima države Međimurska županija predvodnik je u gospodarenju otpadom koji se razvrstava na cijelom području. Raspoložbe značajnim rezervama zemnog plina, a plinska mreža pokriva 98 % područja županije.

Općenito, navedeni društvenogeografski uvjeti su povoljni i poticajni za turističku valorizaciju baštinskih objekata i za razvoj turizma u Međimurju.

7.3. Razvoj turizma u Međimurju

Međimurje nema dugu turističku tradiciju. Značajniji razvoj turizma započinje krajem 1960-ih, točnije, 1964. godine kada je u Čakovcu osnovano Turističko društvo. U početku su bili razvijeni tranzitni i lovni turizam, a u turističkoj promociji koristio se lokalni folklor i kulturna baština. Nedugo nakon osnivanja Turističkog društva, točnije 1966. godine otvoren je hotel Park (sl. 21) koji je značajno doprinio razvoju lovnog turizma i u kojem su uz moderno opremljene sobe, bar i restoran zbog potrebe lovaca sagrađene prostorije za pse (Kalšan, 2006).

Sl. 21. Hotel Park u Čakovcu

Izvor: Turistička zajednica Međimurske županije (15. 12. 2017.)

Od 1970-ih do 1990-ih stanje je uglavnom bilo bez važnijih promjena. Devedesetih godina dvadesetog stoljeća prelazak na tržišnu ekonomiju i afirmiranje privatnog vlasništva značajno su promijenili odnos prema turizmu u Međimurju, naročito prema ruralnom turizmu koji se iz susjedne Slovenije proširio na prostor Gornjeg Međimurja. Uz poljoprivredu i poduzetništvo turizam postaje treći ključni faktor u razvoju ovog kraja. Kvalitetu ruralnog turizma

upotpunjuje ponuda odličnih vina i tipičnih jela, a enogastronomija postaje jedan od važnijih razloga turističkog posjeta Međimurju. Jedan je od značajnijih turističkih proizvoda ruralnog turizma i vinska cesta, koju je 1999. godine osnovala Turistička zajednica Međimurske županije na području Gornjega Međimurja i koja danas okuplja više od tridesetak vinara (sl. 22).

MEĐIMURSKA VINSKA CESTA THE WINE ROAD OF MEĐIMURJE

INFO: TIC ŠTRIGOVA
Štrigova 22a, 40312 ŠTRIGOVA
Tel./fax: 040/851-039
www.strigova.info / tic-strigova@hi.t-com.hr

VINSKE MANIFESTACIJE / EVENTS
Vincekovo - Siječanj / January
Urbanovo - Svibanj / May
Martinje - Studeni / November

- 1 **AGROMEĐIMURJE - PODRUM ŠTRIGOVA** 🍷🍷🍷
Štrigova 71, Štrigova
+385 99 215 1951
- 2 **VINA BELOVIĆ** 🍷🍷🍷
Železna Gora 2B, Štrigova
+385 98 722 712
- 3 **CMREČNJAK VINSKA HIŽA** 🍷🍷🍷
Sveti Urban 273, Štrigova
+385 40 830 103
- 4 **DGA PJENUŠCI** 🍷🍷🍷
Banfi 84, 40312 Štrigova
+385 91 601 6022
- 5 **VINA DK - DVANAJSČAK-KOZOL** 🍷🍷🍷
Dragoslavec 81, Lopatinec
+385 98 723 168
- 6 **IZLETIŠTE "VINSKA KUĆA HAŽIĆ"** 🍷🍷🍷
Jurovčak 72, Sveti Martin na Muri
+385 99 219 9411
- 7 **VINA HORVAT** 🍷🍷🍷
Sv. Urban 279, 40312 Štrigova
+385 98 463 555
- 8 **VINOGRADARSTVO I PODRUMARSTVO
MILENE I MILANA HORVAT** 🍷
Sveti Urban 1A, Štrigova
+385 98 902 1098
- 9 **VINA JAKOPIĆ** 🍷🍷🍷
Železna Gora 113, Štrigova
+385 98 242 363
- 10 **VINA KERMAN** 🍷🍷🍷
Sveti Urban 88, Štrigova
+385 98 473 024
- 11 **VINA KNEHTL – MEĐENJAK** 🍷🍷🍷
Sveti Urban 82, Štrigova
+385 91 931 436
- 12 **VINA KOCIJAN** 🍷🍷🍷
Štrigova 131, Štrigova
+385 98 182 6118
- 13 **VINA KOJTER** 🍷🍷🍷
Sv. Urban 276, Štrigova
+385 98 546 276
- 14 **VINSKA KUĆA KOSSI** 🍷🍷🍷
Štrigova 119, Štrigova
+385 99 341 8144
- 15 **VINA KUNČIĆ** 🍷🍷🍷
Banfi 125, Štrigova
+385 98 912 0256
- 16 **VINO LOVREC** 🍷🍷🍷
Sv. Urban 133, Štrigova
+385 98 165 2101
- 17 **OPG VINARSTVO I PODRUMARSTVO
NEMEC** 🍷
Štrigova 26, Štrigova
+385 98 632 527
- 18 **VINA ALOJZ NOVAK** 🍷🍷🍷
Sveti Urban 62, Štrigova
+385 40 830 225
- 19 **VINARIJA BORISA I DANICE NOVAK** 🍷🍷🍷
Banfi 201, Štrigova
+385 40 851 209
- 20 **VINSKA KUĆA PETKOVIĆ** 🍷🍷🍷
Dragoslavec Breg 37A, Macinec
+385 40 899 234
- 21 **VINA PREININGER** 🍷
Pleškovec 115C, Lopatinec
+385 99 4666 166
- 22 **VINARIJA ŠTAMPAR** 🍷🍷🍷
Sveti Urban 2, Štrigova
+385 40 830 184
- 23 **VINA TOMŠIĆ** 🍷🍷🍷
Železna Gora 56, Štrigova
+385 98 241 891
- 24 **SEOSKI TURIZAM OBITELJI TURK** 🍷🍷🍷
Vučetinec 107 b, Lopatinec
+385 98 241 926
- 25 **VINA ŽIDOV** 🍷🍷🍷
Železna Gora 1, Štrigova
+385 91 505 0687

🍷 Prodaja vina 🍷🍷 Vinska kuća
🍷🍷 Prodaja i kušanje vina 📍 Tourist info

TURISTIČKA ZAJEDNICA MEĐIMURSKOG ŽUPANIJE
Ruđera Boškovića 2, 40000 ČAKOVEC
Tel./fax: 040/374-064
www.visitmedimurje.com, www.tzm.hr

Sl. 22. Međimurska vinska cesta

Izvor: Turistička zajednica Međimurske županije 2016.

Najvažnija investicija u međimurski turizam dogodila se u razdoblju od 2003. do 2009. godine kada su izgrađeni apartmani, bazeni, hotel i sportski tereni u Termama Sv. Martin, a što je potaklo razvoj zdravstvenoga, sportskoga i poslovnoga (kongresnog) turizma. Izgradnjom kompleksa Sv. Martin značajno su povećani smještajni kapaciteti i broj noćenja u Međimurju čime je dan dodatni poticaj razvoju međimurskoga turizma. Novi turistički projekti koji su u fazi pripreme ili izvršenja jasno pokazuju da će turistička djelatnost u Međimurju rasti, a turizam postati jedan od osnovnih razvojnih pravaca Međimurske županije.

7.3.1. Atrakcijska osnova turizma u Međimurju

Turistička atrakcijska osnova najvažniji je dio ukupne turističke resursne osnove nekog područja. Turistički su resursi prirodna ili antropogena dobra koja se mogu iskoristiti u turizmu nekog područja, a turističke su atrakcije oni resursi koji svojim atributima privlače turiste i koji predstavljaju osnovu za razvoj turizma tog područja. Svaka turistička atrakcija jest turistički resurs, ali svaki turistički resurs nije turistička atrakcija. Objekti prirodne i kulturne baštine nisu atrakcije same po sebi, već atrakcijama postaju tek kad ih turistički sustav uzdigne do razine atrakcije. Put od resursa do njegova pretvaranja u atrakciju je kompleksan i zahtijeva poseban pristup planiranju i opremanju turističke atrakcije. Realne turističke atrakcije su one atrakcije kojima je osigurana turistička pristupačnost, a potencijalne su one atrakcije kojima nije osigurana pristupačnost i turističko korištenje (Kušen, 2002). Klasifikacija turističkih atrakcija preduvjet je njihova uključivanja u turističku djelatnost, a efikasnost korištenja atrakcija determinira ekonomsku uspješnost turizma na određenom prostoru.

U radu su skupne turističke atrakcije s osnovnom podjelom na *prirodne atrakcije*, *kulturno-povijesne (društvene) atrakcije* i *atraktivnu turističku suprastrukturu* klasificirane na pojedinačne turističke atrakcije prema Kušenovoj “osnovnoj funkcionalnoj klasifikaciji turističkih atrakcija”, a glavne točke na kojima se zasniva atrakcijski potencijal Međimurja jesu:

PRIRODNE ATRAKCIJE:

- Regionalni park Mura-Drava
- Varaždinsko i Dubravsko jezero
- Termalni izvori Sv. Martin na Muri i Draškovec
- Gorice Gornjeg Međimurja

DRUŠTVENE ATRAKCIJE:

a) GRADOVI I NASELJA

- Stari grad i barokna jezgra Čakovca
- Kapela svete Jelene u Šenkovcu
- Štrigova s okolnim vinogorjem
- Dvorac Feštetić u Pribislavcu
- Prelog
- Sv. Martin na Muri

b) KULTURA ŽIVOTA I RADA

- Vinogradarstvo
- Gastronomija
- Tradicijski zanati

c) KULTURNE USTANOVE

- Muzej Međimurja u Starom gradu Čakovcu
- Centar dr. Rudolf Steiner u Donjem Kraljevcu
- Spomen-dom rudarstva Cimper u Murskom Središću

d) MANIFESTACIJE

- Porcijunkolovo – kulturno-turistička manifestacija u Čakovcu
- Ljeto u gradu Zrinskih
- Vincekov pohod
- Festival vina Urbanovo
- Međimurski fašnik u Čakovcu

ATRAKTIVNA TURISTIČKA SUPRASTRUKTURA

a) SPORTSKO-REKREACIJSKI OBJEKTI:

- SRC Mladost u Čakovcu
- Nacionalni gimnastički centar ATON u Nedelišću
- Sportski aerodrom u Pribislavcu
- Međunarodni *speedway* stadion u Donjem Kraljevcu
- Golf igralište u Sv. Martinu
- Nacionalno licenciran karting centar u Belici

b) TURISTIČKE STAZE, PUTOVI I CESTE:

- Međimurska vinska cesta
- Međunarodna biciklistička staza Mura-Drava Bike
- Cesta tradicije

Turistička vrijednost određene atrakcije najviše ovisi o okruženju u kojem se atrakcija nalazi, turističkoj potražnji, prometnoj dostupnosti, stupnju očuvanosti, ugostiteljskoj ponudi, sigurnosti za turiste, mogućnostima zabave i odnosu domaćeg stanovništva prema turistima. Dobro poznavanje turističkih atrakcija bitno je za njihovu turističku valorizaciju i zaštitu te uspješno upravljanje turističkom destinacijom.

7.3.2. Selektivni oblici turizma u Međimurju

Pojam „selektivni oblici turizma” (engl. *Special Interest Tourism*), odnosno „specifični oblici turizma“ orijentiran je na manje segmente turističke potražnje, a nastao je kao suprotnost masovnom turizmu krajem 20. stoljeća. Postoji više različitih definicija ovog pojma, a jednu od najpotpunijih u Hrvatskoj dao je Geić (2011) koji ga je definirao kao: „pojam koji je utemeljen na selekciji programa, odgovornom ponašanju sudionika, ekološkom i ekonomskom načelu uravnoteženog razvoja, kvalitetnoj razini te izvornom identitetu i humanitetu usluge uz poželjan odnos broja turista i broja lokalnih stanovnika na određenom području.“ U svijetu jednu od najcitiranijih definicija dali su Smith, MacLeod i Robertson (2010) prema kojoj selektivni turizam „predstavlja putovanje radi odmora, aktivnosti i doživljaja, koje je motivirano specifičnim interesima pojedinaca ili grupe“.

Razvoj selektivnih oblika turizma važan je za očuvanje turističke destinacije, produženje turističke sezone i razvoj turizma u slabije razvijenim turističkim područjima, odnosno važan je za razvoj održivog turizma općenito.

Mnoštvo je različitih oblika selektivnog turizma, a njihova potpuna tipologija s obzirom na različite kriterije gotovo da i nije moguća. Tipologije koje se najčešće koriste su (Geić, 2011):

1) prema motivaciji:

- kulturni turizam
- zdravstveni turizam

- sportsko-rekreacijski turizam
- politički turizam (političkih manifestacija)
- poslovni i kongresni turizam

2) prema resursnoj osnovi:

- oblici turizma zasnovani na prirodno resursnoj osnovi (ruralni, avanturistički, geoturizam, ekoturizam, nautički, lovni i ribolovni)
- oblici turizma zasnovani na društvenoj resursnoj osnovi (kulturni, religijski, industrijski, filmski, enogastro)

3) prema broju sudionika:

- individualni turizam
- masovni turizam
- obiteljski turizam
- kolektivni turizam
- klupski turizam

U radu će se ukratko analizirati selektivni oblici turizma koji su aktualni u turističkoj ponudi Međimurja, a to su :

- ruralni
- kulturni
- sportsko-rekreacijski
- zdravstveni
- poslovni
- tranzitni.

Ruralni turizam ima veliki potencijal u zapošljavanju lokalnog stanovništva i stvaranju dodatnih prihoda za brojna gospodarstva. Međimurje je kraj brojnih ruralnih imanja, bogate enološke i gastronomske ponude i vinske ceste koju je Hrvatska turistička zajednica 2007.

godine proglasila najboljim turističkim proizvodom kontinentalne Hrvatske. Uporišne točke ovog oblika turizma su seoska poljoprivredna imanja koja dio svojih proizvoda plasiraju kroz turizam, a nalaze se uglavnom u prostoru Gornjeg Međimurja.

Kulturni turizam koncentriran je uglavnom na prostoru grada Čakovca. To je selektivni oblik turizma čiji su potencijali u Međimurju još uvijek nedovoljno iskorišteni. Dok manifestacije i festivali bilježe značajnu posjećenost, kulturno-baštinski objekti, iako značajno pridonose turističkoj atraktivnosti Međimurja, nisu dovoljno promovirani i valorizirani, odnosno nisu dovoljno uključeni u formiranje turističke ponude.

Sportsko-rekreacijski turizam u Međimurju nudi čitav niz različitih aktivnosti od biciklizma, raftinga na Muri, tenisa, nogometa, gimnastike, lova, ribolova do sportskih priprema za vrhunske sportaše. Raširen je po cijelome području Međimurja, a osnovna prednost mu je visoka kvaliteta sportske infrastrukture i prateće turističke ponude (smještajne i ugostiteljske).

Zdravstveni turizam u Međimurju obuhvaća lječilišni i *wellness* turizam. Njegov jači razvoj započinje tek prije petnaestak godina i vezan je uz razvoj kompleksa Termi Sveti Martin. Na njega se naslanja enološka, gastronomska i rekreacijska ponuda Gornjeg Međimurja. Starenje populacije i rast životnog standarda govore u prilog njegova daljnjeg rasta.

Poslovni turizam je, kao i zdravstveni, novi oblik turizma u Međimurju. Svojom prirodnom i kulturnom baštinom, dobrom prometnom povezanošću, enogastronomijom i opremljenošću sportsko-rekreativnim sadržajima Međimurje je atraktivna nova destinacija pogodna za održavanje stručnih skupova i *team buildinga*. Poslovni turizam u Međimurju vezan je prvenstveno uz Terme Sveti Martin.

Tranzitni je turizam jedan od najstarijih selektivnih oblika turizma u Međimurju. Ciljani potrošački segment čine putnici u cestovnom prometu na proputovanju. Najveću prednost za daljni razvoj ovog oblika turizma predstavlja povoljan prometno-geografski položaj Međimurja kao prve ili zadnje destinacije u Hrvatskoj na tromeđi Hrvatske, Slovenije i Mađarske.

Navedeni selektivni oblici turizma kompleksan su spoj materijalnih i uslužnih komponenti, uključuju većinu turističkih resursa na području Međimurja te omogućavaju odvijanje turističke aktivnosti tijekom cijele godine.

7.3.3. Turistički promet

Turistički je promet prema Rječniku turizma (Čavlek i Vukonić, 2001) statistička kategorija kojom se označava:

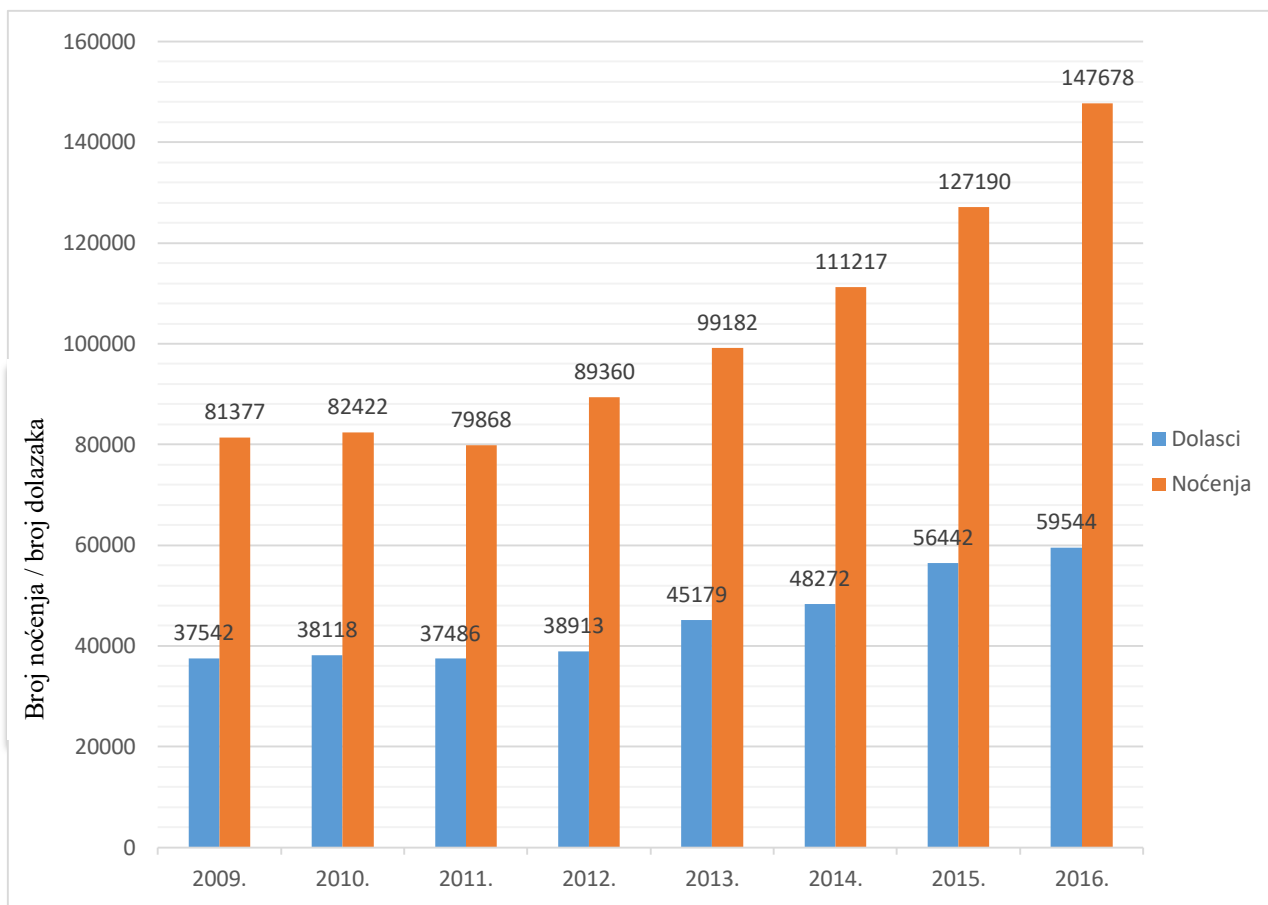
- a) fizički promet turista u nekom području, destinaciji ili turističkom mjestu
- b) financijski promet ostvaren dolascima turista u neko područje
- c) opseg poslovanja u nekom poduzeću koje svoj primarni gospodarski interes ostvaruje na turističkom tržištu.

Turistički promet izvor je zarade za turistički sektor, ali i velik broj različitih djelatnosti od poljoprivrede, ugostiteljstva, trgovine, hoteljerstva, prometa, građevinarstva i dr., a mjeri se:

- a) brojem turista
- b) brojem noćenja
- c) veličinom ostvarenog prihoda.

Od 2012. godine broj turista i broj noćenja u Međimurju kontinuirano rastu (sl. 23) i to nakon dvadesetak godina stagniranja. Tijekom 2016. godine u komercijalnim smještajnim objektima Međimurja registrirano je nešto više od 147 tisuća noćenja i 59 tisuća dolazaka, odnosno 2,5 noćenja po dolasku. Individualni gosti čine oko 83 %, a gosti u organizaciji agencija 17 % turista. Broj dolazaka u 2016. povećan je u odnosu na prethodnu godinu za 5 %, a broj noćenja za 16 % što je jedan od najboljih rezultata u usporedbi s ostalim kontinentalnim županijama u RH (tab. 17). Takav rezultat prvenstveno je posljedica većih ulaganja u oglašavanje i promociju, ali i prosječno duljeg zadržavanja turista u Međimurju (u prosjeku za gotovo pola dana) do kojeg je došlo zbog intenzivnog investiranja u turističku infrastrukturu i u selektivne oblike turizma kao što su enogastroturizam, sportski turizam i cikloturizam. Podaci za 2017. godinu pokazuju porast broja noćenja za 17 %, a dolazaka za čak 20 % u odnosu na 2016. godinu (Izvešće o izvršenju programa rada TZ Međimurske županije, 2017.).

Brojem dolazaka i brojem noćenja značajno odskoče grad Zagreb (tab. 17), koji je ostvario više dolazaka i noćenja od svih kontinentalnih županija zajedno. Zahvaljujući bogatoj kulturno-povijesnoj baštini, brojnim zabavnim, kulturnim i sportskim manifestacijama najvišeg ranga te činjenici da je glavno poslovno središte Hrvatske, u Zagrebu su razvijeni brojni specifični oblici turizma, od kulturnog, poslovnog do sportsko-rekreacijskog, zbog kojih posljednjih nekoliko godina bilježi kontinuirani rast broja turista i noćenja i razvija se u cjelogodišnju turističku destinaciju.

Sl. 23. Kretanje broja noćenja i turističkih dolazaka u Međimurju (2009. - 2016. godine)

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada Turističke zajednice Međimurske županije (2017.)

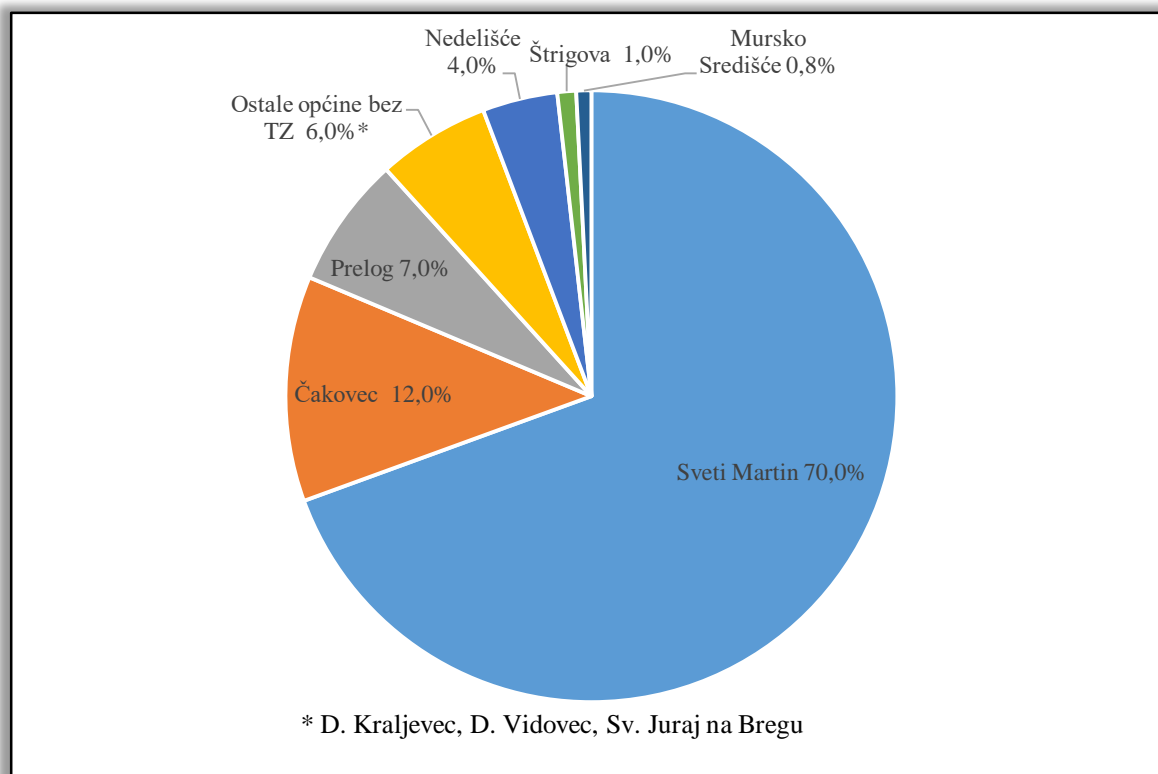
Tab. 17. Usporedba turističkih dolazaka i noćenja u kontinentalnim županijama 2015. i 2016. godine

ŽUPANIJA	DOLASCI		INDEKS	NOĆENJA		INDEKS
	2015.	2016.	16./15.	2015.	2016.	16./15.
KARLOVAČKA	245.000	278.965	113,86	395.348	466.432	117,98
KRAPINSKO-ZAGORSKA	95.751	124.585	130,11	215.831	283.351	131,28
OSJEČKO-BARANJSKA	79.588	89.060	111,90	158.226	172.945	109,30
MEĐIMURSKA	56.442	59.544	105,50	127.190	147.678	115,66
VARAŽDINSKA	49.614	52.008	104,83	129.882	128.595	99,01
ZAGREBAČKA	65.653	75.527	115,04	111.629	128.255	114,89
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	51.566	69.818	135,40	94.519	102.201	108,13
SISAČKO-MOSLAVAČKA	29.214	29.579	101,25	82.198	84.290	102,55
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	20.336	20.490	100,76	62.864	67.666	107,64
BRODSKO-POSAVSKA	23.991	26.569	110,75	42.889	46.031	107,33
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	17.893	18.864	105,43	28.017	39.747	141,87
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	11.208	12.789	113,1	28.909	30.840	106,68
POŽEŠKO-SLAVONSKA	10.284	11.654	113,32	24.356	25.917	106,41
GRAD ZAGREB	1.077.413	1.152.622	106,9	1.804.315	2.016.113	111,7

Izvor: DZS, Statistička izvješća za 2015. i 2016. godinu

Najvažnije odredište višednevnih putovanja u Međimurje je Sveti Martin koji je 2016. godine ostvario 70 % ukupnih županijskih noćenja, i to uglavnom u hotelskom i apartmanskome smještaju. Prema turističkom prometu druga najposjećenija destinacija je Čakovec s 12 % noćenja, a slijede ga Prelog (7 %) i Nedelišće (4 %). Ostala mjesta pojedinačno bilježe udio od 1% ili manje (sl. 24).

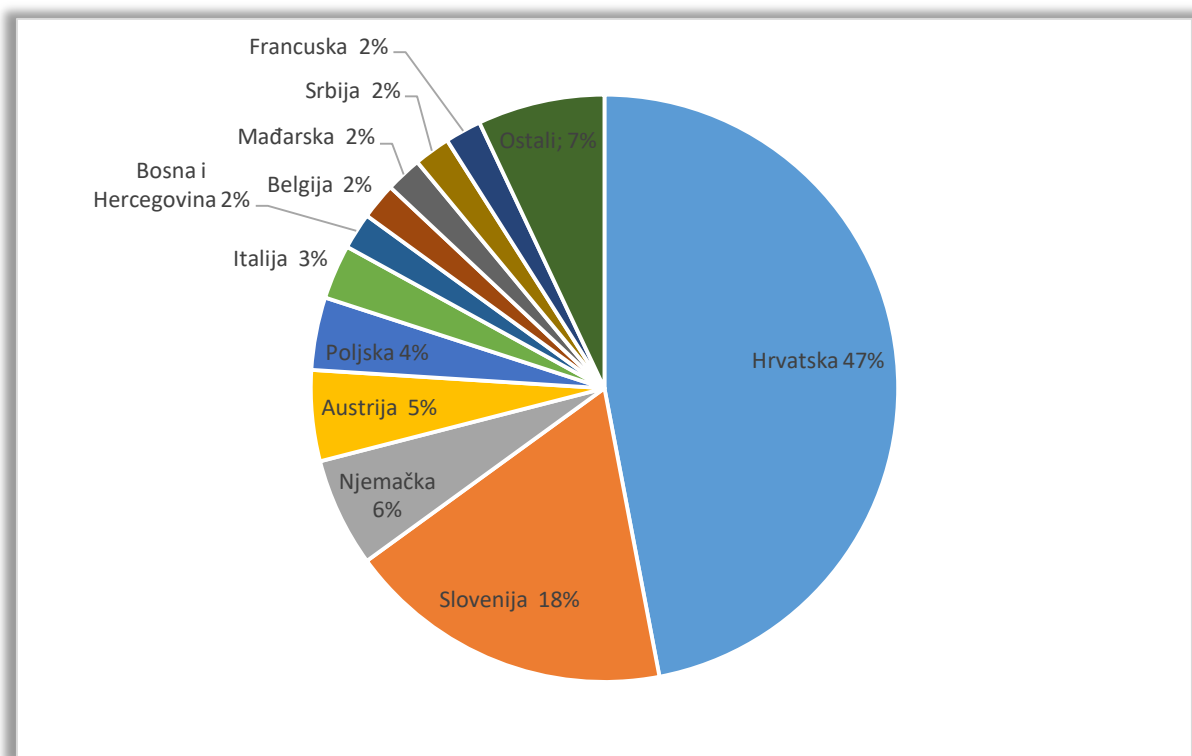
Porast broja turističkih dolazaka i broja noćenja praćen je izraženom sezonalnošću tako da je najveći turistički promet ostvaren od početka 5. do kraja 9. mjeseca, pri čemu je kolovoz bio mjesec najmasovnijeg turističkog prometa.

Sl. 24. Struktura noćenja prema turističkim zajednicama Međimurske županije 2016. godine
Izvor: Turistička zajednica Međimurske županije (2017.)

Nešto manje od polovice ukupnog broja noćenja u Međimurju tijekom 2016. godine ostvarili su turisti iz Hrvatske (47 %), pa je turizam Međimurja u najvećoj mjeri usmjeren na domaće tržište (sl. 25). Prema važnosti slijede turisti iz Slovenije (18 %), Njemačke (6 %) i Austrije (5 %). Posljednjih su nekoliko godina turisti iz tih država najbrojniji, a jedino se mijenja njihov redoslijed. Turisti iz susjednih država uglavnom dolaze u Terme i to najviše zbog nižih cijena usluga u odnosu na regionalnu inozemnu konkurenciju, pri čemu je kvaliteta ponude jednaka ili viša.

U razdoblju od 2012. do 2016. veličina ostvarenog prihoda od turizma u Međimurskoj županiji kontinuirano je rasla. Tako je 2012. godine (prema podacima HGK) iznosila oko 104 milijuna kuna da bi se do 2016. gotovo udvostručila i iznosila nešto manje od 207 milijuna kuna, iz čega proizlazi da je relativni porast prihoda od turizma bio veći od relativnog porasta broja turista i broja noćenja u navedenom razdoblju. Na temelju ovih podataka može se zaključiti da osim što prihodi od turizma rastu u kontinuitetu, i turisti prosječno troše više, što je između ostaloga rezultat obogaćivanja turističke ponude.

Sl. 25. Struktura noćenja prema emitivnim turističkim državama u Međimurskoj županiji 2016. godine

Izvor: Turistička zajednica Međimurske županije (2017.)

7.3.4. Profil turista u Međimurju

Utvrđivanje profila turista važno je radi upoznavanja stvarnih potreba, sklonosti i navika turista na odmoru, a s ciljem ostvarivanja dugoročne gospodarske koristi za određenu destinaciju. Kako određeni turist stječe sve više putničkog iskustva, tako se i njegove potrebe povećavaju te slobodnije odlučuje što želi dobiti putovanjem na koje se odlučio. Time stvara i svoj profil turista, koji se odlučuje za određeni oblik selektivnog turizma, a koji temelji na svojem prijašnjem turističkom iskustvu (Woodside i Drew, 2008). Selektivni oblici turizma i njihova ponuda uzrok su profiliranja turista koji posjećuju određene turističke destinacije.

Profil turista koji posjećuju određenu destinaciju u velikoj mjeri ovisi i o tome kako se ona promovira (Jakovljević, 2012), primjerice ističe li se kao destinacija za rekreaciju ili za kulturu. Promoviranje Međimurja kao destinacije s očuvanom prirodom, razvijenom sportsko-rekreacijskom suprastrukturuom i bogatom enogastronomskom ponudom utječe na profil turista i izletnika koji ga posjećuju. Kako je kulturna baština slabo prisutna u medijima prezentacije,

tako je i broj kulturom motiviranih turista manji od turista motiviranih rekreacijom, *wellness* sadržajima i enogastronomijom. Interpretacijom podataka koje je prikupila TZ Međimurske županije 2016. godine, utvrđen je profil turista koji dolaze u Međimurje. Interpretacija je pokazala:

- polovicu ukupnog broja turista čine Hrvati, uglavnom iz susjednih županija i Grada Zagreba
- svaki je drugi turist stranac, i to najčešće iz Slovenije, Njemačke i Austrije
- turisti dolaze najviše od početka svibnja do kraja rujna
- turisti dolaze uglavnom s članovima obitelji
- dolaze motivirani prvenstveno rekreacijskim i zdravstvenim (*wellness*) sadržajima, prirodnim ljepotama te enogastronomijom
- zadržavaju se prosječno 2,5 dana
- odsjedaju uglavnom u apartmanima i hotelima.

Na temelju navedenih podataka može se zaključiti da Međimurje uglavnom posjećuju domaći turisti iz susjednih županija i turisti iz susjedne Slovenije. To su obiteljski ljudi kojima su glavni motivi dolaska zdravstveni i rekreacijski sadržaji i koji kulturnobaštinske objekte posjećuju rijetko, uglavnom usputno. U Međimurje dolaze uglavnom u dane vikenda i zadržavaju se prosječno 2,5 dana. Najviše dolaze u ljetnim mjesecima kada traje kupališna sezona na otvorenim bazenima u Termama Sv. Martin i kada Terme, koje su najvažnije odredište višednevnih putovanja u Međimurje, bilježe najveći broj noćenja. Turisti iz Slovenije, Austrije i Njemačke prvenstveno dolaze u Terme radi zdravstvenih i *wellness* programa koji se nude po cijenama znatno nižim od cijena u njihovim matičnim zemljama.

Osim turista za turistički promet Međimurja veliku važnost imaju i izletnici. Iako podaci o kretanju domaće potražnje pokazuju da se na području sjeverne Hrvatske (Međimurske, Varaždinske, Krapinsko-zagorske, Koprivničko-križevačke i Zagrebačke županije) realizira oko 1,5 milijuna jednodnevnih privatnih putovanja, za razliku od broja turista, točan broj izletnika u Međimurju nije poznat.

7.4. Kulturna baština u turističkoj ponudi Međimurja

Iako kulturni turizam u Međimurju nije sustavno razvijan i često mu se pridavala manja važnost od drugih selektivnih oblika turizma, kultura je uvijek bila sastavni dio turističke ponude. Sve do prije desetak godina u turističkoj ponudi Međimurja kulturna baština uglavnom je korištena kao prateći, dopunski sadržaj za oblike turizma (npr. ruralni ili tranzitni) koji su bili označeni kao važniji za turistički razvoj Međimurja.

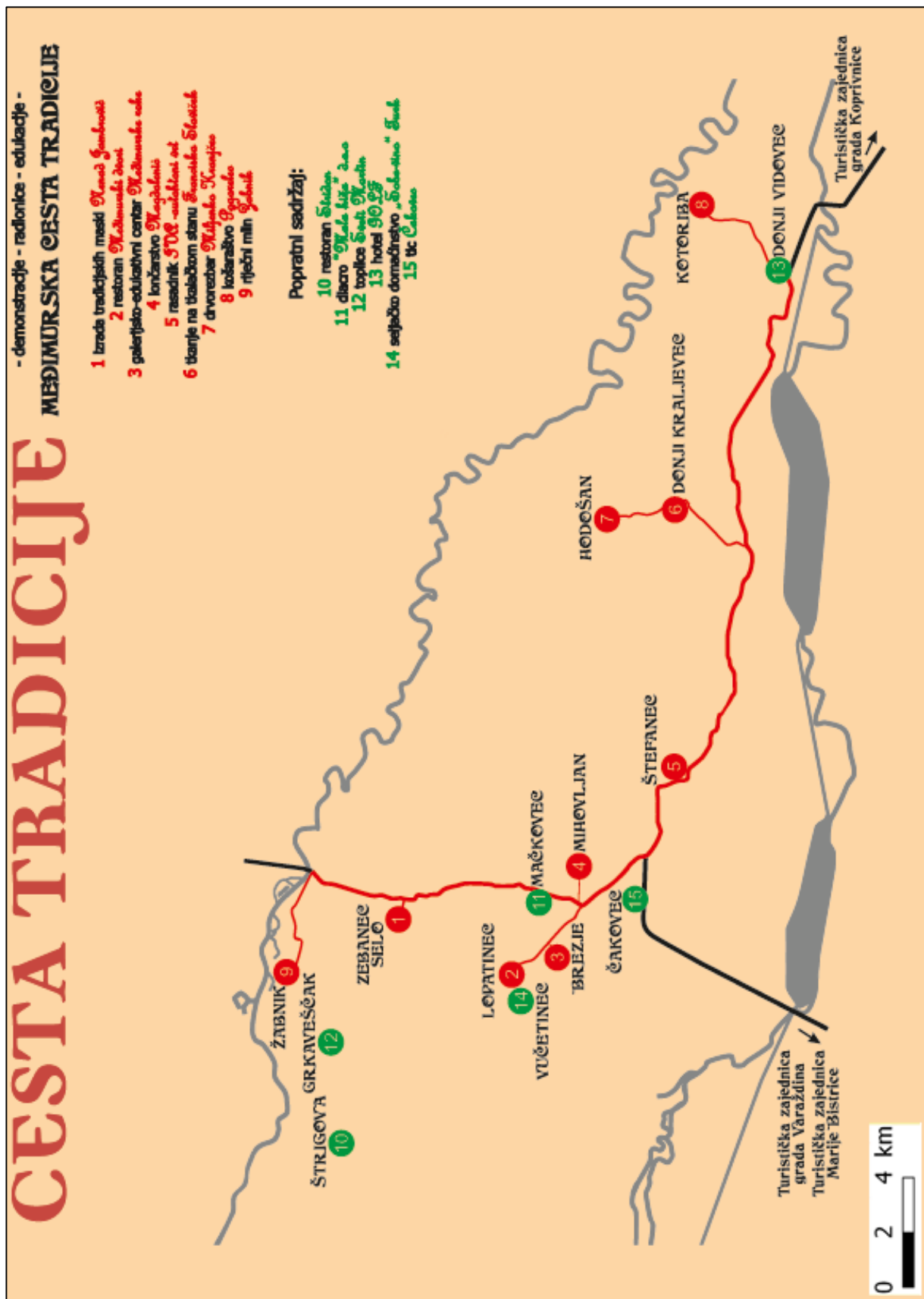
Posljednjih se godina govori o razvoju selektivnih oblika turizma u Međimurju i u tom kontekstu o kulturnome turizmu kao dijelu turističke ponude. Međutim, od ukupno šezdesetak zaštićenih objekata kulturne baštine u Međimurju, samo je nekoliko njih uključeno u turističku ponudu, a da bi se povećala turistička atraktivnost niza baštinskih objekata, potrebno ih je primjereno označiti, prezentirati, interpretirati, infrastrukturno opremiti te dopuniti određenim sadržajima.

Središte kulturnog turizma u Međimurju je grad Čakovec, točnije Stari grad i kulturno-povijesna cjelina grada. Točan broj izletnika i turista koji ih posjećuju nije poznat, ali kao svojevrsni orijentir može poslužiti broj prodanih ulaznica u Muzeju Međimurja koji se nalazi u prostoru Staroga grada i koji je 2016. godine posjetilo 13 223 posjetitelja (TZ Međimurske županije 2017), a što je uvjerljivo najveći broj posjeta nekom kulturnobaštinskom objektu u Međimurju. Izvan grada u turističku ponudu još su značajnije uključeni crkva sv. Jeronima u Štrigovi, kapela sv. Jelene u Šenkovcu te kulturne ustanove koje nisu pod zaštitom: Spomen-dom rudarstva u Murskom Središću i Centar dr. Rudolf Steiner u Donjem Kraljevcu koje prema procjeni zaposlenika godišnje posjeti između 1000 i 2000 izletnika i turista. Ostali baštinski objekti slabo su ili uopće nisu uključeni u turističku ponudu.

Oblici nematerijalne kulturne baštine uključeni u turističku ponudu su: umijeće vađenje zlata – zlatarenje u Donjem Međimurju i Cesta tradicije (sl. 26) koja povezuje desetak radionica tradicionalnih zanata (lončar, pletač šibe, medičar, mlinar i sl.) i nudi mogućnost uključivanja u izradu tradicionalnih proizvoda. Drugi oblici nematerijalne baštine u turističkoj ponudi pojavljuju se tek sporadično.

Osnovni preduvjet da kulturni turizam bude uspješan jest osmišljena strategija turističke valorizacije kulturne baštine koja u Međimurju još uvijek ne postoji. Općenito, može se reći da i danas kulturna baština nije dovoljno uključena u aktualnu turističku ponudu te da se koristi manje od prirodne. Dapače, u medijima prezentacije još uvijek se ponekad koristi kao dodatni

sadržaj koji „obogaćuje“ prirodne atrakcije ili druge oblike turizma zbog čega turistička vrijednost kulturne baštine zaostaje za njezinom edukacijskom i znanstvenom vrijednošću.

Sl. 26. Cesta tradicije u Međimurju

Izvor: Turistička zajednica Međimurske županije (2015.)

7.5. Kulturna baština i razmještaj smještajnih kapaciteta

U Međimurskoj županiji na kraju 2016. godine bilo je raspoloživo 1524 ležaja u komercijalnim smještajnim kapacitetima (DZS, Statistička izvješća, 2017.). Od tog broja čak 46 % nalazilo se u Sv. Martinu na Muri, uglavnom u hotelu Spa Golfer (sl. 27) i apartmanima kompleksa termi. S čak 70 % ostvarenih noćenja i 46 % ležajeva Sv. Martin je najvažnije odredište višednevnih putovanja u Međimurje, a sve do izgradnje apartmansko-hotelskog kompleksa, koja je završila 2009. godine, nije imao ni jednu smještajnu jedinicu.

Sl. 27. Hotel Spa Golfer u Sv. Martinu

Izvor: Turistička zajednica Općine Sveti Martin na Muri (16. 11. 2017.)

Na drugome je mjestu (26 % ležajeva) grad Čakovec koji je u posljednjih pet godina udvostručio smještajne kapacitete nakon više desetljeća stagnacije, a na trećem grad Prelog sa 6 % ležajeva. Više od 3/4 županijskih ležajeva koncentrirano je u ovim trima lokacijama, a ostali su razmješteni po cijelome Međimurju (tab. 18).

Tab. 18. Komercijalni smještajni kapaciteti u Međimurju na kraju 2016. godine

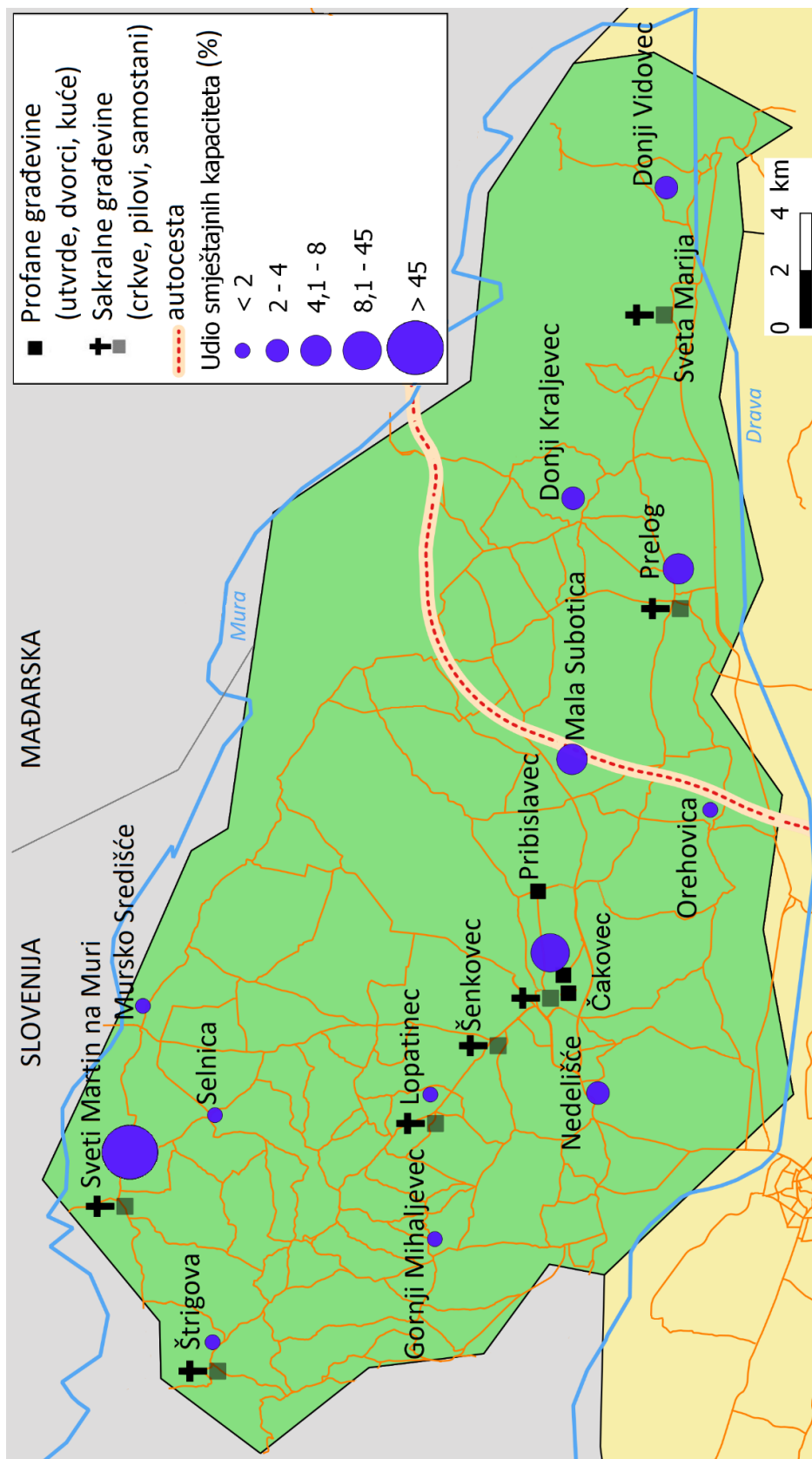
Gradovi/Općine	Broj smještajnih jedinica	Broj stalnih ležajeva
Gradovi		
Čakovec	122	394
Mursko Središće	15	30
Prelog	46	85
Općine		
Donji Kraljevec	19	40
Donji Vidovec	29	61
Gornji Mihaljevec	1	2
Mala Subotica	49	117
Nedelišće	31	63
Orehovica	6	14
Selnica	2	4
Sv. Juraj na Bregu	10	19
Sv. Martin na Muri	277	680
Štrigova	9	15
Ukupno	616	1524

Izvor: DZS, Statistička izvješća, (2017.)

Najveći je udio smještajnih kapaciteta u hotelima (43 %) i apartmanima (41 %) pa na tim mjestima turisti i najčešće odsjedaju. Struktura kapaciteta posljednjih se nekoliko godina diversificira uz pojavu i porast broja pansiona i obiteljskog smještaja. Smještajni kapaciteti kvalitetne su strukture jer ih je čak 2/3 kategorizirano na razini 4 zvjezdice (uglavnom su to kapaciteti u Termama sv. Martin), dok je ostatak na razini 3 i rijetko 2 zvjezdice. Iskorištenost je ležaja tijekom godine oko 30 % i viša je u hotelima nego u apartmanima, hostelima i pansionima.

Tri lokacije s najviše smještajnih kapaciteta nalaze su u trima glavnima prirodno-geografskima cjelinama Međimurja (Sv. Martin u Gornjem, Čakovec u središnjem dijelu Međimurja i Prelog u Donjem Međimurju), pa kada im se pridodaju manji smještajni i ugostiteljski objekti, koji su razmješteni širom Međimurja, ni jedan kulturnobaštinski objekt nije udaljeniji od smještajnog više od nekoliko kilometara (sl. 28).

Na temelju svega navedenoga može se reći da su kvaliteta i prostorni razmještaj smještajnih kapaciteta u Međimurju povoljni za uključivanje kulturnobaštinskih objekata u turističku djelatnost te za razvoj turizma općenito.

Sl. 28. Prostorni razmještaj najvrjednijih kulturnobaštinskih objekata i smještajnih kapaciteta u Međimurju

Izvor: DZS, Statistička izvješća (2017.)

8. STAVOVI TURISTA, IZLETNIKA I DIREKTORA MEĐIMURSKIH TURISTIČKIH ZAJEDNICA O TURISTIČKOJ VALORIZACIJI KULTURNE BAŠTINE MEĐIMURJA

U ovom se poglavlju analiziraju rezultati provedenog anketnog istraživanja među turistima i izletnicima u Međimurju te dubinskih intervjua obavljenih s direktorima svih TZ-a u Međimurskoj županiji. Cilj provedenih postupaka je ispitati stavove navedenih sudionika o turističkoj valorizaciji kulturne baštine u Međimurju. Također, uzeti su u obzir i njihovi prijedlozi za uspješniju valorizaciju koji su prikazani u sljedećim poglavljima.

8.1. Rezultati ankete provedene među turistima i izletnicima

Cilj anketnog istraživanja bio je istražiti profil turista i izletnika koji posjećuju Međimurje te njihove stavove o turističkom vrednovanju kulturne baštine u Međimurju, ali i utvrditi razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na njihovu dob, spol, stupanj obrazovanja i mjesto anketiranja pri čemu su prikazani samo oni rezultati koji ukazuju na statistički značajne povezanosti demografskih karakteristika i odgovora na pitanja anketnog upitnika.

Istraživanje je provedeno sredinom 2017. godine na slučajnom uzorku od 200 punoljetnih turista i izletnika u dvjema najposjećenijima međimurskim destinacijama - Čakovcu i Svetom Martinu na Muri. U Sv. Martinu anketirano je 116 (58 %), a u Čakovcu 84 (42 %) ispitanika. Anketni upitnik sastojao se od ukupno 21 pitanja i to od 17 pitanja zatvorenog i 4 otvorenog tipa (Prilog 2). Anketiranje je provedeno izravno, odnosno tehnikom *licem u lice*.

Prvih sedam pitanja anketnog upitnika odnosi se na socio-demografska obilježja anketiranih. Od 200 ispitanika žene su činile 59 % (118), a muškarci 41 % (82). Prosječna dob ispitanika bila je 33,8 godina pri čemu je udio mladih (0–19 godina) bio 12 %, zrelih (20–59 godina) 80 %, a starih (60 i > godina) 8 %. Većina ispitanika (58 %) bila je oženjena (udana). Ovi podaci navode na zaključak da su u vremenskom razdoblju u kojem je provedeno istraživanje (srpanj i kolovoz 2017.) uglavnom boravili turisti srednje životne dobi i da njima treba prilagođavati turističku ponudu u navedenim destinacijama.

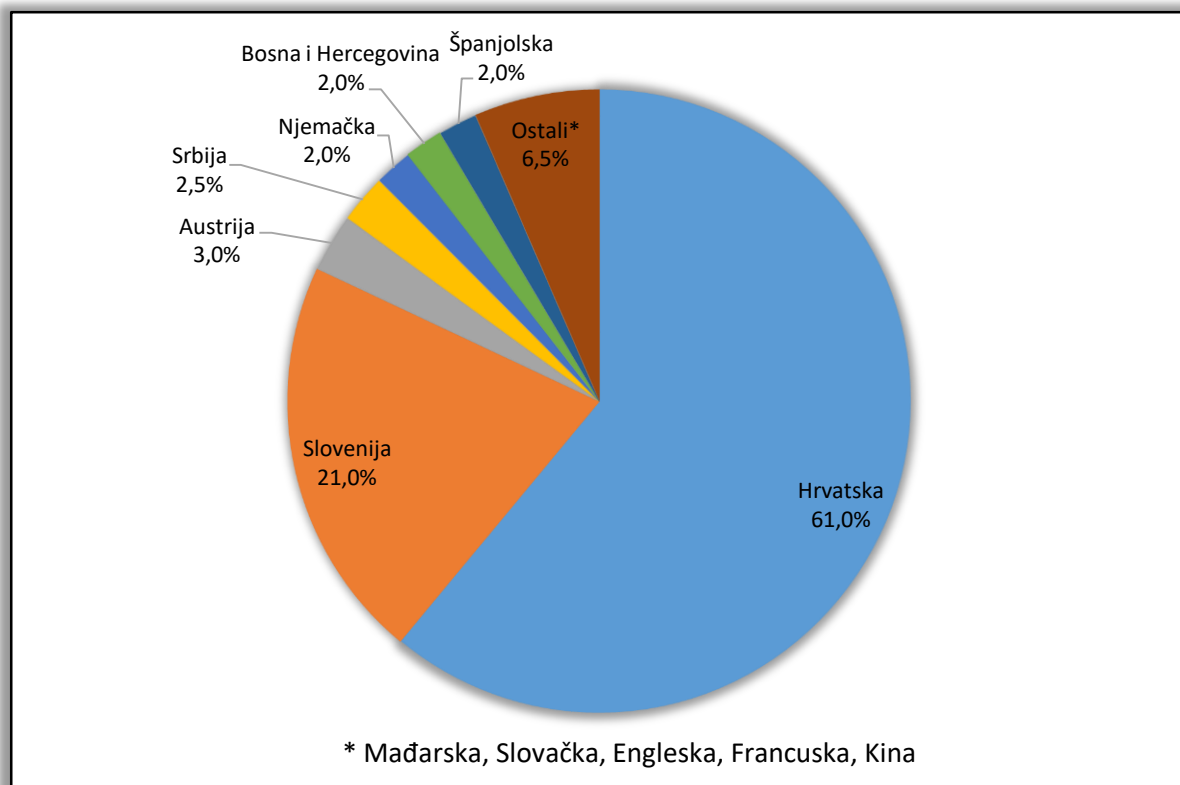
Prema stupnju obrazovanja 5 % ispitanika imalo je završenu osnovnu školu, 44 % srednju (trogodišnju ili četverogodišnju) školu, 16 % višu školu te 32 % visoku ili fakultet. Završen

magisterij ili doktorat znanosti imalo je 3 % ispitanika. Kao što je bilo i očekivano, najveći broj ispitanika imao je završenu srednju školu, dok je nešto veći od očekivanog bio broj ispitanika sa završenim fakultetom i višim stupnjem obrazovanja. Također, očekivano, većina ispitanika (61 %) bila je zaposlena, studenata je bilo 26 %, umirovljenika 6 % i nezaposlenih 7 %.

Kao glavni motiv dolaska najveći broj ispitanika (46 %) označio je odmor i relaksaciju, zatim zdravstvene (*wellness*) sadržaje (23 %) te prirodne ljepote (11 %). Kulturnu baštinu kao glavni motiv dolaska u Međimurje navodi svega 7 % ispitanika. Navedeni su motivi bazirani prvenstveno na ponudi Termi Sv. Martin, na rastućoj prepoznatljivosti Međimurske vinske ceste te na razvijenoj sportskoj i biciklističkoj infrastrukturi.

Statistički značajne razlike između ispitanika vezane uz motivaciju dolaska u Čakovec i Sveti Martin na Muri utvrđene su *hi-kvadrat* testom ($\chi^2= 18,908$; $df=4$; $p=0,001$). Najviše ispitanika (38 %) koji su posjetili Sveti Martin motivirani su odmorom i relaksacijom, a 31 % njih zdravstvenim (*wellness*) sadržajima. Što se tiče Čakovca 56 % ispitanika također je motivirano odmorom i relaksacijom, a na drugom mjestu s 13 % odgovora kao motivacija se spominje kulturna baština koja kod ispitanika u Svetom Martnu ima neznatan udio. S druge strane, kod ispitanika u gradu Čakovcu neznatan je udio turista motiviranih zdravstvenim sadržajima. Zaključno, motivacija turista Svetog Martina primarno je vezana uz odmor i zdravstvene sadržaje, dok kod turista Čakovca uz odmor dominiraju motivi kulturnobaštinskih sadržaja.

Najveći broj ispitanika bio je iz Hrvatske (123 ili 61 %). Stranih ispitanika bilo je iz 11 država, najviše iz obližnje Slovenije (21 %) i Austrije (3 %) dok su ostali bili prisutni u manjim udjelima (sl. 29).

Sl. 29. Struktura ispitanika prema emitivnim turističkim državama

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

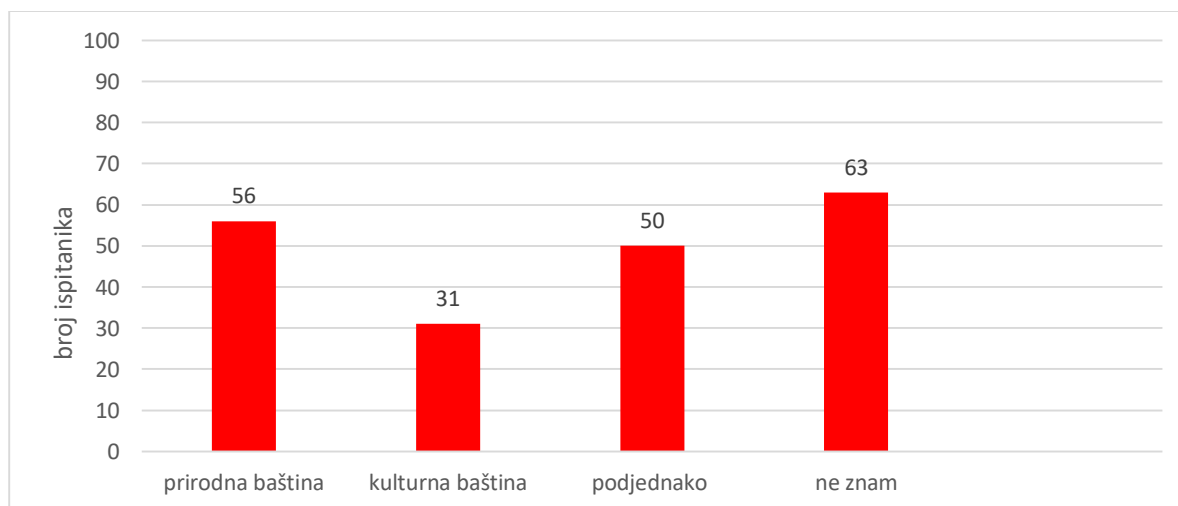
Od ukupno 123 ispitanika iz Republike Hrvatske čak 4/5 dolazi ih iz Zagrebačke makroregije i to 30 % iz Grada Zagreba, 28 % iz Varaždinske, 15 % iz Koprivničko-križevačke i 7 % iz Krapinsko-zagorske županije, dok ostali dolaze iz drugih dijelova RH. Ovi podaci pokazuju da je turistička ponuda Međimurja usmjerena na domaće tržište i to prvenstveno na gradove i županije Središnje Hrvatske odakle dolazi najveći broj izletnika i turista.

Najveći udio ispitanika (38 %) posjetio je Međimurje 2 do 5 puta, zatim slijede oni koji su prvi put u posjetu (36 %), a najmanje je onih koji su više od 5 puta posjetili Međimurje (26 %). Ovaj pokazatelj zapravo je povoljan jer je čak 64 % ispitanika posjetilo Međimurje dva ili više puta što govori o njihovu zadovoljstvu dobivenom uslugom.

Pearsonovim koeficijentom korelacije je utvrđena statistička povezanost između broja posjeta Međimurja i dobi turista ispitanika ($r=0,702$; $p=0,000$). Utvrđena je statistički značajna povezanost između odabranih varijabli, tj. možemo reći da su stariji turisti u značajnijoj mjeri više puta posjetili Međimurje od mlađih turista, što je i očekivano.

Na pitanje *Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja?* najveći broj ispitanika odgovorio je da ne zna (31 %). Prirodna baština zastupljenija je za 28 %, a kulturna baština za svega 15 % ispitanika. Četvrtina ispitanika smatra da su prirodna i kulturna baština podjednako zastupljene (sl. 30). Prirodna baština zastupljenija je u brošurama, na razglednicama i internetskim stranicama prvenstveno zato jer ju je Turistička zajednica Međimurske županije u planovima označila kao važniju za turistički razvoj.

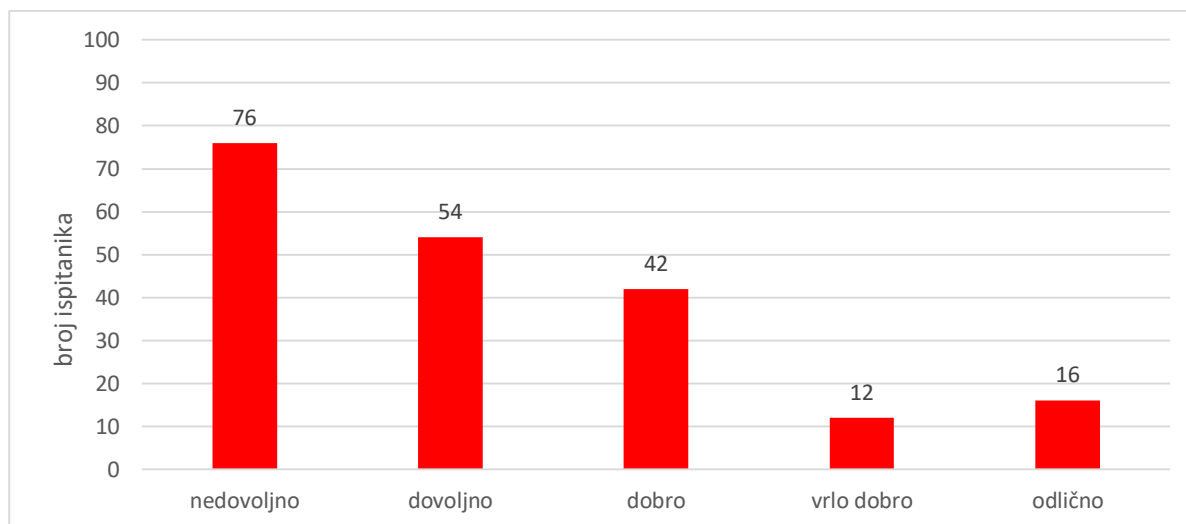
Statistički značajne razlike između ispitanika vezane uz percepciju zastupljenosti prirodne i kulturne baštine u izvorima informiranja o turističkoj ponudi utvrđene su *hi-kvadrat* testom ($\chi^2= 30,957$; $df=2$; $p=0,000$). Najviše ispitanika (56 %) koji su posjetili Sveti Martin navode prirodnu baštinu kao dominantnu. Što se tiče Čakovca, 44 % ispitanika percipira kulturnu baštinu kao dominantnu, a ostatak otpada na neodlučne te na prirodnu baštinu kao manje zastupljenu među turistima u Čakovcu. Zaključno, možemo reći da postoji razlika između percepcije turističkih sadržaja u izvorima informiranja u ovisnosti o destinaciji anketiranja, što proizlazi iz ponude turističkih sadržaja u Svetom Martinu odnosno Čakovcu. U Čakovcu više dominiraju kulturnobaštinski sadržaji, dok u Sv. Martinu sadržaji vezani za prirodnu baštinu, rekreacijski i *wellness* turizam.

Sl. 30. Struktura odgovora na pitanje *Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja?*

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Na skali od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično) ispitanici su ocjenjivali u kojoj su mjeri upoznati s kulturnom baštinom Međimurja. Najveći udio ispitanika smatra da je nedovoljno upoznat s kulturnom baštinom Međimurja (38 %). Ocjenom dovoljan svoju upoznatost s kulturnom baštinom ocijenilo je 27 % ispitanika, dobar 21%, vrlo dobar 6 %, a odličan 8 % ispitanika (sl. 31). Ovi podaci ukazuju na nedovoljnu upoznatost turista s kulturnom baštinom zbog čega se rad na promotivnim aktivnostima nameće kao potreba.

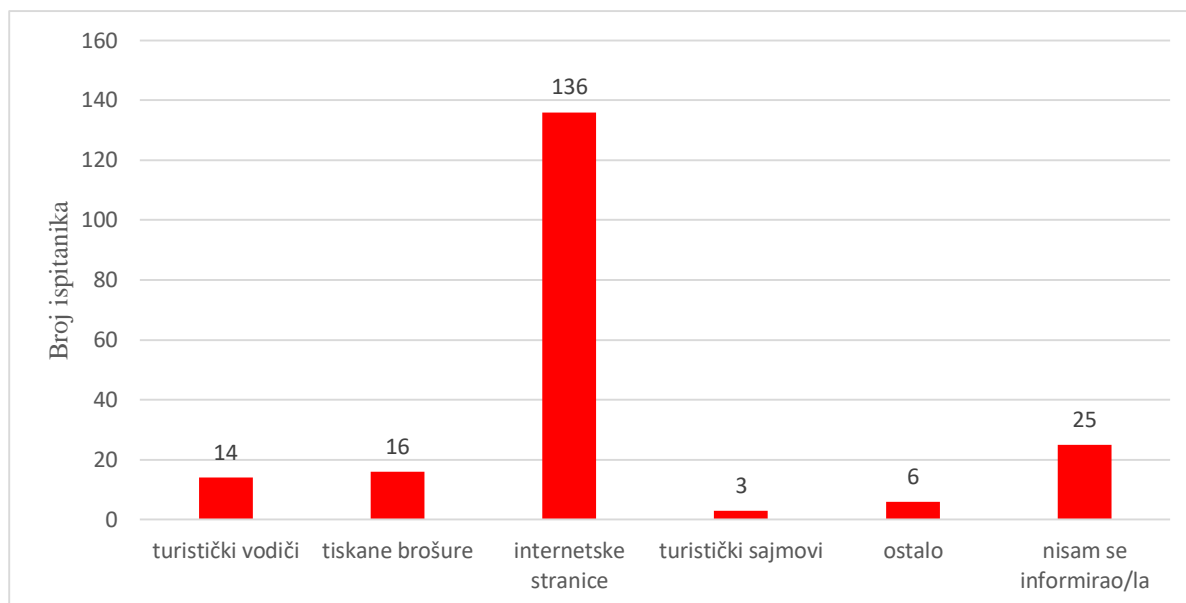
Sl. 31. Stavovi ispitanika o stupnju upoznatosti s kulturnom baštinom Međimurja

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Kao glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja najveći broj ispitanika (68 %) navodi internetske stranice. Tiskane brošure navodi 8 %, a turističke vodiče 7 % ispitanika. Udio od 13 % ispitanika uopće se nije informirao o kulturnoj baštini prije dolaska u Međimurje (sl. 32). Suvremeni trendovi su dominantno usmjereni korištenju internetskih platformi za informiranje potencijalnih turista i postupno potiskuju tiskane brošure i vodiče.

Statistički značajna razlika između izvora informiranja o kulturnobaštinskoj ponudi u Međimurju i dobi ispitanika utvrđena je jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) ($F=30,696$; $df=3$; $p=0,000$). Internetske stranice ($M=33,29$; $SD=10,317$) izrazito dominiraju u mlađoj populaciji, dok turistički vodiči ($M=52,43$; $SD=15,878$) i tiskane brošure ($M=55,13$; $SD=9,366$) kod starijih ispitanika. Možemo zaključiti da su izvori informiranja o kulturnobaštinskoj ponudi Međimurja u ovisnosti o dobi, odnosno turisti koriste sadržaje

informiranja sukladno svojim navikama. Mlađi turisti više koriste internetske sadržaje, a stariji turisti tiskane sadržaje.

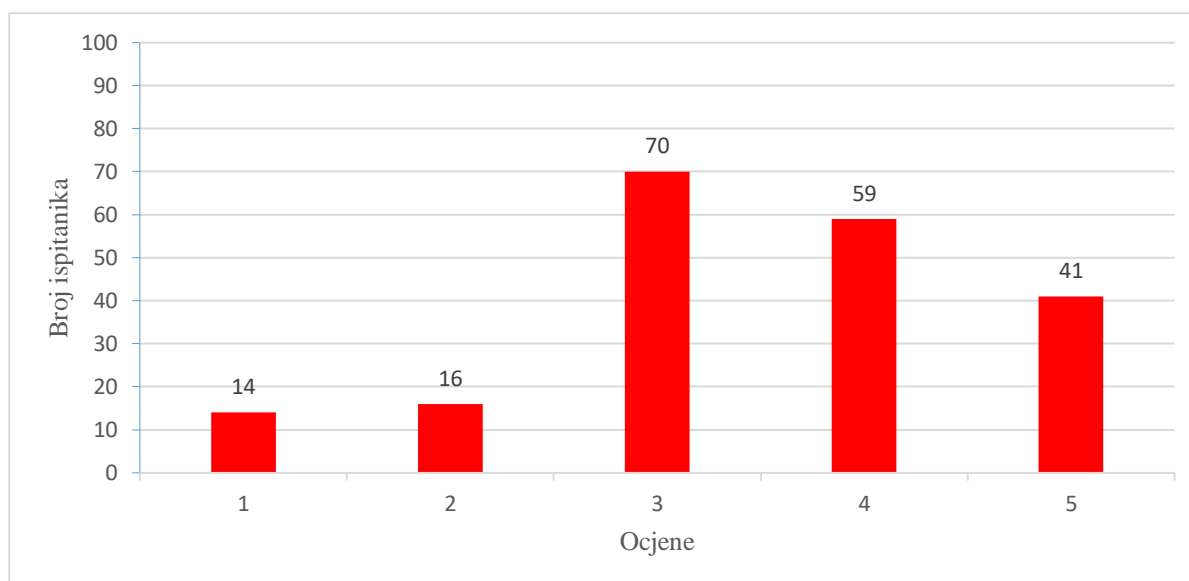

Sl. 32. Glavni izvori informacija o kulturnoj baštini Međimurja

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Najveći broj ispitanika (43 %) posjetio je samo jedan objekt kulturne baštine u Međimurju. Iza njih, sa značajnim udjelom, slijede ispitanici koji nisu posjetili ni jedan baštinski objekt (31 %), a najmanje je onih ispitanika koji su posjetili dva ili više objekata (26 %). Kao uvjerljivo najposjećeniji objekt ispitanici navode Stari grad Čakovec, a zatim zaštićenu kulturno-povijesnu cjelina grada Čakovca te crkvu sv. Jeronima u Štrigovi. Prema mišljenju turista slaba posjećenost kulturnobaštinskih objekata rezultat je nedovoljne upoznatosti turista s kulturnom baštinom, preslabe povezanosti baštinskih objekata sa zabavnim i kulturnim manifestacijama te visokih cijena ulaznica.

Na pitanje *U kojoj je mjeri kulturna baština u Međimurju jedinstvena?* najveći broj ispitanika je na skali od 1 (uobičajena) do 5 (u visokoj mjeri jedinstvena) dao ocjenu 3 (33 %), a najmanji ocjenu 1 (7 %). Ocjenu 5 dalo je 20 % ispitanika (sl. 33). Iz dobivenih podataka vidljivo je da turisti percipiraju kulturnu baštinu Međimurja u značajnoj mjeri jedinstvenom iz čega proizlazi da kulturna baština Međimurja ima dobar turistički potencijal.

Sl. 33. Stavovi ispitanika o jedinstvenosti kulturne baštine u Međimurju (1 – uobičajena, 5 – jedinstvena u visokoj mjeri)

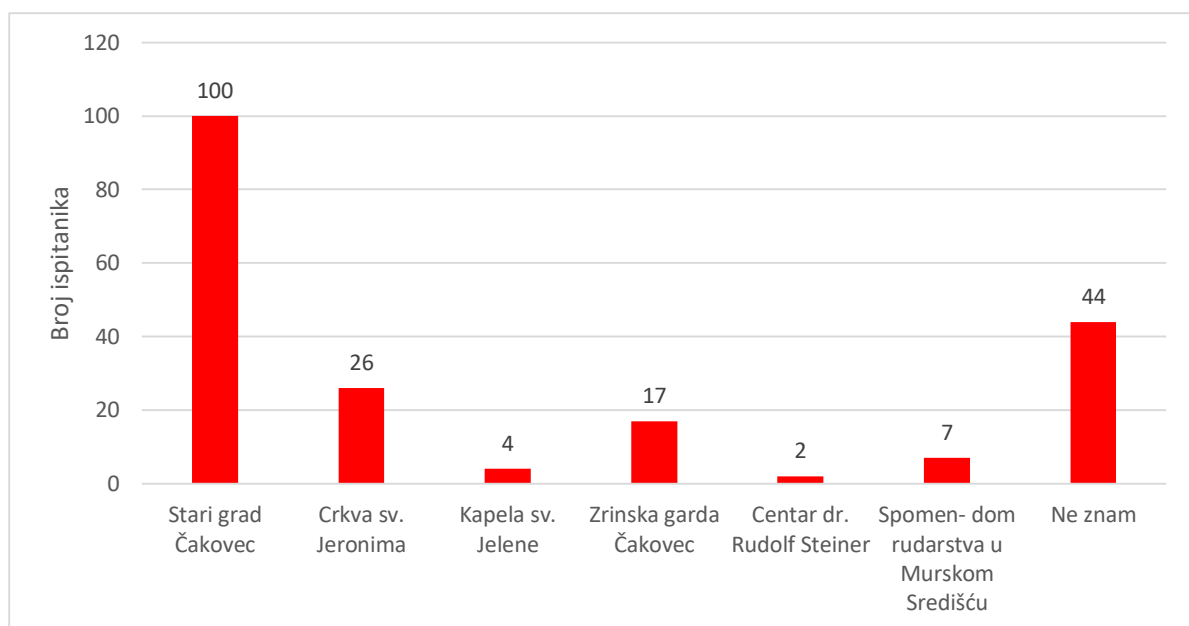
Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Zadovoljstvo ispitanika dobivenim informacijama o baštinskom objektu za vrijeme obilaska ocjenjivano je na skali od 1 do 5, pri čemu je 1 = izrazito nezadovoljan, 2 = uglavnom nezadovoljan, 3 = ni zadovoljan, ni nezadovoljan, 4 = uglavnom zadovoljan i 5 = izrazito zadovoljan. Od 69 % ili 138 ispitanika koji su posjetili barem jedan objekt kulturne baštine, najviše njih (48 %) bilo je uglavnom zadovoljno informacijama o objektu koje su dobili za vrijeme obilaska. Izrazito zadovoljno bilo je 26 % ispitanika, dok je izrazito nezadovoljnih i uglavnom nezadovoljnih zajedno bilo svega 8 % ispitanika. Ni zadovoljnih, ni nezadovoljnih bilo je 18 % ispitanika. Ovako visoki udio uglavnom i izrazito zadovoljnih rezultat je činjenice da je najviše ispitanika obišlo Stari grad Čakovec, kulturno-povijesnu cjelinu grada Čakovca i crkvu sv. Jeronima, a ti objekti nude mogućnost stručnog vodstva te su označeni informativnim panelima.

Za najveći broj ispitanika (50 %) turistički najatraktivnije kulturnobaštinsko dobro u Međimurju jest Stari grad Čakovec. Slijede ga crkva sv. Jeronima koju je odabralo 13 % i Zrinska garda Čakovec za koju se odlučilo 9 % ispitanika. Značajan udio ispitanika (22 %) izjasnio se da ne zna koje je turistički najatraktivnije kulturnobaštinsko dobro Međimurja (sl. 34). Stari grad Čakovec je kulturnobaštinski objekt koji je najviše turistički valoriziran.

Dominantan broj posjetitelja čine školske grupe, a u planu su velika ulaganja u modernizaciju i informatizaciju postava s ciljem povećanja turističkog prometa i proširenja profila posjetitelja.

Statistički značajna razlika između percepcije turistički najatraktivnijeg kulturnobaštinskog dobra Međimurja i dobi turista utvrđena je jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) ($F=45,803$; $df=2$; $p=0,000$). Zrinska garda ($M=22,78$; $SD=6,656$) izrazito dominira kod mlađe populacije, dok Stari grad Čakovec ($M=42,09$; $SD=11,346$) i crkva svetog Jeronima ($M=56,19$; $SD=13,813$) dominiraju u starijoj populaciji. Iz navedenog možemo zaključiti da percepcija najatraktivnijeg dobra kod turista ovisi i o njihovoj dobi.

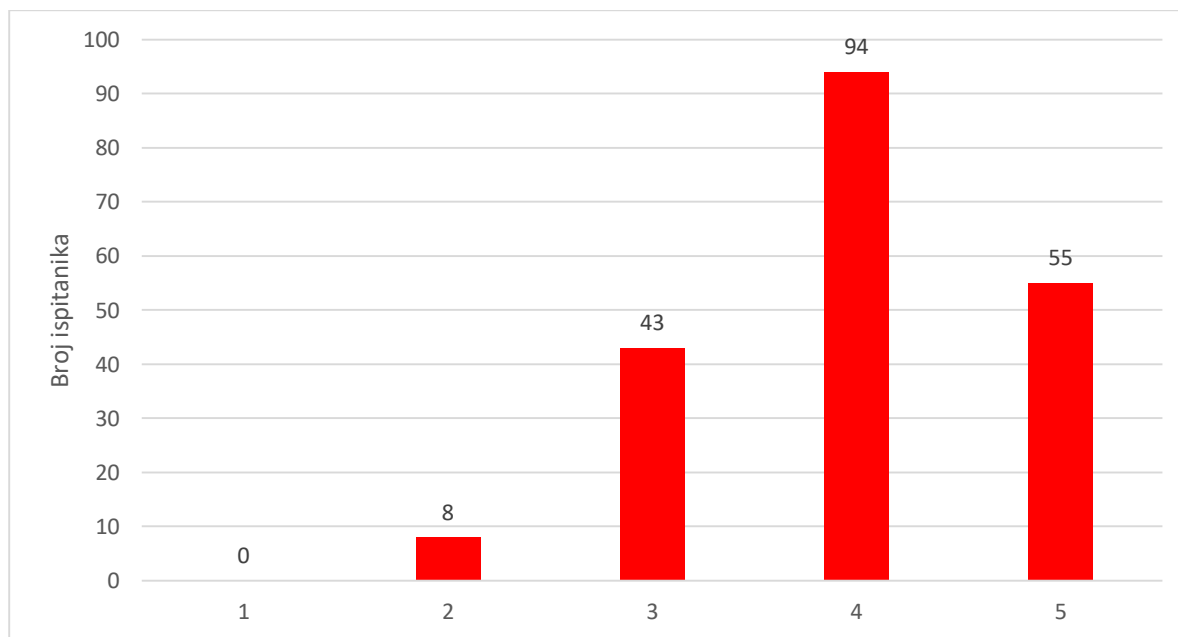

Sl. 34. Stavovi ispitanika o turistički najatraktivnijem kulturnobaštinskom dobru Međimurja

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Ispitano je i mišljenje ispitanika o zastupljenosti kulturne baštine u turističkoj ponudi Međimurja. Najviše je ispitanika zastupljenost kulturne baštine na skali od 1 do 5 ocijenilo ocjenom 2 (34 %). Ocjenu 1 dalo je čak 30 %, a ocjenu 3 (22 %) ispitanika. Najmanje ispitanika (6 %) dalo je ocjenu 5, a ocjenu 4 dalo je njih 8 %. Iz ovih se podataka može iščitati stav turista da kulturna baština nije dovoljno zastupljena u turističkoj ponudi Međimurja, a što je prvenstveno posljedica veće usmjerenosti turističkih zajednica prema valorizaciji prirodnobaštinskih sadržaja.

Na predzadnje pitanje *Koliki turistički potencijal, prema Vašem mišljenju, ima kulturna baština Međimurja?* najveći je broj ispitanika na skali od 1 (nema nikakav turistički potencijal) do 5 (ima veliki turistički potencijal) dao ocjenu 4 (47 %). Ocjenu 5 dalo je 28 % ispitanika, a ocjenu 3 njih 21 %. Zanimljivo je da ni jedan ispitanik nije ocijenio turistički potencijal kulturne baštine negativnom ocjenom (sl. 35). Turistički potencijal kulturne baštine Međimurja turisti su ocijenili visokim ocjenama što predstavlja osnovu za njezinu bolju turističku valorizaciju u budućnosti.

Sl. 35. Stavovi ispitanika o turističkom potencijalu kulturne baštine Međimurja (1 – nema nikakav turistički potencijal, 5 – ima veliki turistički potencijal)

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017.)

Na kraju anketnog upitnika postavljen je zahtjev ispitanicima da navedu svoje prijedloge za uspješnije korištenje kulturne baštine Međimurja u turizmu. Gotovo polovica ispitanika (48 %) nije navela ni jedan prijedlog, već su uglavnom odgovarali *ne znam* i *nemam prijedloga* ili pak uopće nisu odgovorili na pitanje, a što se može objasniti nedovoljnim poznavanjem kulturne baštine u Međimurju te nezainteresiranošću ispitanika za ovu temu. Oni ispitanici koji su odgovorili na postavljeni zahtjev najčešće su predlagali:

- *više oglašavanja na internetskim stranicama*
- *jeftinije ulaznice u muzeje*
- *kvalitetnije reklamiranje objekata kulturne baštine*

- *opremanje baštinskih objekata informatičkim i videotehnologijama*
- *prilagođavanje radnog vremena muzeja potrebama turista*
- *više zabavnih i kulturnih manifestacija vezanih uz baštinske objekte*
- *veću prisutnost na turističkim sajmovima*
- *češće autobusne linije od Čakovca do udaljenijih baštinskih objekata.*

Odgovori ovih ispitanika potpuno su očekivani s obzirom na uobičajene interese i aktivnosti turista prilikom planiranja ili za vrijeme posjete određenoj destinaciji i ukazuju na važne nedostatke uspješnije valorizacije kulturne baštine - nedovoljno oglašavanje i reklamiranje te neopremljenost kulturnobaštinskih objekata modernim tehnologijama i pratećim sadržajima.

8.2. Rezultati intervjuiranja direktora turističkih zajednica

Radi stjecanja novih spoznaja u radu je korištena i metoda dubinskog intervjua. Intervjuiranje je provedeno u prosincu 2017. i siječnju 2018. godine. Osnovni cilj ovoga dubinskog intervjua prikupljanje je informacija o stavovima direktora (voditelja) sedam turističkih zajednica s područja Međimurske županije (Prilog 3) vezanim uz turistički potencijal i valorizaciju kulturne baštine u turizmu.

U Međimurju, osim turističke zajednice Međimurske županije, djeluje šest turističkih zajednica gradova i općina (gradova Čakovca, Preloga i Murskog Središća te općina Nedelišće, Štrigova i Sveti Martin na Muri). Osnivane su uglavnom prije 15 – 20 godina usporedno s intenzivnim razvojem turizma na području Međimurja. Većinom njih upravljaju voditelji, a ne direktori, prvenstveno zato što nemaju zakonom propisanu odgovarajuću stručnu spremu.

Intervjuirani direktori (voditelji) turističkih zajednica kao najvažniji lokalitet kulturne baštine s najvećim turističkim potencijalom koji predstavlja osnovu razvoja turizma u Međimurju navode Stari grad Čakovec, a uz njega još i:

- crkvu sv. Jeronima u Štrigovi
- kulturno-povijesnu cjelinu grada Čakovca
- kapelu sv. Jelene u Šenkovcu
- dvorac Feštetić u Pribislavcu
- pilove po Međimurju
- arheološki lokalitet iz doba rimske antike - Ferenčica kod Preloga

- crkvu sv. Martina u Sv. Martinu na Muri
- mlin na rijeci Muri u Žabniku
- crkvu Presvetog Trojstva u Nedelišću
- Spomen-dom rudarstva Cimper u Murskom Središću
- crkvu sv. Jakoba u Prelogu (sl. 36)

Sl. 36. Interijer crkve sv. Jakoba u Prelogu

Izvor: Turistička zajednica grada Preloga, (11. 12. 2017.)

Glavni razlozi zbog kojih su kazivači navedene baštinske objekte označili kao najvažnije s najvećim turističkim potencijalom su:

- *njihova velika umjetnička vrijednost*
- *velika povijesna vrijednost*
- *najveći interes turista za navedene objekte*
- *važnost za vjerski život ljudi*
- *sadržaji u baštinskim objektima i oko njih (muzejski postavi, ugostiteljski sadržaji)*
- *neki od navedenih objekata upisani su u Registar kulturnih dobara RH kao dobra od nacionalnog značenja.*

Kazivači smatraju da je turistički potencijal kulturne baštine Međimurja *dobar* odnosno *velik* i to prvenstveno *zbog njezine povijesne i umjetničke vrijednosti te nacionalno značajne baštine obitelji Zrinski*. Jedinstveni su u stavu da je kulturna baština nedovoljno iskorištena u turističkoj ponudi Međimurja, a kao glavne razloge za to navode: *nedovoljnu prezentaciju kulturne baštine, premalo sadržaja i aktivnosti vezanih uz baštinske objekte te nedovoljno ljudskih i financijskih kapaciteta*. Također, ističu da se kulturna baština koristi znatno manje od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi, a za to glavne razloge vide u: *većem interesu turista za prirodne sadržaje, većoj prisutnosti prirodne baštine u promotivnim materijalima te u boljoj povezanosti prirodne baštine sa sportsko-rekreacijskom i enogastronomskom ponudom*.

Na kraju dubinskog intervjua direktori (voditelji) turističkih zajednica zamoljeni su da navedu svoje prijedloge za uspješnije integriranje kulturne baštine u turističku ponudu Međimurja. Njihovi su prijedlozi sljedeći:

- *više financijskih sredstava uložiti u promociju kulturne baštine*
- *iz natječaja i fondova EU povući veća financijska sredstva za obnovu baštinskih objekata i njihovo uključivanje u turističku djelatnost*
- *objekte kulturne baštine opremiti modernim tehnologijama (video, hologrami, informatička oprema)*
- *uklopiti baštinske objekte u raširene biciklističke rute po Međimurju*
- *povezati baštinske objekte s određenim selektivnim oblicima turizma (sportsko-rekreacijskim, zdravstvenim, enogastro i poslovnim turizmom)*
- *educirati turističke djelatnike i lokalno stanovništvo o kulturnoj baštini Međimurja*
- *povezati važnije baštinske objekte u jedinstven turistički proizvod*
- *osnovati Ekomuzej Međimurja radi povezivanja, interpretacije i promocije materijalne i nematerijalne baštine*
- *organizirati više sadržaja i manifestacija u baštinskim objektima i oko njih*
- *kvalitetno promovirati kulturnu baštinu koristeći potencijal novih tehnologija i alata.*

Svi su kazivači istakli potrebu uspješnije integracije baštinskih objekata u turističku djelatnost te osobno nezadovoljstvo sadašnjom valorizacijom kulturne baštine.

8.3. Komentar rezultata anketnog istraživanja i intervjuiranja

Dubinskim intervjuom utvrđeni su stavovi direktora turističkih zajednica (u daljnjem tekstu TZ-a) o turističkom potencijalu i valorizaciji kulturne baštine u turizmu Međimurja, a anketnim istraživanjem ispitan je profil izletnika i turista koji posjećuju Međimurje te njihovi stavovi o istoj temi.

Anketno istraživanje potvrdilo je hipotezu da turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja, a razlog je tome nezainteresiranost samih turista, ali i nezadovoljavajuća promocija kulturne baštine na internetskim stranicama, brošurama i razglednicama.

Od ukupnog broja anketiranih ispitanika njih 28 % smatra da je prirodna baština zastupljenija od kulturne u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja, dok je onih koji smatraju da je zastupljenija kulturna baština gotovo upola manje (15 %). Korištenjem metode *hi-kvadrata* utvrđeno je da u Svetom Martinu najveći broj ispitanika smatra da je zastupljenija prirodna, a u Čakovcu da je zastupljenija kulturna baština, što proizlazi iz ponude turističkih sadržaja u ovim dvjema destinacijama. U Čakovcu dominiraju kulturnobaštinski sadržaji, dok u Sv. Martinu sadržaji vezani za prirodnu baštinu i *wellness* turizam.

Na skali ocjena od 1 do 5, negativnu ocjenu zastupljenosti kulturne baštine u turističkoj ponudi dalo je 30 %, a također lošu ocjenu, dovoljan, 34 % ispitanika. Kada se ovome doda podatak da je gotovo polovica anketiranih izletnika i turista posjetila samo jedan, a čak 31 % ni jedan objekt kulturne baštine na području Međimurja, možemo zaključiti da se kulturna baština koristi manje od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi.

Više od 2/3 ispitanika navodi internetske stranice kao glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja. Internetske stranice potiskuju tiskane medije i danas su uvjerljivo najvažniji izvor informacija za izletnike i turiste, a intervjuirani direktori TZ-a ističu potrebu njihove veće uključenosti u promociju kulturne baštine i cjelokupne turističke ponude Međimurja. Jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) utvrđeno je da su internetske stranice glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja za mlađu populaciju, dok su za stariju populaciju to još uvijek turistički vodiči i tiskane brošure.

Većina anketiranih izletnika i turista (3/4) ocijenila je turistički potencijal kulturne baštine Međimurja na skali od 1 do 5 visokim ocjenama 4 ili 5, a što upućuje na zaključak kako kulturna

baština, prema ispitanicima, ima dobar potencijal za uključivanje u turističku djelatnost i turističku valorizaciju.

Za najveći broj anketiranih ispitanika (50 %) te za sve intervjuirane direktore (voditelje) TZ-a u Međimurju najvažniji je kulturno-baštinski objekt s najvećim turističkim potencijalom Stari grad Čakovec. Slijede ga crkva sv. Jeronima, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, kapela sv. Jelene u Šenkovcu, dvorac Feštetić u Pribislavcu, Spomen-dom rudarstva Cimper u Murskom Središću, crkva sv. Jakoba u Prelogu i dr. Jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) utvrđena je statistički značajna razlika između percepcije turistički najatraktivnijeg kulturnobaštinskog dobra Međimurja i dobi turista. Tako je za mlađu populaciju najatraktivnija Zrinska garda, a za stariju Stari grad Čakovec i Crkva svetog Jeronima. Međutim, uz najatraktivnije i drugi navedeni kulturnobaštinski objekti predstavljaju jednu od osnova za razvoj turizma u Međimurju i to zbog interesa posjetitelja te zbog svoje povijesne, umjetničke i znanstvene vrijednosti.

Na kraju anketnog upitnika i dubinskog intervjua izletnici i turisti te direktori TZ-a naveli su svoje prijedloge za uspješnije korištenje kulturne baštine u turizmu. Gotovo polovica anketiranih ispitanika nije navela ni jedan prijedlog, a za razliku od njih svi su intervjuirani direktori TZ-a naveli svoje prijedloge. Kako su tijekom intervjua naglašavali premala financijska sredstva s kojima raspolažu i koja se ulažu u baštinske objekte, njihovi su prijedlozi prvenstveno bili usmjereni na privlačenje više novaca iz proračuna ili iz fondova EU. Uz to istakli su i potrebu intenzivnijeg uključivanja kulturnobaštinskih objekata u razvijenu mrežu turističkih biciklističkih staza po Međimurju, a za što također nedostaju financijska sredstva. Ostali njihovi prijedlozi odnose se na povezivanje baštinskih objekata u jedinstven turistički proizvod i bolje povezivanje kulturne baštine s određenim selektivnim oblicima turizma, a u jednom se dijelu podudaraju s prijedlozima anketiranih izletnika i turista (o intenzivnijem oglašavanju na internetu, opremanju baštinskih objekata modernim informatičkim tehnologijama i potrebi organiziranja više sadržaja i manifestacija vezanih uz baštinske objekte). Temeljem svega navedenog može se zaključiti da su rezultati anketnog upitnika i dubinskog intervjua potvrdili da turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja, da kulturna baština Međimurja ima dobar turistički potencijal koji nije dovoljno iskorišten te da u Međimurju postoje kulturnobaštinski objekti koji mogu biti osnova turističkog razvoja.

9. KULTURNA BAŠTINA U TURISTIČKOJ POLITICI MEĐIMURSKE ŽUPANIJE

Analizom dokumentacije Međimurske županije obuhvaćeni su najvažniji dokumenti koji determiniraju strateška, prostorna i marketinška usmjerenja Međimurske županije u području turizma. Pritom su analizirani sadržaj i odrednice Strateškog marketing plana turizma 2014. - 2020., Statut Turističke zajednice Međimurske županije, Strategija, odnosno Master plan te Prostorni plan Međimurske županije.

9.1. Analiza dokumentacije Međimurske županije

Strateški marketing plan turizma Međimurske županije 2014. – 2020.

Cilj je ovog plana *pridonijeti izgradnji prepoznatljivog identiteta i dodatne privlačnosti Međimurja kao destinacije izleta, kratkih putovanja, odmora i poslom motiviranog boravka*. U njemu se razrađuju strategije brendiranja, segmentacije, proizvodnog i uslužnog turističkog portfelja te svih planiranih promocijskih aktivnosti. Plan je izradio Institut za turizam 2014. godine.

Prema planu tradicionalno najjača geografska tržišta Županije nalaze se u krugu udaljenosti od 500 kilometara, a uz Hrvatsku obuhvaćaju susjedne zemlje Sloveniju, Austriju, Njemačku i Mađarsku. Marketinške studije Županije pokazale su da su ciljna tržišta od jake važnosti za turizam Županije: Grad Zagreb i Istra (Hrvatska), Maribor i Ptuj (Slovenija), Graz (Austrija), München (Njemačka), a ostale lokacije i ostale zemlje kategorizirane su u ciljna tržišta srednje jake i slabe važnosti.

U planu je analizirana turistička infrastruktura i turistička suprastruktura u Međimurju i ocijenjena je kao povoljna za razvoj turizma. Smještajni su kapaciteti u posljednjih petnaestak godina učetrostručeni, a povećan je i broj ugostiteljskih objekata, uglavnom restorana i vinskih kuća. Krajem 2016. godine više od 3/4 smještajnih kapaciteta nalazilo se u Sv. Martinu na Muri i u Čakovcu.

Županija posjeduje prirodne, sportske i kulturne attribute koje je odlučila iskoristiti za potrebe promoviranja svojih sadržaja. Među najznačajnije kulturne attribute uključene u sastav brenda spadaju: „Insula“, „Hortus“, Zrinski, sv. Jeronim, Steiner, gastronomija, vino, pjesma,

mliinarstvo i košare. To su lokacije, pojmovi i slike koje je odabrala Županija i koje bi trebale stvoriti različitost i posebnost u odnosu na druge i tuđe turističke sadržaje.

U planu je predložena i objašnjena Brend strategija kojom se želi pridonijeti razvoju pozitivnog imidža Županije, povećanju njezine prepoznatljivosti na turističkom tržištu te izravno utjecati na povećanje razine turističke potražnje i potrošnje.

Proizvodni je portfelj podijeljen u tri velike kategorije. Radi se zapravo o uslužnom turističkom proizvodnom portfelju. Prvu kategoriju čine proizvodi odmora: sportsko-rekreativni turizam, zdravstveni turizam, *wellness*-lječilišni turizam, enogastro turizam, turizam vina, gastronomija i kulturni turizam. U tom aspektu turističkog proizvoda kulturni turizam predstavljaju obilasci znamenitosti i kulturne manifestacije.

Drugu kategoriju proizvodnog portfelja čine proizvodi poslovnog turizma u koji spadaju poslovni turistički proizvodi i sportske pripreme, a pod treću kategoriju - posebnih proizvoda - spada tranzitni turizam.

U promidžbenim aktivnostima veliku ulogu igra izgradnja vizualnih identiteta, odnosno oblika koji kroz sliku i pripadajuću poruku nastoji potaknuti ciljne skupine na konzumaciju turističkih usluga Županije. Od preporučljivijih materijala koji imaju taj učinak navode se brošure, turistička karta, press mapa i *business to business* priručnik za poslovni segment turističkih posjetitelja. Na polju komunikacijskih aktivnosti planiraju se aktivnosti u okviru odnosa s javnošću, oglašavanja, odnosa s medijima te sajmenih aktivnosti, kao i aktivnosti internog marketinga.

Kako bi se povećali prihodi od turizma, u planu se zaključno stavlja naglasak na izgradnju prepoznatljivog destinacijskog imidža, diversifikaciju turističkog proizvoda te jačanje promocije i e-marketinga.

Na temelju analize plana može se zaključiti da je kulturni turizam označen kao važan za turistički promet Međimurja te da bi u budućnosti trebao biti još važniji iako nije naveden kao vodeći motiv dolaska turista. Nadalje, planom se predviđa da će kulturni turizam i u budućnosti predstavljati kulturne manifestacije i obilasci kulturnih znamenitosti te da će kulturni turisti i u budućnosti biti srednje važni turisti za međimurski turizam s obzirom na kvantitativne pokazatelje.

Statut Turističke zajednice Međimurske županije

Statut Turističke zajednice Međimurske županije pravni je akt koji donosi smjernice vezane uz opće odredbe tog čelnog tijela turizma u Županiji, zadaće Zajednice, odredbe vezane uz Tijela TZ-a te ostale pravne i društvene obaveze i zadaće, ali i prava koja iz njih proizlaze. Statut je donesen 2010. godine i sadrži ukupno dvanaest poglavlja.

Sjedište Turističke zajednice Županije je u Čakovcu u kojem se nalazi i Središnji ured Turističke zajednice.

Glavni zadaci Turističke zajednice prema statutu su:

- *promoviranje turističke destinacije na razini Županije samostalno i putem udruženog oglašavanja*
- *upravljanje javnom turističkom infrastrukturom danom na upravljanje od strane Županije*
- *sudjelovanje u definiranju ciljeva i politike razvoja turizma na nivou Županije u svezi s politikom planiranja razvoja turizma na nacionalnom nivou*
- *izrada strategije razvoja turizma na nivou Županije*
- *promocija turističke ponude Županije u zemlji i inozemstvu u koordinaciji s Hrvatskom turističkom zajednicom*
- *obogaćivanje ukupne turističke ponude Županije i kreiranje novih proizvoda turističke regije, a poglavito u selektivnim oblicima turizma (seoski, kulturni, zdravstveni turizam i dr.)*
- *pružanje stručne i svake druge pomoći turističkim zajednicama s područja Županije u pitanjima važnim za njihovo djelovanje i razvoj te poticanje i pomaganje razvoja turizma na područjima koja nisu turistički razvijena.*

Osim spomenutih zadataka, još se niz drugih zadataka propisuje Statutom Turističke zajednice. Što se tiče Tijela Zajednice, njih čine: Skupština, Turističko vijeće, Nadzorni odbor i Predsjednik Zajednice.

Statutom se propisuju brojne pravne i društvene odredbe koje predstavljaju obvezu Turističke zajednice. Posebno se definiraju odredbe vezane za gospodarenje u zajednici, utjecaj i zaštitu okoliša, radnu ulogu Turističkog ureda te predstavljanje i zastupanje zajednice.

Zaključno, kulturna baština se u Statutu spominje u kontekstu zaštite kulturnih dobara te unapređenja i promicanja svih postojećih resursa (uključujući i kulturne) radi obogaćivanja turističke ponude Županije i kreiranja novih turističkih proizvoda. U Statutu je vidljivo da temelj razvoja turizma u budućnosti predstavljaju selektivni oblici turizma, a među njima i kulturni turizam.

Strategija - master plan Međimurske županije

Plan je izradio Institut za turizam 2016. godine, a donijela ga je Skupština Međimurske županije. Platformu za gradnju strateškog plana Županije predstavljaju prednosti i nedostaci, odnosno snage i slabosti postojeće strateške tržišne pozicije Međimurja. Kao osnovne prednosti tržišnog pozicioniranja Međimurja navode se geografski smještaj Županije u sklopu receptivno i emitivno jake srednjoeuropske makroregije; međunarodno umrežene prirodno-rekreacijske turističke atrakcije (Mura-Drava); razvijena konkurentna sportsko-rekreacijsku, *wellness* i enogastronomska ponuda; kulturna baština te lijep, uređen, rijekama omeđen prostor. U master planu navodi se da navedene snage tržišnog pozicioniranja Županije predstavljaju obvezu pronalaženja najboljih puteva pune strateške iskoristivosti prostora.

S druge strane, kao slabosti, odnosno kočnice punog razvoja Županije, treba spomenuti nedovoljne ljudske i financijske kapacitete za potrebe opsluživanja tržišta, kao i nepovezanost brojnih logističkih i infrastrukturnih sustava, među kojima je i turistički sustav.

Strateški je razvoj turizma Međimurske županije baziran na razvojnim načelima hrvatskog turizma, koja su definirana u Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.godine, a koja također počiva na razvojnoj strategiji Europe, Europa 2020. – Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Na tim se načelima kreiraju strateške odrednice međimurskog turizma.

Kao osnovna načela na kojima počiva strateški rast i razvoj turizma u Međimurju, spominju se načelo partnerstva (pošto je turizam aktivnost koja je zasnovana na interakciji velikog broja različitih dionika, međupovezanosti različitih institucija i suradnji s različitim sektorima i partnerima), načelo osjećaja za mjesto i ekološke odgovornosti (kao bitna strateška načela koja u obzir uzimaju svijest o mikrookruženju, zelenu orijentaciju, energetske učinkovitost i resursnu racionalnost okruženja), tu je i strateško načelo inovativnosti (na kojemu počiva svaki

moderni pristup strateškog razvoja), a uz njega ide i posljednje načelo kulture kvalitete (koje se mora integrirati u način poslovanja svake gospodarske djelatnosti, a posebno turizma).

Analizirajući Razvojnu strategiju Međimurske županije te glavne strateške projekte koji se planiraju realizirati po sektorima gospodarstva, u sektoru turizma u planu je realizacija nekoliko značajnih projekata. Najveći projekt u kulturi Međimurja trebao bi biti Muzej nematerijalne kulturne baštine – Riznica Međimurja u fortifikaciji Staroga grada Čakovca. *Med dvemi vodami* drugi je važan projekt, a odnosi se na područje Regionalnoga parka Mura-Drava. Od većih projekata u nadolazećem razdoblju planira se podizanje utvrde grada Preloga te uređenje vidikovca Mađerkin breg u općini Štrigova.

Strateški razvojni dokumenti Međimurske županije ističu turističku djelatnost kao jednu od ključnih djelatnosti koja s poduzetništvom, industrijom i poljoprivredom može doprinijeti snažnoj integraciji i osnaživanju ovih uspješnih djelatnosti međimurskoga gospodarstva. Mjere koje su pritom predložene za provedbu jesu očuvanje turističke atrakcijske osnove Županije (prirodne i kulturne), unapređenje turističkih proizvoda kroz diversifikaciju i specijalizaciju, intenzivna promidžba te osiguravanje efikasnog upravljanja turističkom destinacijom kroz model javno-privatnog partnerstva.

Uz Razvojnu strategiju Međimurske županije, ključan dokument predstavlja i Strategija ruralnog razvoja koja inzistira na oblicima turističkih proizvoda kao što su seoski, toplički, kulturni, sportsko-rekreacijski, lovni i ribolovni, enogastro, poslovni i tranzitni turizam. Kao osnovu za smještajne objekte Strategija ruralnog razvoja vidi velik broj hotela, pansiona te OPG-ova u kojima se može realizirati predviđena ponuda.

Kako izjava o viziji sadrži sve bitne elemente strateškog usmjerenja na jezgrovit i sadržajan način, najbolje ju je prenijeti u cijelosti te ona glasi: *Razvijajući se na principima održivosti, Međimurje je prepoznata i visoko poželjna destinacija dinamičnog i zdravog odmora koja aktivnim i znatiželjnim posjetiteljima nudi iskustva wellnessa i sporta, učenja i zabave, fine hrane i vina, bogate kulture i očuvane prirode.*

Konačnu instancu strateškog promišljanja predstavljaju strateški i operativni ciljevi koje se planira realizirati do 2020. godine. Kao glavni strateški ciljevi navode se povećanje prepoznatljivosti i atraktivnosti Međimurske županije kao tranzitne, stacionarne i izletničke destinacije te ostvarivanje većih prihoda od turističke aktivnosti u narednom, planiranom razdoblju.

Kao glavni operativni ciljevi ističu se povećanje broja noćenja u komercijalnim smještajima po konstantnoj stopi od 5 % godišnje, povećanje udjela registriranih inozemnih noćenja za 10%, povećanje dnevne potrošnje turista po godišnjoj stopi od 7 % te povećanje broja posjeta na mrežnim stranicama Županije s turističkim sadržajem i to po stopi od do 20 %.

U master planu turizam je označen kao je jedna od ključnih djelatnosti za razvoj međimorskog gospodarstva. Među mjerama koje je potrebno poduzeti za razvoj turizma valja istaknuti očuvanje turističke atrakcijske osnove (prirodne i kulturne), intenzivnu promidžbu te unapređenje turističkih proizvoda kroz diversifikaciju i specijalizaciju. Kulturni se turizam percipira kao važan za razvoj međimorskog turizma u budućnosti pa su i predviđena velika ulaganja u nekoliko kulturnobaštinskih objekata s ciljem povećanja prihoda od turizma.

Prostorni plan Međimorske županije

Prostorni plan donijela je Skupština Međimorske županije 2001. godine. Njime se definira i određuje prostorni razvoj Međimurja po mnogim osnovama, a za turističku su djelatnost najvažniji dijelovi koji uređuju pitanje prometne infrastrukture te pitanje zaštite prirodnih vrijednosti i kulturnobaštinskih objekata.

Naime, kako je prometna povezanost jedan od nužnih preduvjeta ikakvog razvoja turizma na nekom području, dio Prostornog plana koji se odnosi na taj segment ima veliku važnost. Prostorno planiranje ide u smjeru razvoja važnih regionalnih cestovnih prometnih pravaca i njihova priključivanja na hrvatske, slovenske i mađarske autoceste jer njima u Međimurje dolazi najveći broj turista. Cestovni je promet razvijen i nudi mogućnosti snažnijeg razvoja tematskih, vinskih, cikloturističkih i pješačkih cesta. Cestovna je infrastruktura na zadovoljavajućem nivou, no ostali oblici prometne infrastrukture zahtijevaju veća ulaganja. U perspektivi je izgradnja modernije željezničke veze sa Zagrebom koja ima potencijal dovođenja većeg broja domaćih kontinentalnih turista.

Drugi dio Prostornog plana Međimorske županije odnosi se na mjere zaštite prirodnih vrijednosti i kulturnobaštinskih objekata. Taj je dio reguliran *Zakonom o zaštiti prirode* i *Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* te listom koju redovito revidira Ministarstvo kulture, i to Uprava za zaštitu kulturne baštine.

Prostornim planom Međimurje je podijeljeno na četiri područja turističke aktivnosti. Prvo je područje rijeka i jezera koje obuhvaća prostor uz Muru i Dravu te Varaždinsko i Dubravsko jezero. Drugo je područje Čakovec, treće Gorice te četvrto središnji ruralni prostor.

Prostorni plan Županije ističe potrebu snažnijeg oživljavanja turizma koja će biti vidljiva kroz razvoj seoskog turizma i vinskih cesta, obnovu i revitalizaciju kulturnih spomenika, aktiviranje područja Mure i Drave, razvoj lova i ribolova te planiranje biciklističkih staza. Za razvoj kulturnog turizma posebno je značajna revitalizacija kulturnobaštinskih objekata i njihova turistička valorizacija koja bi ih prvenstveno trebala spasiti od daljnjeg propadanja.

9.2. Kulturna baština i turistička politika Međimurske županije

Turistička politika ukupnost je mjera kojima se nastoji osigurati optimalan turistički razvoj te profitabilnost turizma. Zadatak je turističke politike da predlaže i usuglašava mjere koje dovode do realizacije planiranih ciljeva u turizmu (Čavlek i Vukonić, 2001). Ona je dio nacionalne, regionalne i lokalne ekonomske politike.

Nositelji turističke politike na županijskoj razini su (Statut TZ Međimurske županije, 2010):

- TZ županija, gradova i općina
- tijela lokalne i regionalne samouprave (uređi za prostorno planiranje i sl.)
- turističke organizacije i poslovni subjekti (turističke agencije, hotelska poduzeća i sl.)
- lokalno stanovništvo.

Turistička se politika Međimurske županije kreira u skladu s navedenim strateškim i operativnim ciljevima koji se planiraju realizirati do 2020. godine. U analiziranim se dokumentima navodi nekoliko postupaka koje je preporučljivo poduzeti kako bi se kreirala efikasna turistička politika (Strateški marketing plan turizma Međimurske županije, 2014.):

- *Umrežavanje i suradnja među dionicima u turizmu u cilju komplementarnog razvoja turističkih proizvoda koji zajednički komuniciraju brend Međimurja*
- *Umrežavanje i suradnja među dionicima u turizmu u cilju udruživanja financijskih i ljudskih resursa namijenjenih promociji, ali i prodajnim aktivnostima*

- *Suradnja s dionicima u drugim gospodarskim sektorima radi implementacije turističkog vizualnog identiteta na njihovim proizvodima i radi primjene drugih mogućih projekata*
- *Suradnja sa susjednim županijama Sjeverne Hrvatske radi zajedničkog nastupa na domaćem i inozemnim turističkim tržištima*
- *Suradnja s regijama susjednih država radi zajedničke promocije na europskom tržištu.*

Okvir djelovanja turističkih zajednica definiran je devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Do današnjih dana zajednice ne izlaze iz tih okvira, a nedostaci u njihovu funkcioniranju s vremenom su postajali sve vidljiviji. Stoga je potreba za revizijom postala neizbježna. Ta je potreba dovela do kreiranja novog *Zakona o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma* (NN 158/08) koji ima za cilj definirati nove turističke smjernice i poboljšati učinkovitost poslovanja. Najvažnije smjernice potiču unaprjeđenje ljudskih resursa, uspješnije gospodarenje TZ-a i udruživanja javnog i privatnog sektora.

Turistička politika Međimurske županije prati trendove i smjerove vođenja turističke politike na državnoj razini, a ona kopira uspješne modele sa svjetske razine. Stoga se na županijskoj razini želi postići da Turistička zajednica Međimurske županije polagano preraste u DMO, odnosno Organizaciju destinacijskog menadžmenta, s istim, ali i još nešto dodanim zadacima i funkcijama u okviru svog postojanja. Osnivanjem DMO želi se ostvariti integracija svih subjekata i objekata turizma u destinaciji te udruživanje s ostalim sektorima gospodarstva s ciljem postizanja boljih gospodarskih učinaka. Kako se time u formiranje turističkog proizvoda uključuje više sektora gospodarstva, jasno je zašto se od ovakvog pristupa očekuju bolji rezultati.

Nadalje, politika vođenja turizma u Hrvatskoj formira se prema institucionalnom kosturu gdje Nacionalni ured predstavlja glavnu promotivnu razinu. Na nižoj se razini organiziraju Regionalne menadžment organizacije koje upravljaju određenom regijom i njenim potencijalima, a ispod njih se nalaze spomenute Organizacije destinacijskog menadžmenta koje onda pod sobom imaju Turističke informativne centre koji djeluju u svom okruženju (Strategija - master plan Međimurske županije, 2016.).

Na području Međimurske županije planira se formirati jedna jaka Središnja organizacija destinacijskog menadžmenta i šest Turističkih informativnih centara (Čakovec, Prelog, Mursko Središće, Nedelišće, Sveti Martin na Muri i Štrigova) koji će obnašati zadatke pružanja informacija turistima, savjetovanja turista u destinaciji, posredovanja prema ponuđačima usluga te distribucije promocijskih materijala. DMO Međimurske županije i turistički informativni centri trebali bi zapravo zamijeniti turističke zajednice koje danas djeluju u Međimurju (Strateški marketing plan turizma Međimurske županije, 2014.).

U sklopu organizacije destinacijskog menadžmenta Međimurske županije, zadaci će se odnositi na:

- razvoj turističkog proizvoda
- poslove informiranja
- poslove distribucije.

U okviru zadatka razvoja turističkog proizvoda vršit će se koordinacija provedbe projekata, praćenje natječaja za EU projekte i aplikacije, povezivanje elementa ponude u pakete i proizvode te razvoj događanja u destinaciji.

U sklopu kreiranja informacija i provođenja istraživanja, DMO Međimurske županije će raditi poslove distribucije tiskanih materijala, održavanja web stranice, koordinacije i upravljanja Turističkim informativnim centrima, suradnje s javnim tvrtkama te krizni menadžment u situacijama ugroze ili pada reputacije Međimurske županije kao turističke destinacije.

Među poslovima distribucije Organizacije destinacijskog menadžmenta Međimurske županije postoje poslovi slanja podataka o prometu, poslovi pripreme i slanja podataka o turističkoj ponudi te poslovi pripreme marketinških materijala o destinaciji.

Uvođenje novog sustava turističkih organizacija u Međimurju zapravo bi trebalo značiti uvođenje moderne prakse i modernih menadžerskih metoda u vođenje turističkih poslova radi podizanja konkurentnosti destinacije i stvaranja prepoznatljivog brenda (Strateški marketing plan turizma Međimurske županije, 2014.).

Kulturni turizam u aktualnoj turističkoj politici Međimurske županije zauzima posebno mjesto. U dokumentima značajnim za turizam Županije naglašava se potreba očuvanja i održavanja zaštićenih kulturnobaštinskih objekata, ali i njihove veće uključenosti u turizam, na obostranu

korist i za baštinu i za turizam. Takvo opredjeljenje potvrđuje desetak projekata u kulturi (revitalizacija i obnova Staroga grada Zrinskih, izgradnja Muzeja nematerijalne kulturne baštine – Riznica Međimurja u fortifikaciji Staroga grada Čakovca, uvođenje multimedijalnog postava u crkvu sv. Jeronima u Štrigovi, daljnji razvoj tematskih cesta – Putovi Zrinskih, Cesta tradicije, rekonstrukcija rimske vile u Prelogu i dr.) čija je realizacija planirana do 2020. godine, a koji bi trebali utjecati na povećanje turističke potražnje u Međimurju.

Posjetitelji kulturno-turističkih lokacija su turisti specifičnog segmentacijskog profila. Oni su okarakterizirani kao srednje važni turisti gledajući kvantitativne pokazatelje. Kulturom motivirani posjetitelji spadaju u kategoriju srednje važnosti, a promatrajući presjek prirode njihovih dolazaka i zemlje iz kojih dolaze, to su većinom domaći, slovenski i mađarski turisti koji dolaze kao individualni posjetitelji ili u sklopu đačkih izleta na kulturne manifestacije u okviru Županije ili u razgled kulturnobaštinskih objekata prvenstveno Staroga grada Čakovca. Realnost je da bogata kulturna ponuda Međimurske županije ne privlači turiste od najveće tržišne važnosti, ali je i njihov doprinos županijskom turističkom prometu značajan. U budućnosti se očekuje da sve brojnija starija populacija s dovoljno slobodnog vremena i raspoloživog prihoda, kao i sve obrazovanija mlađa populacija stvore rastuću potražnju za proizvodima kulturnog turizma.

Na temelju analize dokumentacije koja se odnosi na turističku politiku Međimurske županije može se zaključiti da je pristup rješavanju izazova na području turističke djelatnosti profesionalan i suvremen. Dokumenti strateškog usmjerenja prate najnovije trendove europske prakse i usmjereni su na organiziranje turističke djelatnosti po efikasnijim i učinkovitijim principima koji bi trebali unaprijediti turističku djelatnost u Međimurju. Glavni ciljevi (operativni i strateški) turističke politike Međimurske županije definirani su u Masterplanu razvoja turizma, a projekti važni za njihovo ostvarenje nalaze se u različitim fazama realizacije. Iako kulturni turizam u analiziranim dokumentima nije označen kao najvažniji oblik turizma niti su kulturom motivirani turisti najčešći posjetitelji turističkih sadržaja u Međimurju, u strateškim se planovima kulturni turizam promatra kao oblik turizma čiji potencijali nisu dovoljno iskorišteni i koji bi trebao u budućnosti više participirati u turističkom prometu Županije prvenstveno zahvaljujući bogatoj kulturnoj baštini koja se tek u novije vrijeme počinje turistički valorizirati.

10. PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE TURISTIČKE VALORIZACIJE KULTURNE BAŠTINE U MEĐIMURJU

Na osnovi rezultata dobivenih evaluacijom kulturne baštine, intervjuiranja izletnika i turista, anketiranja direktora TZ-a na području Međimurja te analize dokumentacije Međimurske županije iz područja turizma, preporučuju se mjere za unapređenje turističke valorizacije kulturne baštine u Međimurju te kulturni itinerar.

10.1. Preporuke za unapređenje turističke valorizacije kulturne baštine

Zbog turističke resursno-atraksijske osnove Međimurske županije i suvremenih trendova na turističkom tržištu, prostor Međimurja ima dobre uvjete za razvoj selektivnih oblika turizma namijenjenih različitim skupinama turista i posjetitelja. Selektivni oblici turizma u Međimurju imaju i izletnički (jednodnevni) i stacionarni (višednevni) karakter. Za razliku od zdravstvenog i sportsko-rekreacijskog turizma, koji sudjeluju s najvećim udjelom u turističkim noćenjima te imaju stacionarni karakter, kulturni je turizam izraženije izletnički orijentiran. Međutim, selektivni oblici turizma komplementarni su i nadopunjavajući te, iako se nalaze na različitom stupnju razvijenosti, od tržišno spremnih do tržišno nespremnih, u međusobnim kombinacijama nude različitim skupinama turista sadržajni turistički doživljaj Međimurja.

Kako bi se unaprijedila valorizacija kulturne baštine u Međimurju te kulturni turizam koji je zapravo tržišno poluspreman turistički proizvod, na temelju rezultata dobivenih istraživanjem, predlažu se sljedeće mjere:

a) Uspostava registra kulturne baštine i njezina evaluacija

Cilj je ove mjere uspostava baze podataka o raspoloživoj kulturnoj baštini i njezinoj vrijednosti. U registar je potrebno uključiti i napuštene objekte koji nisu zaštićeni, a za koje se smatra da imaju turistički potencijal kao na primjer objekti industrijske baštine, majuri i kurije.

b) Turističko aktiviranje kulturne baštine

Cilj je ove mjere uključivanje kulturne baštine s turističkim potencijalom u turističku djelatnost. Uključivanje podrazumijeva poštivanje propisa iz sfere zaštite kulturne baštine, ali i uspostavu sadržaja prilagođenih potrebama suvremenih posjetitelja (od parkiranja, sanitarija, ugostiteljskih i trgovačkih objekata do primjerenog sustava obilaska, opremanja, prezentacije i

interpretacije kulturne baštine). Također, posjetiteljima je potrebno omogućiti uvjete za produžen, edukativan i zabavan boravak međusobnim povezivanjem baštinskih atrakcija te povezivanjem sa sustavom biciklističkih staza, šetnica i tematskih cesta.

c) Podizanje kvalitete usluga u turizmu

Ovom se mjerom želi povećati zadovoljstvo izletnika i turista kvalitetom dobivenih usluga. *Strategija razvoja turizma Hrvatske do 2020. godine* stavlja kulturu kvalitete u središte budućeg razvoja turizma s posebnim naglaskom na potrebu podizanja razine znanja i vještina djelatnika zaposlenih u turizmu. Podizanje kvalitete usluga u turizmu, odnosno kvalitete turističkog proizvoda na razini jedinica lokalne samouprave i cijelog Međimurja postaje faktor tržišne opstojnosti i dugoročnog razvoja turizma te podrazumijeva podizanje razine znanja i vještina turističkih djelatnika.

d) Pokretanje novih županijskih projekata

Cilj je ove mjere uspostavljanje nekoliko novih županijskih atrakcija koje će svojim inovativnim osobinama u relativno kratkom roku privući interes domaćih i stranih posjetitelja.

Kako je kompleks čakovečkog Staroga grada najznačajniji profani spomenik u Međimurju koji privlači posjetitelje i lokalno stanovništvo, njegova važnost i potencijal nameću potrebu povećanja kvalitete raspoloživih prostora od prenamjene dijela prostora do inoviranja postava. Stoga je pokrenut niz povezanih projekata usmjerenih na proširenje muzejskog postava, obnovu palače i uređenje parka, koji su prijavljeni za financiranje iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Najvažniji projekt u kulturi Međimurja ikad trebao bi biti rekonstrukcija i prenamjena fortifikacije Staroga grada Čakovca u Muzej nematerijalne kulturne baštine – Riznica Međimurja. Očekuje se da će taj projekt, čiji je nositelj Međimurska županija, biti dovršen do Dana županije 30. IV. 2020. godine. Projekt sufinancira Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj uz intenzitet potpore od 85 %, odnosno 41 milijun kuna, a ostatak (oko 6 milijuna kuna) financira Međimurska županija.

Uz navedene atrakcije i Centar dr. Rudolf Steiner u Donjem Kraljevcu kvalitetnijom turističkom promocijom te intenzivnijom ponudom različitih edukativnih radionica vezanih uz Steinerov svjetonazor može postati zanimljiva turistička atrakcija koja će privlačiti znatno veći broj posjetitelja. Jednako tako, veliki potencijal za razvoj inovativne turističke ponude predstavlja povezivanje industrijske baštine na različitim lokacijama u Međimurju (Mursko

Središće – Spomen-dom rudarstva, Peklenica - jedno od prvih mjesta u svijetu gdje se organizirano vadila nafta i Kotoriba - prva željeznička postaja u Hrvatskoj) pri čemu važan naglasak treba staviti na interaktivnost i originalnost prezentacije koja će posjetiteljima omogućiti sudjelovanje te zabavan i edukativni doživljaj.

Također, svakako treba istaći da kompleksna ponuda turizma te ograničeni resursi male županije poput Međimurja nameću potrebu suradnje i povezivanja sa susjednim županijama prvenstveno radi uspostave međužupanijskih kulturnih ruta te zajedničke promocije na domaćem tržištu i inozemnim turističkim tržištima.

10.2. Prijedlog kulturnog itinerara temeljenog na kulturnoj baštini

Na temelju provedene evaluacije kulturne baštine, intervjuiranja izletnika i turista te anketiranja direktora TZ-a moguće je predložiti kulturni itinerar koji se bazira na najvrjednijim kulturnobaštinskim objektima Međimurja. Kulturni itinerar treba uključiti i objekte prirodne baštine koji se nalaze uz najvrjednije kulturnobaštinske objekte, a također treba povezati kulturni turizam s drugim komplementarnim oblicima turizma: ruralnim (pogotovo enogastronomskim), poslovnim i zdravstvenim. Obilazak kulturnobaštinskih objekata koje obuhvaća itinerar omogućen je posjetiteljima koji dolaze osobnim automobilima, autobusima ili biciklima po uređenim biciklističkim stazama. Ciljanu skupinu turista predstavljaju aktivni, ali i pasivni kulturni turisti, odnosno oni koji putuju prvenstveno radi kulturne baštine, ali i oni kojima je kulturna baština tek usputni sadržaj (Timothy i Boyd 2003). Glavna prednost predloženog itinerara je što uključuje većinu najvrjednijih kulturnobaštinskih objekata u Međimurju te ih povezuje s najvrjednijim prirodnobaštinskim objektima.

Glavne su točke predloženog kulturnog itinerara:

- Početna je točka grad Čakovec. U njemu je predviđena šetnja s lokalnim vodičem kroz kulturno-povijesnu jezgru, posjet župnoj crkvi sv. Nikole te obilazak kompleksa Staroga grada s uključenim razgledavanjem stalnog postava Muzeja Međimurja, smještenog u palači. Na kraju razgleda za daljnji obilazak kulturnobaštinskih objekata koje obuhvaća itinerar mogu poslužiti električni bicikli koji se u Čakovcu mogu posuditi.
- Kapela sv. Jelene u Šenkovcu druga je točka itinerara. Udaljena je od Čakovca 2 km. Nije obilježena turističkom signalizacijom pa bi je trebalo primjereno označiti radi

snalaženja turista na predloženoj ruti. Predlaže se korištenje znakova turističke signalizacije iz Pravilnika o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama.⁷ Također, na lokalitetu se predlaže postavljanje vanjskog informativnog panela koji bi trebao biti najmanje dvojezični.

- Treća točka itinerara udaljena od kapele sv. Jelene 9 km je crkva sv. Jurja sa župnim dvorom u Lopatincu (sl. 37). Ova se barokna crkva, okružena cinktorom, nalazi na brijegu s kojeg se pruža pogled na varaždinsku Podravinu sve do Ivanšćice. U župnom uredu čuva se darovnica hrvatskog bana i sigetskog junaka Nikole Zrinskog iz 1563. godine, kojom je omogućio njezinu obnovu. Kako i crkva nije obilježena turističkom signalizacijom, predlaže se postavljanje znaka o turističkoj znamenitosti i dvojezičnoga informativnog panela. Crkva se nalazi na vinskoj cesti pa se preporuča posjet nekoj od brojnih vinarija u okolici.

Sl. 37. Crkva sv. Jurja u Lopatincu

Izvor: eMeđimurje (20. 1. 2018.)

⁷ Znakovi turističke signalizacije definirani su Pravilnikom o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama (NN 64/16).

- Štrigova je četvrta točka itinerara. Od crkve sv. Jurja u Lopatincu udaljena je 13 km. Najvažniji kulturnobaštinski objekt je crkva sv. Jeronima koja dominira nad Štrigovom. Crkva čiji je tlocrt identičan tlocrtu crkve sv. Petra u Rimu poznata je po freskama najvećega sakralnog baroknog slikara Ivana Rangera (sl. 38). Restauracija fresaka završena je u ljeto 2017. godine pa je crkva otvorena za posjetitelje, a postoji i mogućnost stručnog vodstva uz prethodnu najavu. Crkva je označena turističkom signalizacijom i ispred nje se nalazi dvojezični informativni panel. U Štrigovi je i najveći vinski podrum u Međimurju u kojem je moguće dogovoriti obilazak, degustaciju i kupovinu vina.

Sl. 38. Freske u crkvi sv. Jeronima

Izvor: eMeđimurje (20. 1. 2018.)

- Peta je točka Sv. Martin na Muri. Naselje 8 km udaljeno od Štrigove, čiji počeci sežu u prapovijest i koje je već u 1. stoljeću (u doba rimske uprave) pod nazivom Halicanum bilo jedno od najvažnijih u Međimurju. Na ovoj lokaciji predviđen je posjet gotičko-barokiziranoj župnoj crkvi sv. Matina u kojoj je na jednoj od konzola uklesana 1468. godina, najstarija uklesana godina arapskim brojkama u Hrvatskoj. Slijedi obilazak mlina i skele na Muri (sl. 39) te neposredno uz njih najsjevernije točke RH u Žabniku. Svi navedeni objekti dobro su obilježeni turističkom signalizacijom i opremljeni informativnim panelima. Večera i noćenje mogući su u Termama sv. Martin.

Sl. 39. Mlin na Muri

Izvor: eMeđimurje (22. 1. 2018.)

- Šesta točka itinerara najsjeverniji je grad u Hrvatskoj – Mursko Središće. Udaljen je od prethodne točke 7 km. U njemu je predviđena šetnja uređenom šetnicom uz Muru, posjet župnoj crkvi, obilazak Spomen-doma rudarstva te posjet jednom od najstarijih naftnih polja u svijetu. Naftno polje se nalazi u obližnjem naselju Peklenica i na njemu je uređen Spomen-park naftnog rudarstva.
- Centar dr. Rudolf Steiner u Donjem Kraljevcu sedma je točka itinerara. Od Peklenice je udaljen 24 km cestom koja uglavnom prati desnu obalu Mure te dijelom prolazi kroz, a

dijelom uz Regionalni park Mura-Drava. Regionalni park karakteriziraju mnogobrojni meandri, mrtvaje i sprudovi te visoka razina biološke raznolikosti što ga čini turistički atraktivnim za posjetitelje. U Donjem Kraljevcu nalazi se rodna kuća (sl. 40) i Centar dr. Rudolfa Steinera, filozofa koji je utemeljitelj antropozofije, waldorfske pedagogije, biodinamičke poljoprivrede te euritmije kao umjetničke i terapijske metode. Centar prema dogovoru organizira predavanja, radionice i seminare iz područja djelovanja dr. Steinera te razgledavanje rodne kuće.

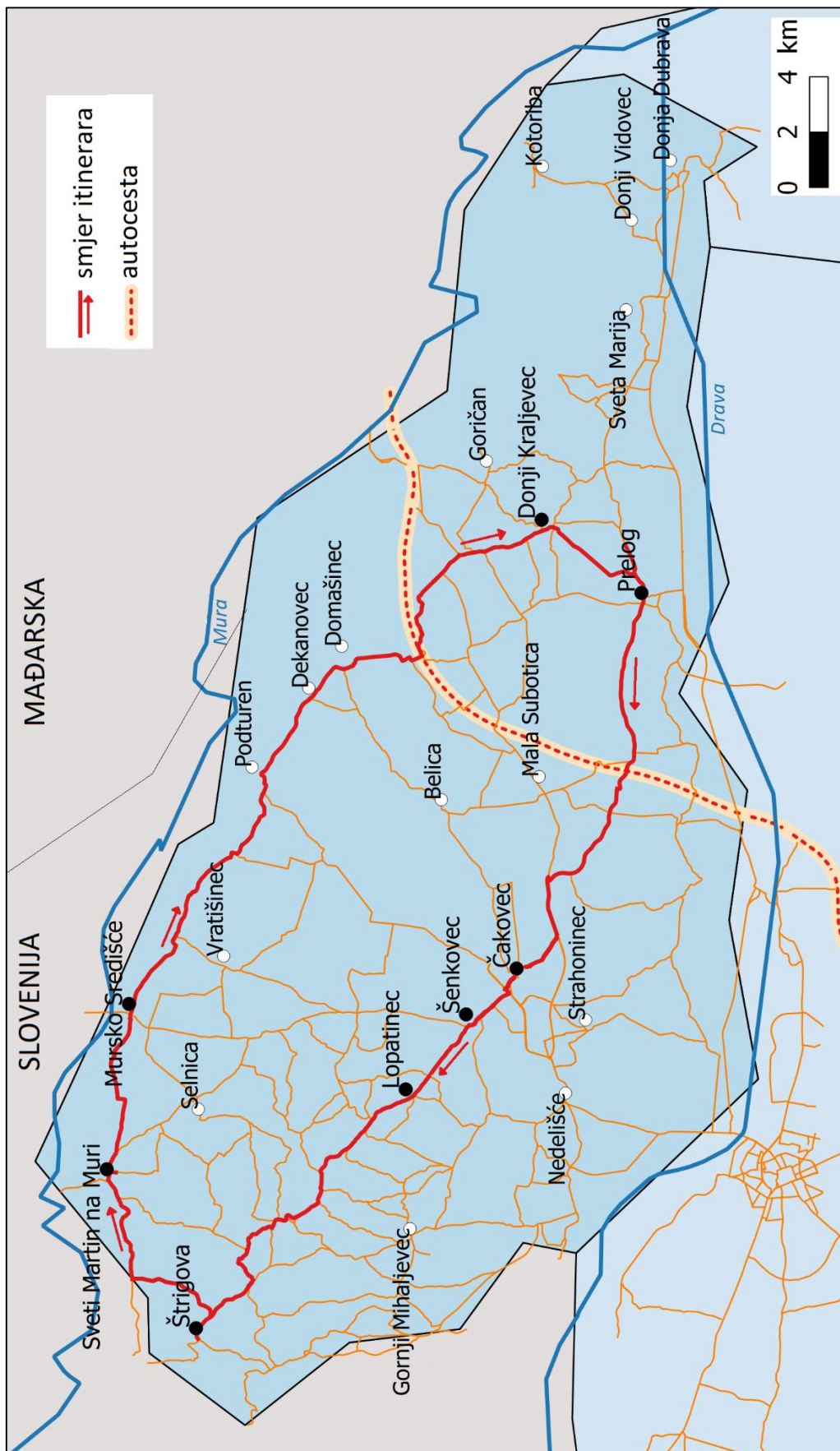
Sl. 40. Rodna kuća dr. Rudolfa Steinera

Izvor: Centar dr. Rudolfa Steinera (29. 1. 2018.)

- Grad Prelog posljednja je točka itinerara. Udaljen je od Donjeg Kraljevca 5 km. U njemu je planiran obilazak muzeja Croata insulanus koji ima nekoliko vrijednih zbirki: zbirku naivne umjetnosti, zbirku moderne umjetnosti, zbirku veziva te zbirku keramike. Slijedi posjet župnoj crkvi sv. Jakoba, a na kraju Marini Prelog na Dubravskom jezeru u kojoj se posjetiteljima nudi čitav niz različitih sportsko-rekreacijskih sadržaja, od ribolova do zmajarenja. Itinerar završava s Prelogom, no od Preloga do Čakovca postoji uređena prometnica koja najvećim dijelom prati Dubravsko jezero i rijeku Dravu, a koja je

posebno atraktivna za turiste bicikliste. Zato se preporuča itinerar završiti u njegovoj početnoj točki - gradu Čakovcu.

Ovaj je itinerar (sl. 41) planiran za dva dana, ali moguće je i produžiti ga, ovisno o interesima turista. Također, moguće je i njegovo segmentirano korištenje ako je vremenski i interesno uvjetovano.

Sl. 41. Smjer i glavne točke kulturnog itinerara u Međimurju

11. RASPRAVA

U istraživanju se, nakon analize kulturne baštine Međimurja, evaluirala njezina znanstvena, kulturna, edukacijska i turistička vrijednost. Kako u svijetu i u Hrvatskoj ne postoje jedinstveni kriteriji za evaluaciju kulturnih dobara, u ovome su radu korišteni oni kriteriji koji su rezultat analize dosad korištenih kriterija u različitim evaluacijama kulturnoga krajolika, kulturne baštine, geobaštine i prirodne baštine (Coratza i Giust, 2005; Reynard i dr., 2007; Bruschi i Cendrero, 2009; Comanescu i Dobre, 2009; Cocean 2011; Dumbović-Bilušić, 2015; Mesarić, 2015). Evaluacija je jedan od najvažnijih doprinosa rada jer je rezultirala izdvajanjem najvrjednijih kulturnobaštinskih turističkih objekata u Međimurju. Te je objekte potrebno sustavnije uključiti u turističku djelatnost i turističko planiranje.

Analiza prezentacija kulturne baštine na ragnednicama, internetskim stranicama međimurskih TZ-a i u brošurama pokazala je veću zastupljenost prirodnih od kulturnih dobara. Osim toga, većina zaštićenih kulturnobaštinskih objekata u analiziranim medijima uopće nije prikazana, a kulturna baština u tim je medijima vrlo rijetko glavna tema ili dominantan sadržaj. Kako upravo kvalitetnu prezentaciju kulturne baštine Millar (1989) ističe kao jednu od osnova za njezinu uspješnu turističku valorizaciju, može se zaključiti da dosadašnja prezentacija nije odgovarajuća za kvalitetnu turističku valorizaciju kulturne baštine Međimurja.

Razvojem informacijskih tehnologija prezentacija baštine na internetskim stranicama dobiva na sve većem značenju, a tiskani mediji postupno gube važnost (Staiff, 2014). Internet kao moderan i rentabilan medij omogućava brzo dodavanje multimedijalnih sadržaja i nudi gotovo neograničen prostor za prezentaciju te ga je potrebno intenzivnije koristiti u prezentiranju kulturnobaštinskih objekata Međimurja.

Prirodnogeografski i društvenogeografski uvjeti povoljni su i poticajni za turističku valorizaciju kulturne baštine i za razvoj turizma u Međimurju. Turistička je atrakcijska osnova raznovrsna i bogata jer obuhvaća brojne prirodne i društvene atrakcije, kulturne i zabavne manifestacije te atraktivnu turističku suprastrukturu (usp. Kušen, 2002), no ključne točke u sferi prirodne i kulturne baštine, na kojima se zasniva razvojni potencijal Međimurja u turizmu, karakterizira različiti stupanj važnosti i tržišne spremnosti za turističku valorizaciju. Stoga je potrebno većinu kulturnobaštinskih objekata opremiti modernim tehnologijama i pratećim sadržajima kako bi postali gospodarski iskoristivi (usp. Bohlin i Brandt, 2014).

Od ukupnog broja anketiranih izletnika i turista kulturnu baštinu kao glavni motiv dolaska u Međimurje navodi svega 7 % ispitanika. To je u skladu s rezultatima istraživanja različitih autora koji u svojim radovima navode da turisti čija je osnovna motivacija za putovanje kultura čine 5–15 % ukupnog broja turista (usp. Timothy i Boyd, 2003). Anketirani ispitanici također navode da je kulturna baština manje zastupljena od prirodne u informacijama o turističkoj ponudi te da nisu zadovoljavajuće upoznati s kulturnom baštinom Međimurja.

Direktori (voditelji) turističkih zajednica koje djeluju na području Međimurja istakli su problem nedostatnih financijskih sredstva koja turističke zajednica dobivaju iz općinskih proračuna, županijskog i državnog proračuna. Ova sredstva ulažu se u baštinske objekte te su izuzetno važna za veće uključivanje kulturne baštine u turizam. Financijska ovisnost turističkih zajednica o proračunskim sredstvima ukazuje na još uvijek slabu uključenost kulturne baštine u turističku djelatnost (usp. Jelinčić, 2010) i glavni je razlog zbog kojeg su turističke zajednice fokusirane na projekte za privlačenje novca iz europskih fondova. Kako bi se smanjila ovisnost kulturnobaštinskih objekata, a smim time i turističkih zajednica, o proračunskim sredstvima, Timothy i Boyd (2003) navode različite moguće izvore prihoda na baštinskim lokalitetima: naplatu ulaznica, naplatu turističkog vodstva, ugostiteljske usluge, smještaj turista, maloprodaju roba i dr.

Razvojni dokumenti Međimurske županije postavljaju razvoj turizma kao jedan od glavnih razvojnih pravaca Međimurja koji će zajedno s poduzetništvom i poljoprivredom direktno utjecati na razvoj gospodarstva. Kako bi se zadržao pozitivan trend i povećala još uvijek niska razina iskorištenosti postojećih turističkih kapaciteta te povećali prihodi od turizma, u razvojnim se dokumentima stavlja naglasak na očuvanje prirodne i kulturne turističke atrakcijske osnove, promociju Međimurja kao cjelovite turističke regije te unapređenje turističkih proizvoda kroz diversifikaciju i specijalizaciju i u tom kontekstu kroz razvoj kulturnog turizma.

Predložene su mjere kojima je cilj unapređenje turističke valorizacije kulturne baštine u Međimurju (uspostava registra kulturne baštine i njezina evaluacija, turističko aktiviranje kulturne baštine, podizanje kvalitete usluga u turizmu, pokretanje novih baštinskih atrakcija, povezivanje sa susjednim županijama radi zajedničke turističke promocije i uspostave kulturnih ruta), a s istim je ciljem predložen i kulturni itinerar koji se temelji na najvrjednijim kulturnobaštinskim objektima Međimurja i koji uključuje objekte prirodne baštine smještene uz njih.

U radu se daju preporuke za unapređenje turističke valorizacije kulturne baštine u Međimurskoj županiji, a rad može poslužiti kao osnova za evaluaciju kulturnobaštinskih objekata u najavljenome županijskom registru kulturne baštine te za daljnja istraživanja kulturne baštine i turizma u Međimurju.

12. ZAKLJUČAK

Kulturna baština značajan je element prezentacije prostora i jedan od najvažnijih resursa kulturnog turizma. Dosad se pokazalo da je najučinkovitiji način vođenja brige o kulturnoj baštini njezina gospodarska valorizacija pomoću turističke djelatnosti jer joj omogućava gospodarsku održivost i zaštitu. U velikoj mjeri baština ovisi o proračunskim sredstvima. Iznos tih sredstava često je nedostatan te su turističke zajednice i kulturne ustanove primorane tražiti druge načine financiranja. Uspješni su primjeri dokazali da kulturna baština može biti profitabilna, naročito kada se udruži s turističkim sektorom čime prestaje biti pasivni kulturni resurs i počinje aktivno sudjelovati u vlastitom financiranju i gospodarskom razvoju zajednice. Iako se rad fokusira na turističku valorizaciju kulturne baštine, on ističe i potrebu njezine zaštite. Valorizacija kulturne baštine mora biti u okvirima održivog razvoja jer je baština osjetljiva na neprimjerene zahvate i procese u prostoru i svaka stvorena neravnoteža protivna je njezinoj turističkoj atraktivnosti.

U uvodnome dijelu ovoga rada definirani su glavni cilj i temeljne hipoteze istraživanja. Glavni je cilj rada ostvaren, a sve su hipoteze ispitane. Glavni cilj istraživanja – **turističkogeografskim pristupom evaluirati kulturnu baštinu, a potom istražiti njezinu prezentaciju u turističkoj ponudi, kao i njezinu turističku valorizaciju** – u radu je proveden.

Evaluirana je znanstvena, kulturna, edukacijska i turistička vrijednost kulturnobaštinskih objekata, izračunata je njihova ukupna vrijednost, a većina najvrjednijih baštinskih objekata uključena je u predloženi kulturni itinerar. Analiza prezentacije kulturne baštine Međimurja na razglednicama, brošurama i internetskim stranicama pokazala je, između ostalog, da većina objekata kulturne baštine nije dovoljno uključena u prezentaciju i turističku ponudu, pa nisu ni iskorištene mogućnosti turizma baštine u gospodarskoj revitalizaciji i zaštiti baštinskih objekata. Istraživanje je, također, pokazalo da su prirodnogeografski i društvenogeografski uvjeti, jednako kao i prostorni razmještaj smještajnih kapaciteta, povoljni za turističku valorizaciju kulturne baštine, ali i da je svega nekoliko kulturnobaštinskih objekata uključeno u turističku ponudu te da je većinu njih potrebno infrastrukturno opremiti i dopuniti sadržajima.

Prva je hipoteza – **pojedini objekti kulturne baštine osnova su razvoja turizma u Međimurju** – potvrđena. Naime, Stari grad Čakovec, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Jeronima u Štrigovi i kapela sv. Jelene u Šenkovcu već su uključeni u turističku ponudu i bilježe značajan broj posjetitelja. Osim toga, navedeni su objekti evaluirani

kao najvrjedniji kulturnobaštinski objekti u Međimurju. Najzastupljeniji su u analiziranim medijima, direktori TZ-a navode ih kao najvažnije baštinske objekte s najvećim turističkim potencijalom, a turisti i izletnici kao najvrjednije i najčešće posjećivane.

Utvrđena je statistički značajna razlika između percepcije turistički najatraktivnijeg kulturnobaštinskog dobra Međimurja i dobi turista. Tako je za stariju populaciju najatraktivniji Stari grad Čakovec, a za mlađu Zrinska garda. Međutim, uz najatraktivnije i drugi navedeni kulturnobaštinski objekti predstavljaju jednu od osnova za razvoj turizma u Međimurju i to zbog interesa posjetitelja te zbog svoje povijesne, umjetničke i znanstvene vrijednosti.

Hipoteza da **turistička vrijednost kulturne baštine Međimurja zaostaje za njezinom edukacijskom i znanstvenom vrijednošću** također je potvrđena. U evaluaciji edukacijske, znanstvene i kulturne vrijednosti utvrđeno je da se najvrjedniji kulturnobaštinski objekti koriste na različitim razinama obrazovanja (od osnovnoškolske do visokoškolske), da su često uključeni u kulturna zbivanja, da su prisutni u umjetničkim djelima, da su povezani s ljudima i događajima od povijesnog značenja te da o njima postoje znanstveni radovi. S druge strane, kulturna baština i danas nije dovoljno uključena u aktualnu turističku ponudu i još se ponekad koristi kao dodatni sadržaj koji „obogaćuje“ prirodne atrakcije ili neke selektivne oblike turizma.

Treća hipoteza – **kulturna baština Međimurja slabije je prezentirana u sredstvima vizualne komunikacije od prirodne baštine** – potvrđena je u analizi prezentacije kulturnobaštinskih objekata na razglednicama, internetskim stranicama i u brošurama. Analiza prezentacije pokazala je veću zastupljenost prirodnih od kulturnih dobara na fotografijama i u člancima svih analiziranih medija te nejednaku zastupljenost sakralnih i profanih kulturnobaštinskih objekata.

Hipotezu da se **kulturna baština Međimurja koristi manje od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi** prvenstveno su potvrdili anketirani turisti i izletnici te intervjuirani direktori TZ-a koji kao glavne razloge za to navode veći interes turista za prirodne sadržaje, veću prisutnost prirodne baštine u promotivnim materijalima te bolju povezanost prirodne baštine sa sportsko-rekreacijskom i enogastronomskom ponudom. Od ukupnog broja anketiranih ispitanika više od četvrtine smatra da je prirodna baština zastupljenija od kulturne u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja, dok je onih koji smatraju da je zastupljenija kulturna baština gotovo upola manje. Utvrđeno je da u Svetom Martinu najveći broj ispitanika

smatra da je zastupljenija prirodna, a u Čakovcu da je zastupljenija kulturna baština, što proizlazi iz ponude turističkih sadržaja u ove dvije destinacije.

Posljednju, petu hipotezu – **turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja** – potvrdili su izletnici i turisti. Utvrđeno je da su mlađi turisti uglavnom koristili internetske sadržaje, a stariji turisti tiskane kao izvore informiranja o kulturnobaštinskoj ponudi Međimurja. U anketnom upitniku izletnici i turisti su na skali od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično) ocjenjivali u kojoj su mjeri upoznati s kulturnom baštinom Međimurja. Najveći udio ispitanika svoju upoznatost s kulturnom baštinom ocijenio je ocjenama 1 i 2, što potvrđuje ovu hipotezu.

Na temelju navedenih hipoteza može se zaključiti da u Međimurju postoje objekti kulturne baštine koji su uključeni u turističku ponudu i koji mogu biti osnova za razvoj turizma u budućnosti, no većina baštinskih objekata još uvijek nije spremna za turističku valorizaciju. Jasno je da ne mogu svi baštinski objekti biti valorizirani kroz turizam, ali svakako je potrebno aktivirati i uključiti više kulturnobaštinskih objekata u turističku ponudu. Kako bi se to ostvarilo, potrebno je pokrenuti nove baštinske atrakcije, kvalitetno ih prezentirati i povezati s komplementarnim oblicima turizma te s atrakcijama susjednih županija radi zajedničke turističke promocije i uspostave kulturnih ruta, a s ciljem privlačenja i duljeg zadržavanja posjetitelja te daljnjeg razvoja cijele regije.

SUMMARY

Cultural heritage is an important element in presenting an area and one of the key resources for cultural tourism. So far it has been established that the most effective way of managing cultural heritage is by economic valorisation with the help of activities connected with tourism because this provides economic sustainability and protection. Cultural heritage greatly depends on state funds. The amount of the funds it receives is often inadequate and the tourist boards and cultural institutions are therefore forced to look for other means of funding. There are successful examples that prove that cultural heritage can be profitable, especially when it is teamed up with the tourism sector and thus ceases to be a passive cultural resource and begins to have an active role in its own financing and the economic development of a community. Although this paper focuses on the valorisation of cultural heritage for the purposes of tourism, it also stresses the need to protect it. Valorisation of cultural heritage has to remain within the boundaries of sustainable development because it is sensitive to inappropriate action and processes in a certain area and each imbalance that is created goes against its attractiveness for tourists.

The main aim and hypotheses of the research were presented in the introductory part of the paper. The main aim has been achieved and all the hypotheses have been tested. The main aim of the research - **to evaluate cultural heritage using the geographic and tourism approach and then to explore its presentation in offers to tourists as well the way it is valorised in tourism** – has been accomplished in the paper.

The scientific, cultural, educational, and tourism value of cultural heritage sites has been evaluated, their total worth has been calculated and most of the most important sites have been included in the proposed cultural itinerary. The analysis of how cultural heritage sites are presented in postcards, brochures and internet sites has shown, among other things, that most of the cultural heritage sites are not appropriately included in the presentation of what is offered in tourism and therefore the potential of cultural heritage sites as a means of economic revitalisation and protection of the sites has not been properly utilised. The research has also shown that the natural-geographic and social-geographic conditions as well as the spatial arrangement of available accommodation for tourists are advantageous for valorisation of cultural heritage in tourism, but that only a few of the sites were included in the offer for tourists and most of them need infrastructural reconstruction and content added.

The first hypothesis – **some cultural heritage sites are the basis for the development of tourism in Medjmurje** – has been confirmed. Namely, the Čakovec Old Town, the cultural-historic complex of the town of Čakovec, St Jerome's Church in Štrigova and St Helen's Chapel in Šenkovec are already included in the offer for tourists and there are records of a high number of visitors to these sites. Besides, these sites have been evaluated as the most valuable cultural

and historic sites in Međimurje. The group that was most prominent in the analysed media, the tourist board directors, name these sites as the most important heritage sites with the highest potential in tourism and tourists and excursionists name them as the most valuable and most often visited sites.

There is a statistically significant difference between the perceptions of the most attractive tourist-cultural heritage assets of Međimurje and the age of tourists. So, for the older population, the most attractive cultural-heritage asset is the Old Town of Čakovec, while for the younger it is the Zrinski Guard. However, along with the most attractive and other listed cultural and heritage facilities, one of the foundations for the development of tourism in Međimurje is based on the interest of visitors and its historical, artistic and scientific value.

The hypothesis that **the recognition of the value of cultural heritage in Međimurje for tourism lags behind its educational and scientific value** has also been confirmed. When evaluating the educational, scientific and cultural value of cultural heritage, it has been established that the most important cultural heritage sites are being used at different levels of education (from primary to tertiary education) and that they are often included in cultural events, they are present in works of art, connected to people and events that are historically important and there are scientific papers about them. On the other hand, cultural heritage is still not included in different offers for tourists to a satisfactory level and it is still used only as additional attractions that 'enrichen' natural attractions or some selective forms of tourism.

The third hypothesis – **cultural heritage of Međimurje is not presented in the visual means of communication at the same level as natural heritage** – has been confirmed in the analysis of the presentation of cultural heritage sites in postcards, web pages and in brochures. The analysis of the presentation has shown a greater number of natural sites being presented than cultural sites in photos and in articles of all the analysed media and an unequal representation of religious and profane cultural heritage sites.

The hypothesis that the **cultural heritage is used less often than the natural heritage in the current offer for tourists** has mainly been confirmed by the questioned tourists and excursionists and the tourist board directors whose main arguments for it are that the tourists are more commonly interested in natural sites, larger presence of natural heritage sites in promotional materials and better interconnection of natural sites with the sport and recreational tourism and gastronomic and wine tasting tourism. Of the total number of surveyed respondents, more than a quarter think that natural heritage is more represented than cultural in information on tourist offer of Međimurje, while the number of those who consider that the represented cultural heritage is more prominent is lower by half. It was established that in Sveti

Martin na Muri, the largest number of respondents believe that the natural heritage is more represented, whereas in Čakovec that the cultural heritage is more represented, as the result of the offer of tourist facilities in these two destinations.

The last or fifth hypothesis – **tourists are not acquainted appropriately with the cultural heritage of Medjmurje** – has been confirmed by excursionists and tourists. It has been established that younger tourists mainly used information from the internet and older tourists printed sources of information about the cultural heritage of Medjmurje offered to tourists. In the questionnaire the tourists and the excursionists used a scale from 1 (not enough) to 5 (excellent) to rate how familiar they are with the cultural heritage of Medjmurje. The largest number of questioned subjects rated their familiarity with the cultural heritage with the grade 1 and 2, which is a confirmation of the hypothesis.

On the basis of the stated hypotheses it can be concluded that there are cultural heritage sites in Medjmurje which are included in tourist offers and which can be used as the basis for the development of tourism in the future, but most of the heritage sites are still not ready to be valorised for tourism. It is obvious that not all cultural heritage sites can be valorised through tourism, but there is definitely a need to activate and include more cultural heritage sites in the tourist offer. In order for that to happen, new heritage attractions need to be developed, presented at a high level and connected to the complementary forms of tourism and attractions from the neighbouring counties with the aim of joint promotion in tourism and establishment of routes for tourists in order to attract visitors and encourage them to stay longer and thus help develop the area.

LITERATURA

- Anić, V. (2006): *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb.
- Antolović, J. (1997): Nepokretni spomenici kulture i turizam, *Acta Turistica*, 9 (2), 136-154.
- Antolović, J. (2009): *Menadžment u kulturi*, Hadrian d.o.o., Zagreb.
- Aplin, G. (2002): *Heritage: Identification, Conservation, and Management*, Oxford University Press, South Melbourne.
- Ashworth, G.J., Graham B. (1997): Heritage, Identity and Europe, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 88 (4), 381-388.
- Ashworth, G.J., Larkham, P. (2013): *Building a new heritage*, Routledge, New York.
- Atkins, D., Jackson, P., Sibley, D., Washbourne, N. (2008): *Kulturna geografija*, Disput d.o.o., Zagreb.
- Bohlin, M., Brandt, D. (2014): Creating tourist experiences by interpreting places using digital guides. *Journal of Heritage Tourism*, 9 (1), 1–17.
- Boniface, P. (1998): Tourism Culture, *Annals of Tourism Research*, 25 (3), 743-749.
- Boniface, P., Moulin C. (2001): Routeing Heritage for Tourism: making heritage and cultural tourism networks for socio-economic development, *International Journal of Heritage Studies*, 7 (3), 237-248.
- Brouder, P., Ioannides, D. (2014): Urban tourism and evolutionary economic geography: Complexity and co-evolution in contested spaces. *Urban Forum*, 25 (4), 419–430.
- Bruschi, V., Cendrero, A. (2009): Direct and parametric methods for the assessment of geosites and geomorphosites, *Geomorphosites*, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, 73-88.
- Coccean, G. (2011): Inventory Cards for Regionally Relevant Geomorphosites, *Romanian Review of Regional Studies*, 7 (1), 131-136.
- Comanescu, L., Dobre, R. (2009): Inventorying, evaluating and tourism valuating the geomorphosites from the central sector of the Ceahlau National Park, *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 2 (1), 86-96.

- Coratza, P., Giusti, C. (2005): Methodological proposal for the assessment of the scientific quality of geomorphosites, *Il Quaternario*, 18 (1), 307-313.
- Council of Europe (2005): *Convention on the Value of Cultural Heritage for Society*, Faro.
- Cross, S. (2012): *Sharing our stories- using interpretation to improve the visitors experience at heritage sites*, Failte Ireland, Dublin.
- Čavlek, N., Vukonić, B. (2001): *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb.
- de Lima, F., Brilha, J., Salamuni, E., 2010: Inventorying Geological Heritage in Large Territories: A Methodological Proposal Applied to Brazil, *Geoheritage*, 2, 91-99.
- Du Cros, H. (2001): A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism, *International journal of tourism research*, 3 (2), 165-170.
- Dumbović-Bilušić, B. (2014): Prilog tumačenju pojma krajolika kao kulturne kategorije, *Sociologija i prostor*, 52 (2), 187-205, Zagreb.
- Dumbović-Bilušić, B. (2015): *Krajolik kao kulturno nasljeđe - metode prepoznavanja, vrednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske*, Printera grupa d.o.o., Zagreb.
- Faričić, J. (2007): Sastavnice kulturne baštine hrvatskog otočnog prostora i mogućnosti njihovoga društveno-gospodarskog vrednovanja, *4. hrvatski geografski kongres*, ur. Bajs et al., Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 73-96.
- Fassoulas, C., Mouriki, D., Dimitriou-Nikolakis, P., Iliopoulos, G., 2012: Quantitative Assessment of Geotopes as an Effective Tool for Geoheritage Management, *Geoheritage*, 4, 177-193.
- Feletar, D., Đurić, T. (1981): *Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske*, NIŠRO, Varaždin.
- Fowler, P. (1992) : *The past in contemporary society*, Routledge, London.
- Frey, B. (1997): *The Evaluation of Cultural Heritage: Some Critical Issues*, u *Economic Perspectives on Cultural Heritage* 126-137. Macmillan, London.
- Fyall, A., Garrod B. (1998): „Heritage Tourism: At What Price?“, *Managing Leisure*, 3, 213-228.

- Geić, S. (2011): *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split.
- Graham, B. (2002): Heritage as Knowledge: Capital or Culture?, *Urban studies*, 39, 1003-1017.
- Graham, B., Ashworth, G.J., Tunbridge J. E. (2000): *A geography of heritage: power, culture and economy*, Arnold, London.
- Gredičak, T. (2008): Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta Turistica Nova*, 2, 196-218.
- Gredičak, T. (2009): Kulturna baština i gospodarski razvitak Republike Hrvatske, *Ekonomski pregled*, 60 (3-4), 196-218.
- Heritage Property Evaluation: A Guide to Listing, Researching and Evaluating Cultural Heritage Property in Ontario Communities*, Ministry of Culture, Toronto, 2006.
- Horvat, A. (1956): *Spomenici arhitekture i likovne umjetnosti u Međimurju*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Hughes, H. (1996): Redefining Cultural Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (3), 702-709.
- Jakovljević, M. (2012): Promocija turističkih destinacija – oglašavanje i(li) odnosi s javnošću, *Acta turistica nova*, 6 (1), 69-90.
- Jelinčić, D. A. (2006): Turizam vs. identitet globalizacija i tradicija, *Etnološka istraživanja*, 11, 161-183.
- Jelinčić, D. A. (2008): *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia, Zagreb.
- Jelinčić, D. A. (2010): *Kultura u izlogu*, Meandarmedia, Zagreb.
- Kalšan, V. (2006): *Međimurska povijest*, tiskarnica Ritonja, Čakovec.
- Kušen, E. (2002): *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb.
- Leask, A. (2001): Scottish visitor attractions, *International Journal of Tourism Research*, 3, 211-228.
- Loulanski, T., Loulanski, V., (2015): The sustainable integration of cultural heritage and tourism, a metastudy, *Jurnal of Sustainable Tourism*, 19, 837-862.

- Luković, T. (2008): Selektivni turizam, hir ili znanstveno - istraživačka potreba, *Acta Turistica Nova*, 2, 96-113.
- Marković, I., Fuerst-Bjeliš, B. (2015): Prostorni identitet kao pokretačka snaga razvoja turizma: komparativna analiza regija Bjelovara i Čakovca, *Hrvatski geografski glasnik*, 77 (1), 71-88.
- Marušić, Z., Tomljenović, R. (2008): *Potražnja kulturnog turizma – domaće tržište*, Institut za turizam, Zagreb.
- McKercher, B., Du Cros, H. (2002): *Cultural Tourism; The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Managment*, The Haworth Hospitality Press, New York.
- McKercher, B., Ho, S.Y. (2011): Assessing the Tourism Potential of Smaller Cultural and Heritage Attractions, *Journal of Sustainable Tourism*, 14, 473-488.
- Mesarić, M. (2015): *Zaštita i valorizacija rudarske geobaštine na primjeru Murskog Središća*, Geografski odsjek PMF-a, Doktorski rad, Zagreb.
- Mesarić, R. (2008): Ruralni turizam i poduzetništvo: primjer Međimurske Županije, *Acta Turistica Nova*, 2, 181-204.
- Milas, G. (2009): *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Millar, S. (1989): Heritage Management for Heritage Tourism, *Tourism Management*, 10, 9-14.
- Ogrin, D. (1997): *Slovenske krajine*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Opačić, V. T. (2017): Modeli turističkog vrednovanja kulturnog nasljeđa, *Zbornik radova znanstvenog kolokvija „Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog nasljeđa“*, ur. Obad Šćitaroci, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 28-32.
- Pereira, P., Pereira, D., Caetano Alves, M. 2007: Geomorphosite assessment in Montesinho Natural Park (Portugal), *Geographica Helvetica*, 62 (3), 159-168.
- Reynard, E., Fontana, G., Kozlik, L., Scapozza, C. (2007): A method for assessing „scientific“ and „additional values“ of geomorphosites, *Geographica Helvetica*, 62 (3), 148-158.

- Richards, G. (1996): Production and consumption of European cultural tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (2), 261-283.
- Ripp, M., Rodwell, D. (2015): The Geography of Urban Heritage, *The Historic Environment: Policy & Practice*, 6, 240-276.
- Slunjski, R. (2017): Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine, *Podravina*, 31 (16), 163-172.
- Slunjski, R. (2018): Turistička valorizacija nepokretne materijalne kulturne baštine u Međimurju, *Hrvatski geografski glasnik*, 80 (2), 111-137.
- Smith, L. (2006): *Uses of Heritage*, London / Routledge, New York.
- Smith, M. (2006): *Issues in Cultural Tourism Studies*, Routledge, London.
- Smith, M., MacLeod, N., Robertson, M. (2010): *Key Concepts in Tourist Studies*, SAGE Publications Ltd., London.
- Staiff, R. (2014): *Re-imagining Heritage Interpretation*, Routledge, London.
- Šakaja, L. (1998): Čimbenici prostorne organizacije kulturnih djelatnosti: primjer Hrvatske, *Društvena istraživanja*, 33/34, 239-273.
- Šćitaroci, M. (1992): *Hrvatska parkovna baština - zaštita i obnova*, Školska knjiga, Zagreb.
- Šćitaroci, M., Šćitaroci B. (2004.): *Gradski perivoji Hrvatske u 19. stoljeću - javna perivojna arhitektura hrvatskih gradova u europskom kontekstu*, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Teo, P., Yeoh, B. (1997): Remaking Local Heritage for Tourism, *Annals of Tourism Research*, 24 (1), 192-213.
- The Dictionary of Human Geography*, Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S., Wiley-Blackwell, Chichester, 2009.
- Timothy, D. J., Boyd, S. W. (2003): *Heritage Tourism*, Pearson Education Limited, Harlow.
- Timothy, D. J., Olsen, D. H. (2006): *Tourism, religion and spiritual journeys*, Routledge, London.

- Timothy, D. J. (2011): *Cultural Heritage and Tourism*, Channel View Publications, Bristol.
- Tomljenović, R., Marušić, Z., Boranić, S. (2005): *Analiza proizvoda kulturnog turizma-kulturne atrakcije i događanja*, Institut za turizam, Zagreb.
- Vrtiprah, V. (2006): Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, *Ekonomski misao i praksa*, 2, 279-296.
- Woodside, A. G., Drew, M. (2008): *Tourism management: analysis, behavior and strategy*, London: CAB International, 16-18.
- Zeppel, H., Hall, C. (1991): Selling Art and History: Cultural Heritage and Tourism, *Tourism Studies*, 2, 29-45.
- Zupanc, I. (2010): *Pristup analizi prezentacije i vrednovanja baštine – primjer Istre*, Geografski odsjek PMF-a, Doktorska disertacija, Zagreb.

IZVORI

Centar dr. Rudolfa Steinera, <https://centar-rudolf-steiner.com/> (29. 1. 2018.)

Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr/>. (15. 1. 2018.)

eMeđimurje, <https://emedjimurje.rtl.hr/> (22. 1. 2018.)

Hrvatska gospodarska komora, <http://www.hgk.hr/>. (05. 12. 2017.)

Institut za turizam, www.iztzg.hr/. (10. 2. 2018.)

Izješće o izvršenju programa rada TZ Međimurske županije, TZ Međimurske županije (2017.)

Konvencija za zaštitu svjetske prirodne i kulturne baštine, (NN Međunarodni ugovori 12/93).

Mapio.net. www.mapio.net./pic/ (16. 8.2017.)

Međimurje Press, <https://medjimurjepress.net/>. (10. 8. 2017.)

Međimurske novine, www.mnovine.hr/ (20. 8. 2017.)

Mura-Drava-Bike.com, web portal, www.mura-drava-bike.com.hr/. (11. 8. 2017.)

Muzej Međimurja Čakovec, <https://mmc.hr/> (14. 8. 2017.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Pravilnik o jedinstvenom vizualnom identitetu sustava upravljanja zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj, (NN 108/14).

Pravilnik o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama, (NN 64/16).

Regionalni park Mura-Drava, www.medjimurska-priroda.info/zastita/regionalni-park-mura-drava/. (19. 10. 2017.)

Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, www.min-kult.hr/ - stanje na dan 27. 12. 2017. godine

Turistička zajednica grada Čakovca, <http://visitcakovec.com/>. (17. 9. 2017.)

Turistička zajednica grada Mursko Središće, www.tz-ms.hr/. (26. 12. 2017.)

Turistička zajednica grada Preloga, www.tz-prelog.hr/. (11. 12. 2017.)

Turistička zajednica Međimurske županije - Visit Međimurje,
<http://www.visitmedimurje.com/>. (05. 09. 2017.)

Turistička zajednica Općine Nedelišće, www.tz-nedelisce.hr/. (15. 11. 2017.)

Turistička zajednica Općine Sveti Martin na Muri, <http://svetimartin.hr/>. (16. 11. 2017.)

Turistička zajednica Općine Štrigova, www.strigova.info/hr. (30. 11. 2017.)

UNESCO, <http://en.unesco.org/>. (20. 5. 2018.)

Ustav Republike Hrvatske (NN 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi, (NN 96/01).

Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 158/08).

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17).

Zakon o zaštiti prirode, (NN 80/13, 15/18).

PRILOZI

Prilog 1 Pitanja za dubinski intervju direktora TZ-a u Međimurskoj Županiji

Datum: _____

TZ: _____

Direktor TZ: _____

Dubinski intervju direktora TZ-a u Međimurskoj županiji

1. Koje lokalitete kulturne baštine u Međimurju i na području Vaše TZ smatrate najvažnijima u turističkoj ponudi? Zašto?

2. Koji lokaliteti kulturne baštine u Međimurju i na području Vaše TZ, prema Vašem mišljenju, imaju najveći turistički potencijal? Zašto?

3. Prema Vašem mišljenju, kakav je turistički potencijal kulturne baštine u Međimurju i na području Vaše TZ? Zašto?

4. Koliko je, prema Vašem mišljenju, iskorištena kulturna baština u turističkoj ponudi Međimurja i na području Vaše TZ?

5. Navedite svoje prijedloge za uspješnije integriranje kulturne baštine u turističku ponudu Međimurja!

Prilog 2 Anketni upitnik

Poštovani, ovaj anketni upitnik je anoniman i u svrhu je izrade doktorske disertacije na temu „*Turističkogeografsko vrednovanje kulturne baštine Međimurja*“. Cilj upitnika je utvrditi profil turista i izletnika koji posjećuju Međimurje te njihove stavove o turističkom vrednovanju kulturne baštine u Međimurju. Ovim putem Vas molim za 10 minuta vašeg vremena, kako biste uz anketara popunili ovu anketu. Unaprijed zahvaljujem na Vašem vremenu i suradnji.

ANKETNI UPITNIK

Naselje : a) Čakovec b) Sveti Martin na Muri

1. Iz koje države dolazite ? _____

2. Iz kojega grada/mjesta ? _____

3. Spol : Ž M

4. Dob : _____

5. Stupanj obrazovanja : a) osnovna škola

b) srednja škola (trogodišnja ili četverogodišnja)

c) viša škola (VŠS ili bacc.)

d) visoka škola ili fakultet (mag. Ili spec.)

e) magisterij znanosti, poslijediplomska specijalizacija, doktorat znanosti

6. Status :

a) zaposlen(a) b) nezaposlen(a) c) umirovljenik/ica d) učenik/student

7. Bračni staus :

a) neoženjen/neudana b) oženjen/udana c) razveden/a d) udovac/ica e) drugo _____

8. Koji je Vaš glavni motiv dolaska ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

a) prirodne ljepote

b) kulturne znamenitosti

c) odmor i relaksacija

d) sportski sadržaji

e) enogastronomija

f) zdravstveni / wellness sadržaji

g) kongres

h) ostalo _____

9. Organizacija putovanja : (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

a) individualno

b) organizirano

10. Koliko ste puta do sada posjetili Međimurje ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

- a) prvi put sam u Međimurju
- b) 2 – 5 puta
- c) više od 5 puta

11. Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

- a) prirodna baština (npr. rijeke, parkovi, izletišta)
- b) kulturna baština (npr. spomenici, muzeji, crkve)
- c) podjednako su zastupljene prirodna i kulturna baština
- d) ne znam

12. Prema Vašem mišljenju, na temelju informacija koje ste prikupili prije putovanja, u kojoj ste mjeri upoznati s kulturnom baštinom Međimurja ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 = nedovoljno, 2 = dovoljno, 3 = dobro, 4 = vrlo dobro, 5 = odlično)

1 2 3 4 5

13. Koji ste glavni izvor informacija koristili kako biste se prije putovanja informirali o kulturnoj baštini Međimurja ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

- a) turistički vodič
- b) tiskane brošure
- c) internetske stranice
- d) turistički sajmovi
- e) ostalo _____ (navedite što)
- f) prije dolaska nisam se informirao / la o kulturnoj baštini Međimurja

14. U kojoj je mjeri kulturna baština Međimurja zastupljena u izvorima informacija koje ste koristili ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 = nedovoljno, 2 = dovoljno, 3 = dobro, 4 = vrlo dobro, 5 = odlično)

1 2 3 4 5

15. Na temelju prikupljenih informacija o kulturnoj baštini Međimurja, prema vašem mišljenju, u kojoj je mjeri kulturna baština Međimurja jedinstvena ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 znači da je je uobičajena, a 5 da je u visokoj mjeri jedinstvena.)

1 2 3 4 5

16. Koliko ste objekata kulturne baštine u Međimurju posjetili ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

- a) nijedan
- b) jedan (obavezno navedite koji) _____
- c) dva i više (obavezno navedite koje) _____

Ako je odgovor b ili c odgovorite na 17. pitanje

17. U kojoj ste mjeri zadovoljni informacijama o objektu kulturne baštine koje ste dobili za vrijeme obilaska ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 = izrazito nezadovoljan, 2= uglavnom nezadovoljan, 3= niti zadovoljan, niti nezadovoljan, 4= uglavnom zadovoljan, 5= izrazito zadovoljan)

1 2 3 4 5

18. Što je, prema Vašem mišljenju, najveće kulturno – baštinsko dobro Međimurja ? (Molim zaokružite samo jedan odgovor.)

- a) Stari grad Zrinski
- b) Crkva sv. Jeronima u Štrigovi
- c) Kapela sv. Jelene- mauzolej obitelji Zrinski
- d) Zrinska garda Čakovec
- e) Rodna kuća i centar dr. Rudolfa Steinera
- f) Spomen-dom rudarstva u Murskom Središću
- g) Nešto drugo _____ (Obavezno navesti što.)
- h) Ne znam

19. Prema Vašem mišljenju, koliko je zastupljena kulturna baština u turističkoj ponudi Međimurja ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 = nedovoljno, 2 = dovoljno, 3 = dobro, 4 = vrlo dobro, 5 = odlično)

1 2 3 4 5

20. Koliki turistički potencijal, prema Vašem mišljenju, ima kulturna baština Međimurja ? (Na skali od 1 do 5 zaokružite samo jedan odgovor, 1 znači da nema nikakav turistički potencijal, a 5 da ima veliki turistički potencijal.)

1 2 3 4 5

21. Navedite svoj prijedlog za uspješnije korištenje kulturne baštine Međimurja u turizmu !

Prilog 3 Podaci o direktorima (voditeljima)TZ-a

#	Ime i prezime	Funkcija i institucija
1.	Rudi Gula	Direktor TZ Međimurske županije
2.	Boška Ban Vlahek	Voditelj TZ grada Čakovca
3.	Ivan Gradečak	Voditelj TZ Grada Preloga
4.	Dolores Vrtarić	Voditelj TZ Grada Mursko Središće
5.	Martina Kofjač	Voditelj TZ Općine Nedelišće
6.	Ivana Knez	Direktor TZ Općine Sveti Martin na Muri
7.	Josip Mikec	Voditelj TZ Općine Štrigova

POPIS SLIKA

- Sl. 1. Područje istraživanja – Međimurje – str. 3
- Sl. 2. Oznaka svjetske baštine UNESCO-a – str. 15
- Sl. 3. Ulica kralja Tomislava u Čakovcu – str. 30
- Sl. 4. Kulturno povijesna cjelina grada Čakovca – str. 31
- Sl. 5. Lokacije pojedinačnih kulturnih dobara na području Međimurja – str. 34
- Sl. 6. Pil u Strahonincu – str. 35
- Sl. 7. Crkva sv. Jeronima u Štrigovi – str. 36
- Sl. 8. Kapela sv. Jelene u Šenkovcu – str. 37
- Sl. 9. Kompleks Starog grada Čakovca – str. 38
- Sl. 10. Arheološko nalazište Ferenčica u Prelogu – str. 39
- Sl. 11. Pikač – pokladna maska iz Selnice – str. 41
- Sl. 12. Fortifikacija Starog grada – str. 44
- Sl. 13. Crkva sv. Nikole čest je motiv iz kulturno-povijesne cjeline grada – str. 44
- Sl. 14. Regionalni park Mura – Drava najčešća je tema u analiziranim brošurama – str. 47
- Sl. 15. Međimurske rukotvorine i suveniri u brošuri - str. 47
- Sl. 16. Internetska stranica TZ Međimurske županije- Visit Međimurje – str. 49
- Sl. 17. Udio fotografija kulturnih i prirodnih dobara u ukupnom broju analiziranih fotografija prema medijima prezentacije – str. 51
- Sl. 18. Dvorac Feštetić u Pribislavcu – str. 71
- Sl. 19. Prostorni razmještaj objekata kulturne baštine najveće ukupne vrijednosti u Međimurju – str. 72
- Sl. 20. Dubravsko jezero – površinom najveće umjetno jezero u RH – str. 74

- Sl. 21. Hotel Park u Čakovcu – str. 76
- Sl. 22. Međimurska vinska cesta – str. 78
- Sl. 23. Kretanje broja noćenja i turističkih dolazaka u Međimurju (2009. - 2016. godine) – str. 85
- Sl. 24. Struktura noćenja prema turističkim zajednicama (2016. g.) – str. 87
- Sl. 25. Struktura noćenja prema emitivnim turističkim državama (2016. g.) – str. 88
- Sl. 26. Cesta tradicije u Međimurju – str. 92
- Sl. 27. Hotel Spa Golfer u Sv. Martinu – str. 93
- Sl. 28. Prostorni razmještaj najvrjednijih kulturno-baštinskih objekata i smještajnih kapaciteta u Međimurju – str. 95
- Sl. 29. Struktura ispitanika prema emitivnim turističkim državama – str. 98
- Sl. 30. Struktura odgovora na pitanje *Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja?* – str. 99
- Sl. 31. Stavovi ispitanika o stupnju upoznatosti s kulturnom baštinom Međimurja – str. 100
- Sl. 32. Glavni izvori informacija o kulturnoj baštini Međimurja – str. 101
- Sl. 33. Stavovi ispitanika o jedinstvenosti kulturne baštine u Međimurju (1 – uobičajena, 5 – jedinstvena u visokoj mjeri) – str. 102
- Sl. 34. Stavovi ispitanika o najvećem kulturno-baštinskom dobru Međimurja – str. 103
- Sl. 35. Stavovi ispitanika o turističkom potencijalu kulturne baštine Međimurja (1 – nema nikakav turistički potencijal, 5 – ima veliki turistički potencijal) – str. 104
- Sl. 36. Interijer crkve sv. Jakoba u Prelogu – str. 106
- Sl. 37. Crkva sv. Jurja u Lopatincu – str. 123
- Sl. 38. Freske u crkvi sv. Jeronima – str. 124
- Sl. 39. Mlin na Muri – str. 125
- Sl. 40. Rodna kuća dr. Rudolfa Steinera – str. 126

Sl. 41. Smjer i glavne točke kulturnog itinerara u Međimurju – str. 128

POPIS TABLICA

- Tab. 1. Gradovi i općine u Međimurskoj županiji – str. 4
- Tab. 2. Glavna obilježja, teme i ciljevi istraživanja kulturne baštine u turizmu te vodeći autori u svijetu i Hrvatskoj – str. 7
- Tab. 3. Mediji interpretacije - glavne prednosti i nedostaci – str. 27
- Tab. 4. Pojedinačna nepokretna kulturna dobra Međimurja – str. 32
- Tab. 5. Lokaliteta na analiziranim razglednicama Međimurja – str. 43
- Tab. 6. Kulturna dobra prezentirana na analiziranim razglednicama Međimurja – str. 45
- Tab. 7. Kriteriji za evaluaciju kulturnih dobara – str. 54
- Tab. 8. Kriteriji za evaluaciju znanstvene vrijednosti kulturne baštine – str. 56
- Tab. 9. Kriteriji za evaluaciju kulturne vrijednosti kulturne baštine – str. 57
- Tab. 10. Kriterij za evaluaciju edukacijske vrijednosti kulturne baštine – str. 57
- Tab. 11. Kriteriji za evaluaciju turističke vrijednosti kulturne baštine – str. 58
- Tab. 12. Evaluacija znanstvene vrijednosti kulturne baštine – str. 60
- Tab. 13. Evaluacija kulturne vrijednosti kulturne baštine – str. 62
- Tab. 14. Evaluacija edukacijske vrijednosti kulturne baštine – str. 64
- Tab. 15. Evaluacija turističke vrijednosti kulturne baštine – str. 67
- Tab. 16. Objekti kulturne baštine najveće ukupne vrijednosti u Međimurju – str. 69
- Tab. 17. Usporedba turističkih dolazaka i noćenja u kontinentalnim županijama 2015. i 2016. godine – str. 86
- Tab. 18. Komercijalni smještajni kapaciteti u Međimurju na kraju 2016. godine – str. 94

POPIS KRATICA

DGU – Državna geodetska uprava

DMO – Organizacija destinacijskog menadžmenta

EU – Europska unija

GIS – Geografski informacijski sustav

HGK – Hrvatska gospodarska komora

ICOMOS – Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline

JU – Javna ustanova

NN – Narodne novine

OPG – Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

RH – Republika Hrvatska

str. – stranica

TZ – Turistička zajednica

UNESCO – Organizacija ujedinjenih naroda za obrazovanje znanost i kulturu

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Robert Slunjski, prof. savjetnik

Datum i mjesto rođenja: 29. prosinca 1967., Varaždin

Adresa: Vukovarska 7, 40 000 Čakovec

E-mail adresa: rslunjski67@gmail.com

Telefon: 091 568 22 59

Formalno obrazovanje

2014. godine upisuje doktorski studij na Geografskom odsjeku PMF-a u Zagrebu

1992. godine diplomirao na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu,

Smjer: **Geografija, profesorski profil.**

Radno iskustvo

od 9. 1992.- - Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec

od 9. 1991. do 9. 1992. - Treća osnovna škola Čakovec

Stručne kvalifikacije

Rješenjem Ministarstva prosvjete i športa, 2006. godine promoviran u stručno zvanje

profesora mentora, a 2011. godine promoviran u zvanje **profesora savjetnika**

Objavljeni stručni i metodički radovi i knjige

2004. - „ Demografske promjene u Međimurju 1857.- 2001.“, Slunjski,Vuk, izdavač :

Insula, Čakovec - **koautor knjige**

2006. - udžbenik„Geografija 3“, za treći razred Gimnazije autora dr. Mate Matasa i

Hermenegilda Galla, izdavač Školska knjiga, Zagreb – **recenzent udžbenika**

2008. - udžbenik „Geografija 1“, za prvi razred Gimnazije, autori Slunjski, Kralj, Gall,

izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor udžbenika**

2008. - radna bilježnica „Geografija 1“, za prvi razred Gimnazije, autori Slunjski, Kralj,

Gall, izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor radne bilježnice**

2008. - **autor članka** „ Obrazovni sastav međimurskog stanovništva“, časopis za društvena

pitanja i kulturu grada Čakovca „AKO“, ožujak.

2009. - **autor članka** „Ukupno kretanje broja stanovnika i gustoće naseljenosti Međimurja i Čakovca“, časopis za društvena pitanja i kulturu grada Čakovca „AKO“, veljača
2010. - udžbenik "Geografija 4" za četvrti razred Gimnazije, autori Slunjski, Gall, Kralj, izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor udžbenika**
2010. - radna bilježnica "Geografija 4" za četvrti razred Gimnazije, autori Slunjski, Gall, Kralj, izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor radne bilježnice**
2014. - udžbenik "Geografija 1“, za prvi razred Gimnazije, autori Slunjski, Kralj, Gall, izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor udžbenika**
2014. - udžbenik "Geografija 4" za četvrti razred Gimnazije, autori Slunjski, Gall, Kralj, izdavač Školska knjiga, Zagreb - **koautor udžbenika**

Objavljeni znanstveni radovi

2017. - **autor** preglednog znanstvenog rada „Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine“, *Podravina*, 31 (16), 163-172, Koprivnica.
2018. - **autor** izvornog znanstvenog rada „Turistička valorizacija nepokretne materijalne kulturne baštine u Međimurju“, *Hrvatski geografski glasnik*, 80 (2), 111-137.

Stručne aktivnosti

- 1995.- jedan od **osnivača** Geografskog društva Međimurske županije i prvi **tajnik** Društva
- 1994. - 2015. - **član** Županijskog povjerenstva za organizaciju i provedbu županijskih natjecanja iz geografije, od čega **predsjednik** tijekom osam godina
- 2002. - 2006. - **voditelj** Županijskog stručnog vijeća za geografiju
- 2003. - 2004. - **mentor** kolegici i bivšoj učenici Marti Bureli za polaganje stručnog ispita
- 2005. - **član** Državnog povjerenstva za natjecanje iz geografije
 - **autor testova** za općinska, županijska i državno natjecanje iz geografije za treći razred gimnazije
- 2008. - **član** organizacijskog odbora Državnog natjecanja iz geografije u Sv. Martinu na Muri
- 2010. - **mentor** kolegici i bivšoj učenici Petri Trstenjak za polaganje stručnog ispita
- 2012. - **mentor** kolegi i bivšem učeniku Andriji Bacingeru za polaganje stručnog ispita
- 1995. - 2018. - **mentor** dvadeset i petero učenika Gimnazije Čakovec na dvadeset državnih natjecanja iz geografije od 1995. do 2018. godine.

Izlaganja na skupovima

- 2018. - **sudionik** Međunarodne znanstvene i stručne konferencije *Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment* u Sv. Martinu na Muri s posterskim priopćenjem „Rezultati ankete provedene među izletnicima i turistima o turističkoj valorizaciji kulturne baštine u Međimurju“.